

SEGERSTABYN I

KARLSTAD KOMMUN

EXAMENSARBETE I ARKITEKTURENS TEORI OCH HISTORIA

CHALMERS TEKNISKA HÖGSKOLA , GÖTEBORG

1975

EXAMINATOR: PROFESSOR ELIAS CORNELL

KONSTNÄRLIG HANDEDNING: JÖRGEN LINDGREN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	sid	7
Segerstabyns historia	sid	13
Nutidshistorisk dokumentation.....	sid	47
Planskiss.....	sid	125
Bilaga. Uppmätning av Segerstad Mellan 5 ¹	sid	137
Litteraturlista.....	sid	149

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

一、

二、

三、

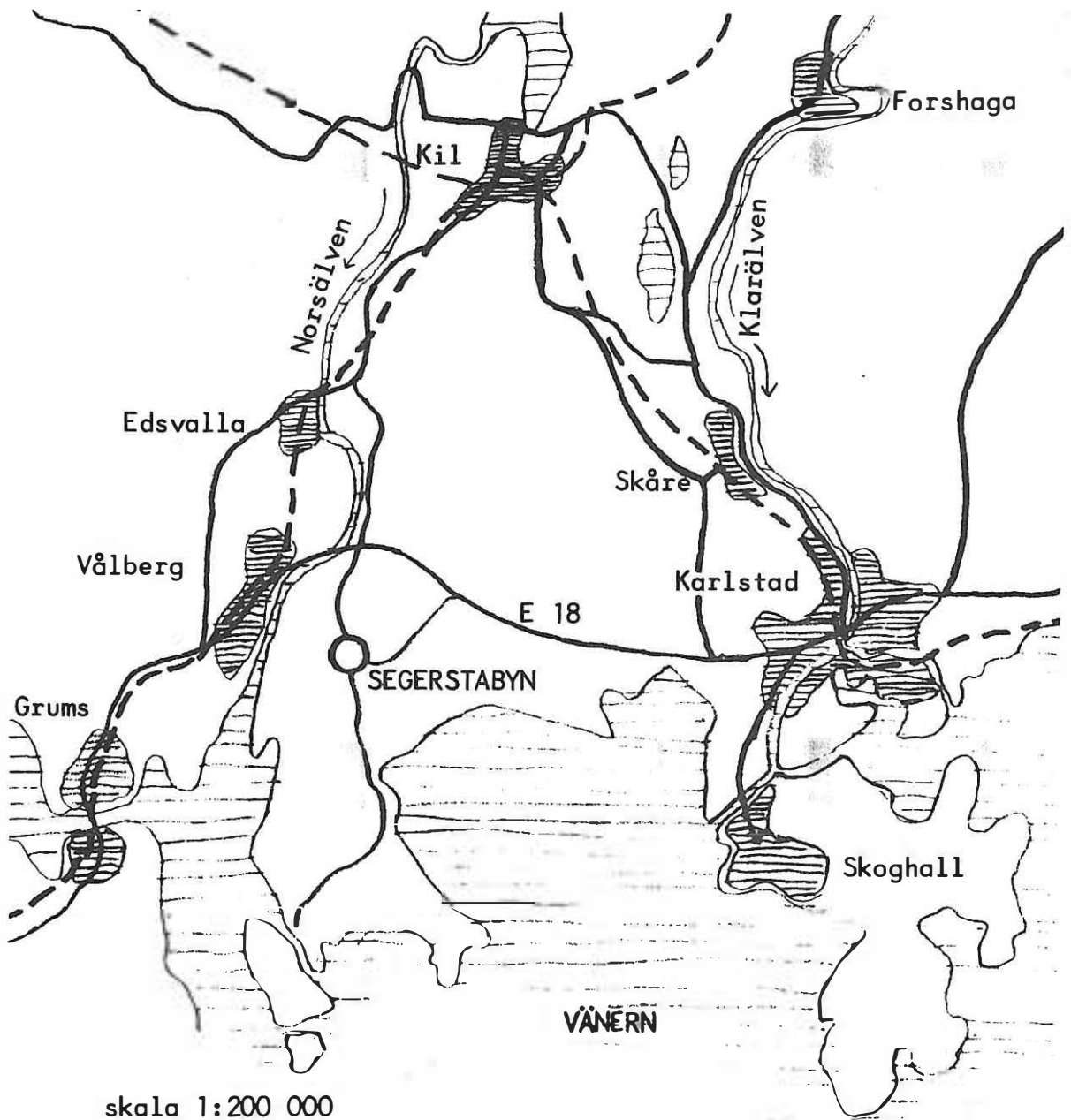
四、

INLEDNING

Segerstaby

Den by vi valde att arbeta med var Segerstaby, en by på Segerstahalvön c:a 1,5 mil väster om Karlstad. Byn är ett i Värmland sällsynt exempel på en bevarad bybildning utefter en bygata. Genom utflyttning hotas nu byns existens. Något måste göras för att bymarken även i framtiden skall tjänstgöra som boplats åt människor. Men vad?

Genom studier av Segerstabyns historiska bakgrund, har vi sökt svaret på, varför byn har dagens utseende och ur vilka förhållanden dagens problem har uppstått.

sjö

tätort

väg

järnväg

INLEDNING

Inriktning

Vi är två teknologer från Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg. Under vårt fjärde studieår studerade vi egnahemsrörelsens förändring under 1900 - talet, till dagens upphaussade villamarknad. Därigenom kom vi i kontakt med många frågor rörande land och stad problematiken. Vi hade då inte tid att studera dessa frågor utan valde i stället att inrikta vårt examensarbete på någon för landsbygden (ej glesbygd) aktuell fråga. Eftersom en av oss hade deltagit i en byinventering inom Karlstad kommun, och därför hade god lokalkännedom, föll det sig naturligt att välja Karlstad kommun som arbetsområde.

Det område som står under Karlstads inflytande har, under olika tider, varierat till betydelse och storlek. Redan på 1500-talet, vid stadens grundande, utsträcktes handelsområdet till norra Värmland (om så bara på papperet, då det område där staden hade verkligt inflytande var mycket mindre).

Nu senast har den nybildade storkommunen gett ett större uppbördsområde för Karlstads kommun, ett ökat inflytande över de forna landskommunernas angelägenheter--- men också ett ökat ansvar för kommuninvånare långt utanför den ursprungliga kommunens gränser.

Användningsplaner

En av de frågor som den nya kommunledningen hade att ta ställning till var: Vad skall hända med det 100-tal byar inom kommunen, som invånarna undan för undan lämnar? För att kartlägga byggnadsbeståndet i byarna utfördes den ovan nämnda inventeringen.

Det man behövde var alltså sk. användningsplaner. För oss öppnade sig på så sätt ett lämpligt ämne för examensarbete, men med den tid som stod till vårt förfogande kunde bara en by och dess problem behandlas.

Historiestudier

Hur kan då historiestudier göra det lättare att förstå dagens samhälle? Vi vet att samhället ständigt förändras. Många lagar och reformer innebär genomgripande omdaningar, och ofta är det svårt att placera in dem i deras rätta sammanhang. Varje händelse ses som en isolerad företeelse, utan något samband varken framåt eller bakåt i tiden. Har man däremot den historieuppfattningen att livet i varje tidsålder bestäms av de materiella förutsättningarna och varje ny tidsålder har sina rötter i den föregående, så klarnar bilden. Man ser då hur det ena utvecklingssteget påverkar och möjliggör det nästa och att alla nya lagar och reformer har sitt upphov i ändrade materiella livsbetingelser. Dessa förändringar bildar tillsammans samhällsutvecklingen vilken kan följas in i våra dagar. Därför gör studier med den beskrivna inriktningen, det lättare att förstå dagens samhälle och därmed ha möjlighet att påverka morgondagens.

Som arkitekter, var det för oss nödvändigt att studera bylivets olika utvecklingsfaser, då dessa återspeglas i byns bebyggelse. Vi ser hus som resultat av mänskligt liv och anser därför att det är viktigt för arkitekter att vara medvetna om det liv och de materiella betingelser som var förutsättning för den gamla bebyggelsen och som skapar dagens.

Innehållet

I den första avdelningen redovisar vi hur och varför det uppstod en boplats vid Segerstad- landskapets och vägarnas betydelse. Vidare beskrivs hur olika tiders näringsfång påverkat byns storlek och livet i den. Denna historiska del avslutas med ett kapitel om byggnadsbeståndets förändring fram till idag.

Nästa avdelning är en nutidshistorisk dokumentation. Där ger vi genom fotografier och intervjuer en ögonblicksbild av dagens Segerstaby. Genom en, i möjligaste mån, fullständig uppmätning av ett hus i byn, vill vi dels visa hur husen byggdes under 1800-talets mitt och dels komplettera Värmlands museums handlingar över Segerstad socken med dokument från bondekulturen, vilken inte tidigare finns representerad där.

Den tredje och sista avdelningen är en planstudie. Vi tar där ställning till Segerstabyns framtid och skissar fram ett planprogram och ett planförslag. Att det endast är skisser och diskussionsunderlag för en framtida brukarplanering vill vi bestämt understryka.

Karlstad och Göteborg 1 april 1975.

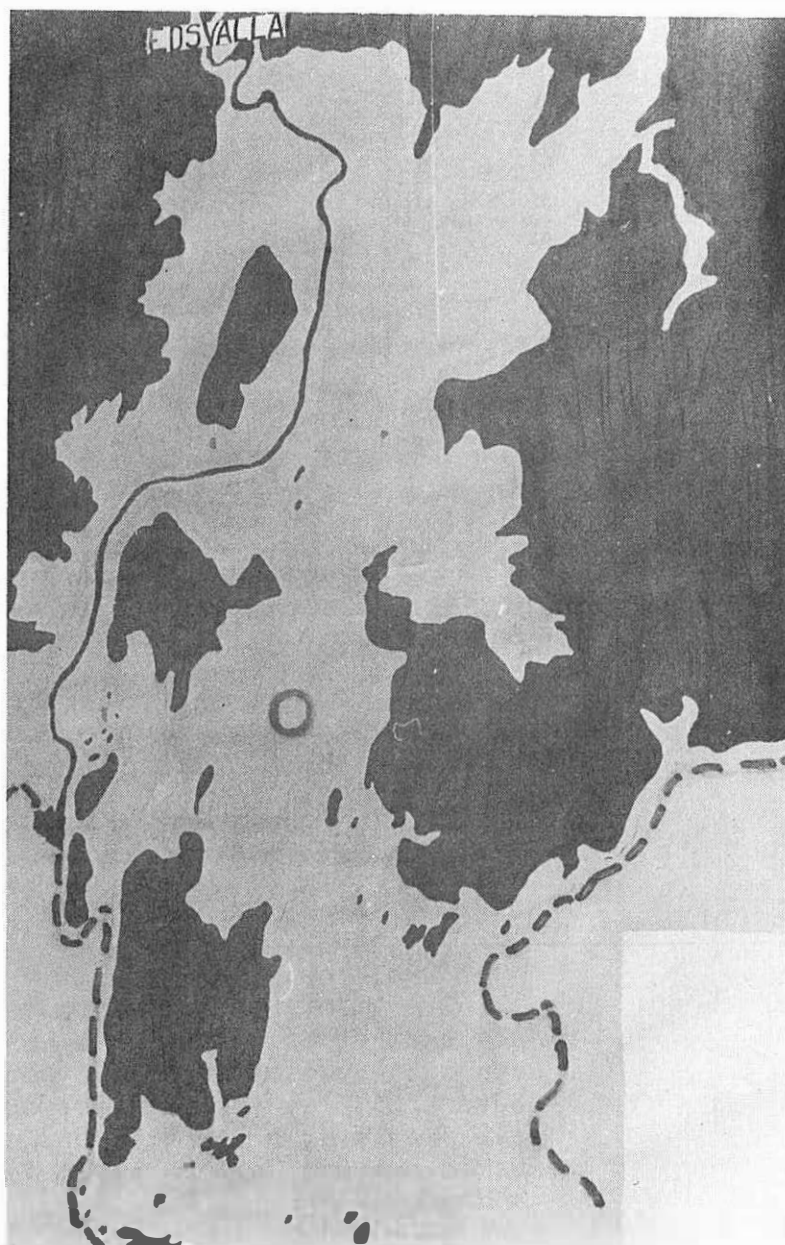
Sven Olof Ersmarker

Göran Grönkvist

SEGERSTABYNS HISTORIA

SEGERSTABYNS TIDIGA HISTORIA

När bosatte sig de första människorna på den plats, som idag kallas för Segerstaby? För att kunna ge ett svar på frågan, har vi bl.a. undersökt landhöjningen i området, möjligheten för olika tiders odlare att utnyttja olika typer av jordar samt traktens orsnamn.

Strandlinjen omkr 2500 f.v.t., 60
m.ö.h. (enl. Sjöberg)

nuvarande strandlinje

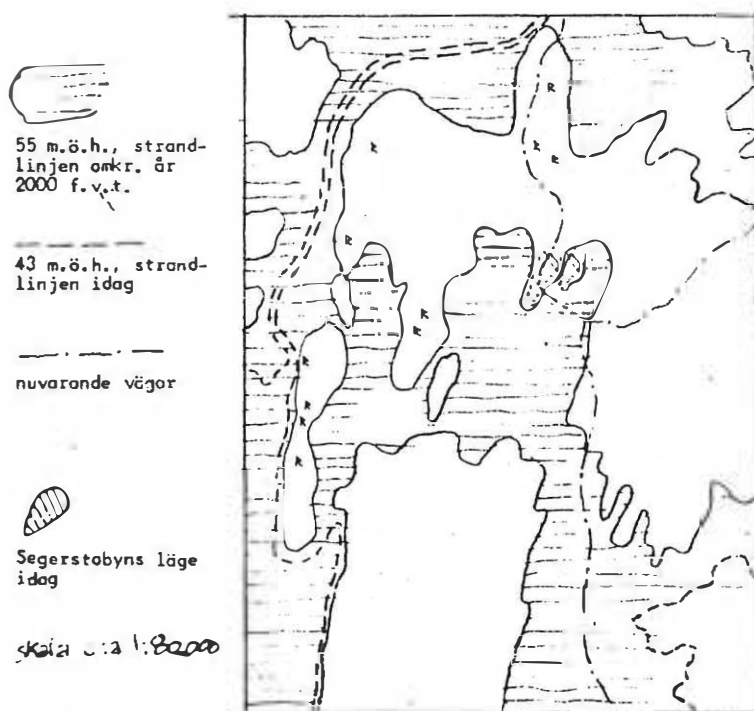

Segeŕstaby's läge i dag

Yngre stenåldern

Arkeologiska undersökningar och fornfynd, tyder på att skogsbältet norr och väster om Segerstaby, var bosättningsplats för den yngre stenålderns människor. Där var jorden lagom lös och sandig för att kunna bearbetas med deras enkla träkrokar. Med dessa redskap förmådde de inte bearbeta jorden på de platser, där den torrlagda sjöbotten bestod av lersediment.

Omkring 2000 år före vår tidräkning gick strandlinjen längs den nuvarande 55-meternivån. Därigenom hade den ås, som Segerstaby idag ligger på, torrlagts.

Åsen sköt ut som en halvö i Vänern. Väster om åsen sjönk vattnet undan fortast. På Östra och södra sidan låg vattnet kvar och gick i varje fall tidvis ända upp till Busken (nuv. Liljenäs). Busken betyder just mark som tidvis står under vatten.

Utflyttning till
Segerstabyn

Vid folkvandnings- och vikingatid, 500-1000 e.v.t., flyttar en man, vid namn Sigar, ut med sitt folk på åsen. Troligen var detta den första bosättningen på platsen eftersom:

1. det måste ha varit enklare för dessa människor att flytta ut på torrlagda områden i st.f. att bryta ny mark i skogen,
2. åsen samtidigt gav ett gott skydd mot fiender,
3. strandkanterna ner mot sjön var utmärkta betesmarker för kreaturen,
4. odlarna först vid den här tiden lyckades tillverka redskap, med vars hjälp de sträva lerjordarna kunde ställas i ordning för sådd. De feta lerjordarna gav ju större skördar än den magra sandjorden.
5. namnet Segerstad (eg. Sigarstad) tyder på att det verkligen var frågan om en utflyttning från en äldre boplats. Det tvåledade namnet kan delas upp i Sigar, ett gammalt egennamn, och i -stad, vilket betyder boplats. Alla -stad namn anger sekundära bosättningsorter. De primära orterna har ofta vinni-namn, vilka betyder äng, uppodling. På Törnmon finns Busken, som ursprungligen hette Buskvinni. Även Skarpen, numera namnet på den nordligaste gården i byn, är ett sådant vinninamn. (enl. W. Sjöberg)

Det medeltida
Segerstad

1287 nämns Sigarstad i Värmland, som curia till Skara domkyrka i Dipl. Svec.. Namnet skrevs 1298 Searstad och 1304 Sigarstad. Segerstad hörde före 1300 talet till Fryka h:d men flyttades mellan 1301-1457 till Grums h:d. (Kjellin:Sveriges kyrkor.)

I byn låg tidigare en gammal kyrka. Kyrkogården finns kvar än idag. Kyrkan nämns 1350 efter digerdöden, "hafver namn af Redkyrka och var byggd af träd." Den var 24 alnar lång och 17 alnar bred. (1 aln ≈ 60 cm). Dopfunten, som nu finns i Segerstads kyrka, är från 1200 talet. En fristående klockstapel byggdes på 1700 talet.

"Såsom varande liten och trång nedtogs hon 1747". Timret såldes på auktion. En strid blossade nu upp om var den nya kyrkan skulle byggas. Många platser diskuterades och att kyrkan inte placerades i Segerstabyn berodde helt på det erbjudande som ägarinnan av säteriet Hanevik lämnade. Hon erbjöd sig att anskaffa och ensam betala murarmästaren, samt låta sockenborna få bryta nödig sten på godsets ägor och utlovade en predikstol som gåva.

Socknens herrar

Under medeltiden hörde en stor del av socknen till Vadstena kloster. Efter reformationen 1527 drogs marken in till staten. Flera gods kom då i händerna på Botvid skrivare, Värmlands förste fogde. 1668 blir S:a Edsberg häradshövdingeboställe. Samtidigt tilldelas militärer andra gårdar.

Gårdarna skattköps 1703-05 skatteköptes socknen. All mark, utom Segerstaby, köptes av adeln. (Inte förrän i början av 1800 talet förvärvades denna mark av de bönder som brukade den.) De tre gårdarna i Segerstaby däremot, köptes samtidigt till skattehemman.

På skattehemman ägde bonden marken och betalade därför skatt till staten. På kronohemmanen arrenderades marken av staten.

24/11-1703 Norra Segerstad köpt till skattehemman av bönderna Sven Bryntesson, Nils Jönsson och Bengt Jöransson för 183 1/3 dal silvermynt.

24/10-1705 Mellan Segerstad köpt till skattehemman av bönderna Sven Larsson Störk och Nils Jöransson 183 1/3 dal silvermynt.

24/11-1705 Södra Segerstad köpt till skattehemman av (uppgift saknas) för 183 1/3 dal silvermynt.

I samband med köpet upprättades i maj 1708 en geometrisk karta över Segerstaby och Prästbol. Kartan är den äldsta över byn och gjordes av en man som hette And. Köhlbergh.

I den medföljande kartbeskrivningen stod bl.a. detta:

A. "Norre Segerstad med dess.....
Åkrarna*af god lerblandad jord kan gifva uti åhring 6 korn.

B. Mellan Segerstad med dess.....
Åkrarna*består af lerblandad jord kan gifva.....

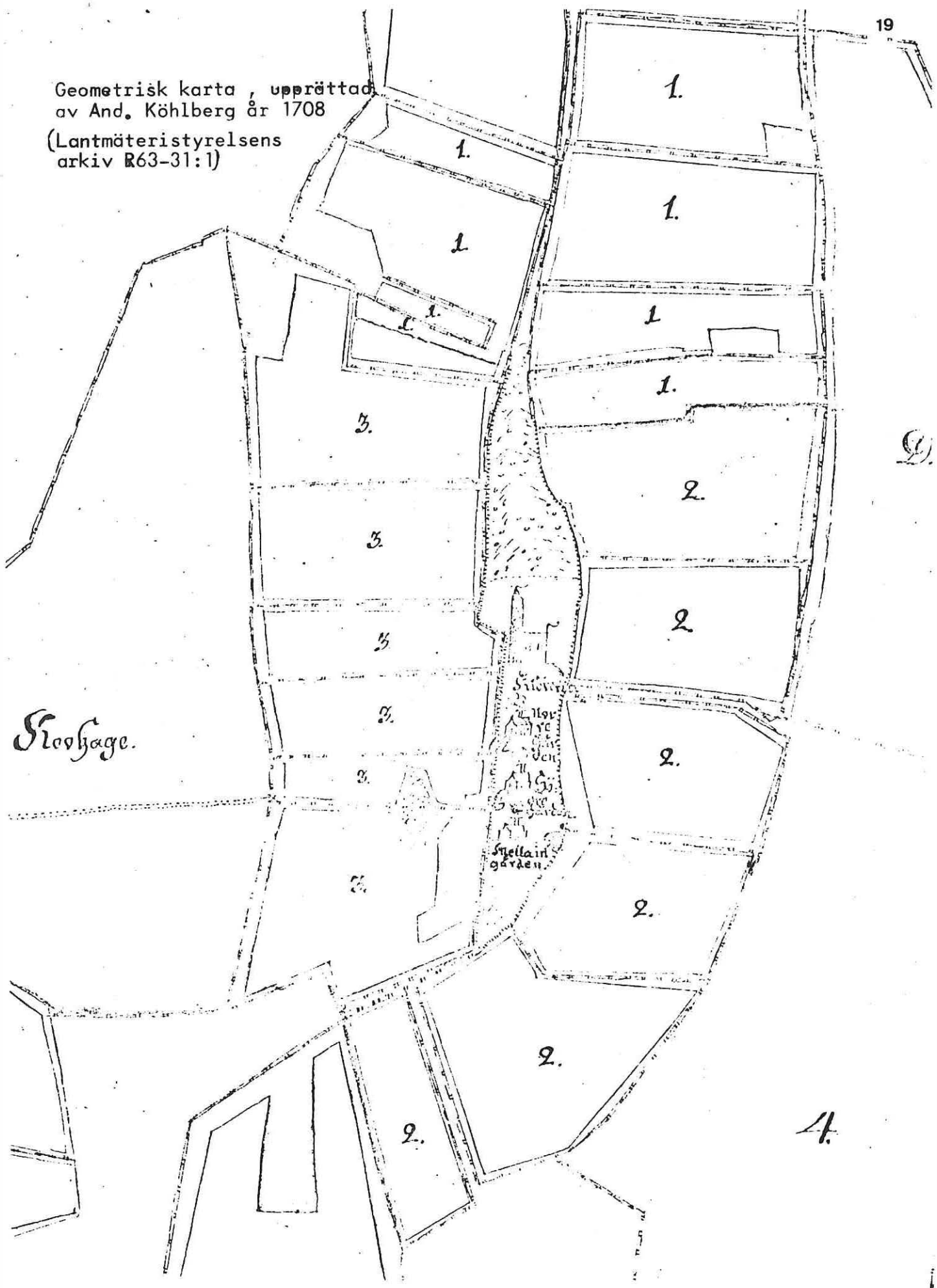
C. Södra Segerstad med dess.....
Åkrarna*af god lerjord kan gifva.."

(dvs. de som är numrerade med 1,2,3)

"Skogen, ägs av byn tillsammans med Törnegrårdarna, som består av små gårdar tall och granbuskar, inga berg utan sandmo 1 1/2 mile till Carlstadh och 1/4 mile till landsvägen som kommer från och löper åt Gotheborgh. Byn är belägen på slättbygden, husen välbygde, åker och äng väl kringstängde, intet fiske; humlegårdner till 300 stänger."

Geometrisk karta, upprättad av And. Köhlberg år 1708

(Lantmäteristyrelsens arkiv R63-31:1)

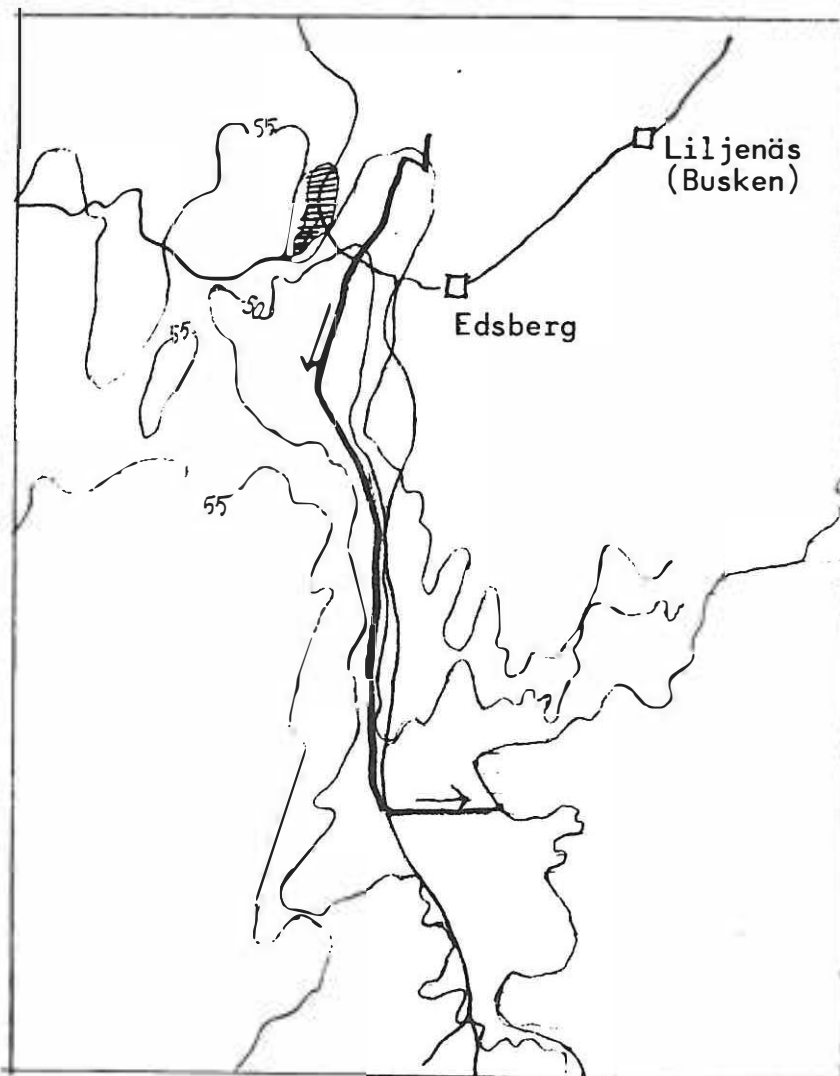
Storhage.

Stellan
gård
Stora
gård

Stellan gård
Stora gård

Det stora dragdiket

Som vi nämnde gick Vänern en gång ända upp mot Segerstaby. Trots den fortsatta landhöjningen var det, även på slutet av 1700-talet, omöjligt att odla upp marken mellan byn och S:a Edsberg. En stor del av året låg området under vatten. För att öka S:a Edsbergs arealer tog härads-hövdingen initiativet till en utdikning. Mellan 1797 och 1800 togs "det stora dragdiket" upp. Samtidigt byggdes vägen över slätten.

SKIFTESREFORMERNA

Tegskifte

I Sverige tillämpades sedan lång tid tillbaka tegskiftet. Varje bonde skulle ha sin del av både den goda och den dåliga jorden. Vid 1700-talets slut höjdes röster för ett införande av rationellare uppdelningsmetoder. Det gamla systemet hade lett till en kolossal ägosplittring. Ett rationellt jordbruk kunde omöjligt bedrivas på de smala tegarna.

I förordningen om storskifte 1757 bestämdes att jordfördelningen i en by skulle ändras så snart en bonde i byn begärde det. De olika gårdarnas ägor skulle sammanföras i några få stycken. Motståndet var emellertid starkt och förändringen gick mycket långsamt.

De syd och mellansvenska storgodsägarna var de som flitigast propagerade för en skiftesreform. Två viktiga skäl till deras initiativ var för det första, oron bland den ökande befolkningen på landet. Med ökningen följde brist på föda. Jordbruket förmådde inte producera tillräckligt med mat. Många tvingades leva under allt uslare förhållanden, vilka utgjorde en för stor grund till uppror. 1789 var inte långt borta. För det andra ville godsägarna höja godsens produktivitet.

Genom Napoleonkrigen ökade efterfrågan på spannmål. Priserna steg och godsägarna ville sälja så mycket som möjligt till det högre priset.

I stora delar av landet frigjordes dessutom marken från bykollektivet genom skiftena. Marken blir till en vara.

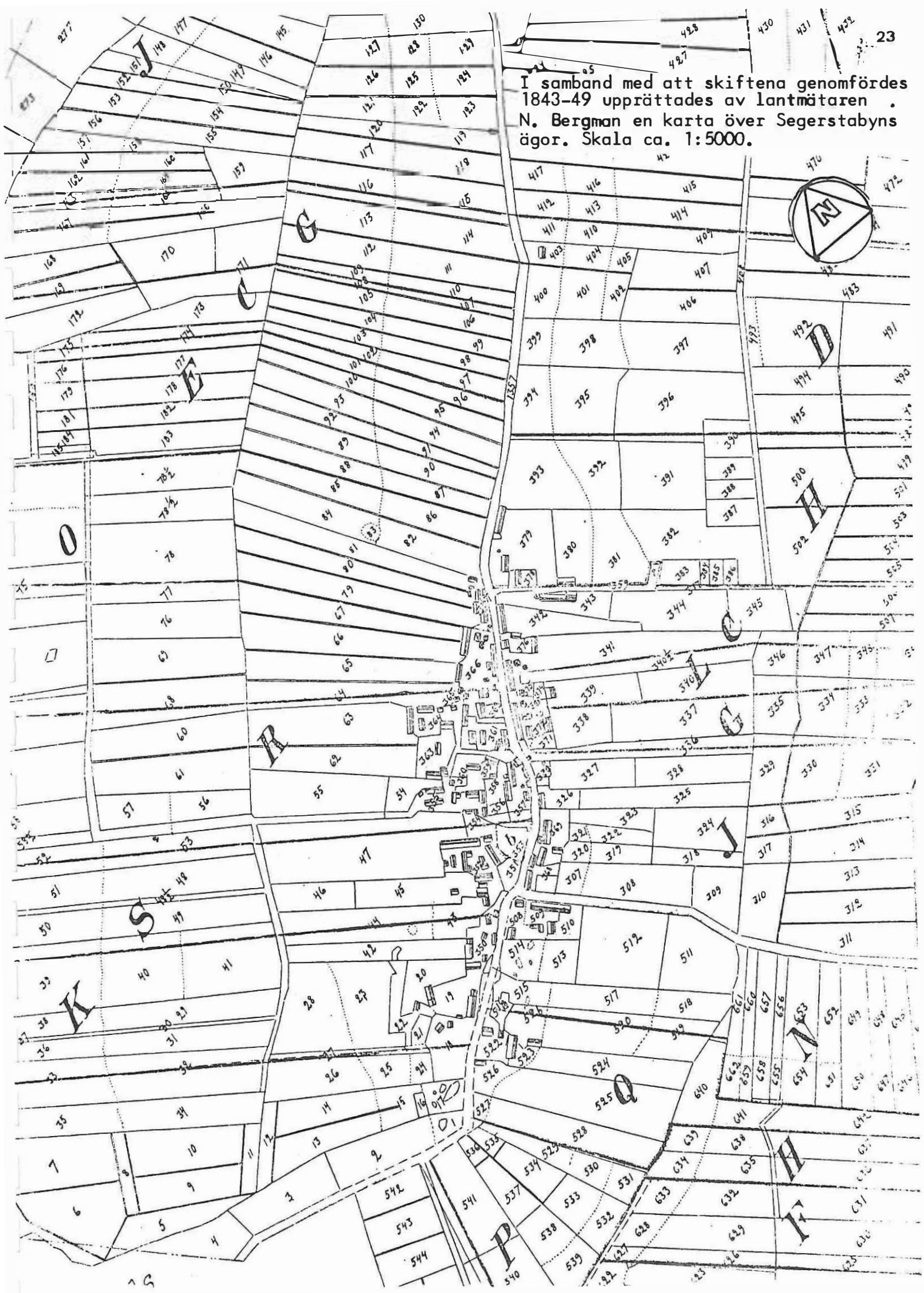
Livsmedelsbrist

Från statens sida såg man livsmedelsbristen i kombination med jordbrukets oförmåga att producera tillräckligt med föda, som det största problemet. För att underlätta införandet av ett rationellare jordbruk utfärdade staten, delvis efter godsägarnas modell, en förordning om enskifte 1803 och en något mildare reform 1827, det sk. laga skiftet.

Genom skiftesreformerna splittrades många byar. Det kollektiva ägandet och beslutsfattandet samt mycket av arbetsgemenskapen försvann. I stället skapades en individualistisk bonde, som ersatte husbehovsproduktionen med produktion för en marknad.

Nu förändrades inte bybilden något nämnvärt i Segerstaby. Tegarna fördes samman och många av dagens hus byggdes, men någon större utflyttning behövde inte ske. Byn låg ju redan bra i förhållande till den omgivande åkerjorden. (Se skifteskartan på nästa sida.)

I samband med att skiftena genomfördes 1843-49 upprättades av lantmätaren N. Bergman en karta över Segerstaby's ägor. Skala ca. 1:5000.

Sockenbeskrivning
från 1851.

Lantmätare N. Bergman upprättade sockenbeskrivningar med åtföljande sockenkartor. Ur beskrivningen över Segerstad socken från 1851 har vi sammanställt några intressanta avsnitt.

"Beskrifning öfver Segerstad s:n belägen uti
Grums h:d och Wermlands län"

Den odlade delen av socknen utgör ett vattensjukt lågland, bestående av "Rocka eller svartmylla på lerbotten".

Socknens areal är 12 386 tunnland varav 86 i tomter och trädgårdar. Det finns 4 367 tunnland inägor varav 3839 åker samt 7 673 tunnland skog- betesmark(inkl. vägar).

"Djurarter äro samma som i Wermland i allmänhet, med undantag av björnen".

Socknen är i betydlig grad uppodlad- nästan all odlingsbar mark är tagen i anspråk. "Klimatet är gott och som en följd därav hälsotillståndet".

Socknens invånare sysselsätts nästan enbart med jordbruk. Ev. fiske ingår i huvudnäringen. Lönen för en dräng är ungefär 33 Riksdaler Banco + tillbehör (d.v.s. diverse kläder). En piga betalas med 10 Riksd. Banco.

" Någon särskilda klädedräkt utmärker inte socken- boarne, närbelägenheten till staden har icke varit utan inflytande i detta som i så många andra fall. Sålunda råder en viss böjelse för lyx och hos en och annan sökt belevnhet, rödjande sig i ett alldeles orimligt begagnande av utländska ord eller och en förvrängning deraf".

Sockenbeskrivning - Åkerbruk och boskapsskötsel är huvudnäringen.
fortsättning

De sköts så väl som man kan begära av " personer som saknar insigt i ett rationellt lantbruks grunder."

Han hoppas att det intresse, som vårt land följer utvecklingen inom dessa näringsgrenar med, ska föda nya insikter om jordbruket, och att Segerstads allmoge säkert skall inse deras betydelse som t.ex. " lära sig inse det inbördes förhållande som jordens produkter och kreaturens både fasta och flytande extremer står till varandra".

Redskap

Wermlandsplogen, harv och övriga vanliga redskap används. Nyare tidens uppfinningar finns ej (t.ex. såningsmaskinen). Tröskverk finns endast på herrgårdarna.

Kreaturens går fritt i skogen och ungboskap och får i små hagar. Kreaturen i skogen utan både " vallhjon och vallhundar". De är vana att komma in om kvällen.

" Egentliga avsättningsstället för ortens produkter är staden Carlstad, både vid och mellan marknaderna".

VÄGARNÄ I TRAKTEN

Olika färdsätt

Resor i vår bemärkelse förekom naturligtvis inte vid tiden för Sigars utflyttning till Segerstad. De som reste var få och färdades till fots eller på hästrygg. Bra och ofta använda färdvägar, var de som gick på/över sjöar och vattendrag - på sommaren med båt - på vintern med häst. Reste man landvägen tog man sig fram där det var lättast att gå. Torr - sandig mark var bra.

Vägnätet i äldre tider hade en starkare förgrening än idag. Vägarna (eller stigarna) var många och av samma dåliga standard. Vid resor valde man den "väg" som för årstiden var bäst. Ingen väg kunde egentligen kallas huvudväg förrän Gustav Vasa stärkte den centrala kungamakten. Då måste vissa vägar hållas i bättre skick än andra. För att kunna kontrollera undersåtarna måste hans män ha möjlighet att färdas snabbt genom Sverige.

Äldsta vägen?

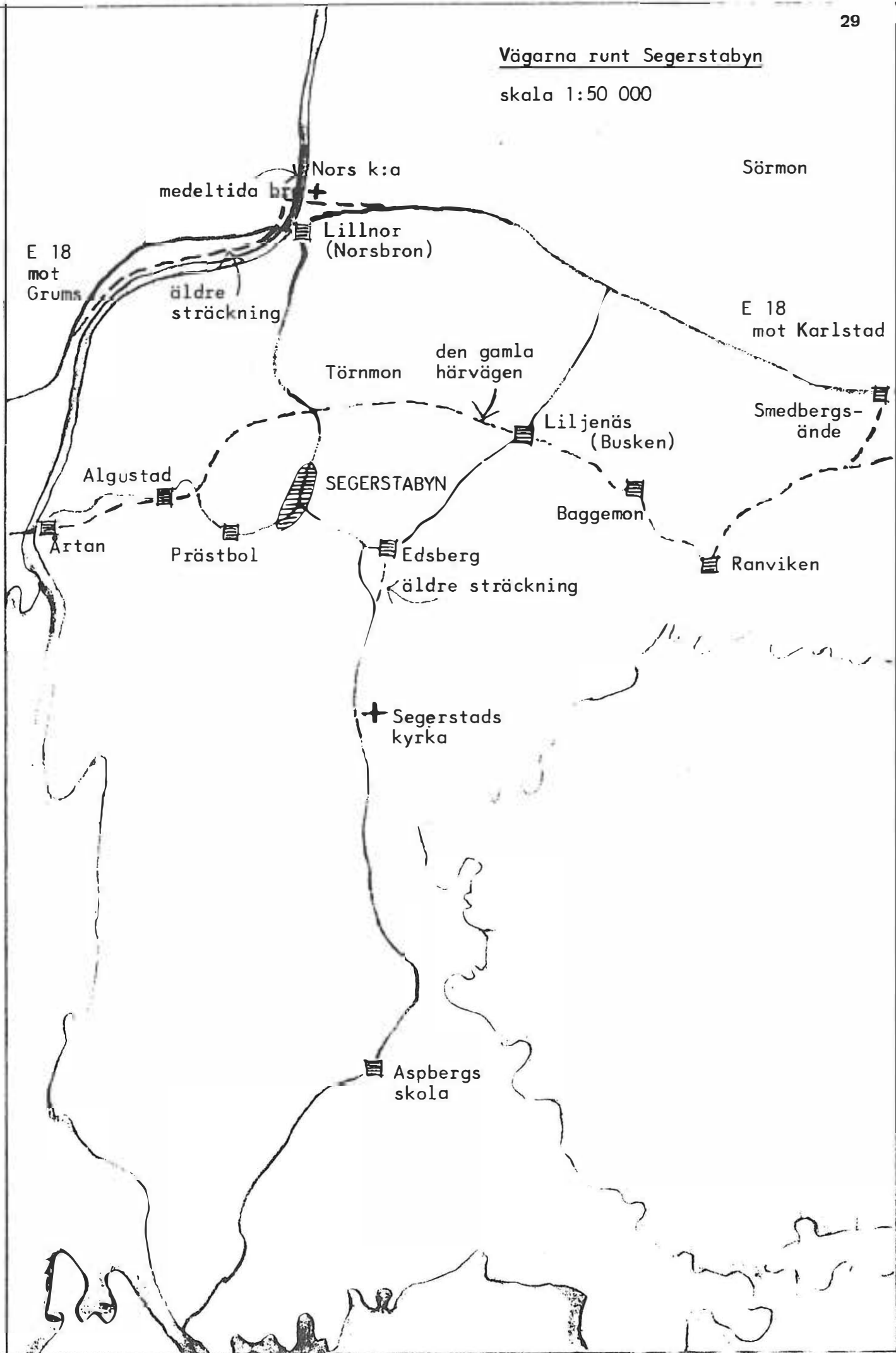
Existensen av, en av de äldsta vägarna i Värmland, kan påvisas omkr. 1000 e.v.t. A. Ernvik berättar i sitt bokverk "Resa i Värmland", om den isländske skalden Sigvat Skald:s resa genom Värmland år 1054. Den gick troligen på en gammal härväg över Törnmon, norr om Segerstaby. Han skrev nämligen en dikt om sin resväg, och i den berättas om en hagtornsbevuxen mo, en törne- mo. Den enda i närheten kända plats där hagtorn har växt, är just Törnmon. (se karta sid. 29)

Vägsträckningen kan dessutom sökas genom studier av ortsnamnen i trakten. Man tog sig troligen över Norsälven vid Årtan (=intagan vid ån; intagan = uppodlingen), en plats som långt in på 1900- talet användes vid passage - över Norsälven. Sedan passerades Algustad (=intagan vid allfarvägen), därefter gick man i skogskanten över Törn- mon fram till Busken (Liljenäs) och vidare mot Sörmon och Karlstad. Denna väg beskrivs 1620 av Petrus Magni Gyllenii, en student från Karlstad, i hans vandringsdagbok.

- En medeltida bro Vid medeltiden fanns en bro vid Nors K:a, något norr om dagens bro. I Fernows bok om Värmland berättas att bron byggdes om år 1654. Man har senare enl. Sjöberg funnit gamla brokar vid kyrkan. Pålarna, som kringgärdade stenplintarna, var täljda som skruvar för att kunna skruvas ned genom isen och ned i älvbotten.
- Allt sedan denna medeltida bro uppfördes har troligen en väg, från Karlstad, Lillerud, över bron och sedan vidare längs älven mot Grums, använts. Samma år 1654, åläggs Näs och Grums H:d, att göra denna väg väster om Karlstad så god, att man kunde åka med vagnar på den. Vägen kallas nu Kungsvägen från Närke- Christinehamn och Carlstad till Dahl och Åmål.
- Milens längd varierade. 1665 anbefalldes att milstolpar skulle utsättas vid varje hel och halv mil. Stolparna var till en början endast raka, höga träd, som utvaldes för ändamålet. Så småningom användes murade plintar av gråsten. Man hade inte en konstant längd på milen, utan den varierade med terrängen. Var det besvärlig terräng var milen kort, och vid lätt var den längre. Vårdshus och raststugor (som ibland kallades "Tuggelite") placerades med ett bestämt antal milsmellanrum. Därigenom tog det lika lång tid, och var lika ansträngande att färdas mellan de olika rastställena.
- Vägunderhåll 1785 beslöts i sockenstämman att genaste vägen till Karlstad (Sörmon) skulle underhållas gemensamt. Den sträckning som avsågs var Liljenäs, Baggemon, Ryafallet, Ranviken- Sörmon, d.v.s en fortsättning på den allra äldsta vägen. 1789 ålades varje hemman att underhålla ett stycke (8 revar 15 alnar= 215 alnar) av häradsvägen Lillnor- Smedbergsände, samt även på sockenvägen Segerstaby- Lillnor. 1918- 25 övertar häradet ansvaret för de större vägarna i socknen Lillnor- Aspbergs skola och Edsberg- Sörmon.

Vägarna runt Segerstaby

skala 1:50 000

Nors k:a
medeltida bro

Sörmon

E 18
mot
Grums

Lillnor
(Norsbron)

äldre
sträckning

E 18
mot Karlstad

Törnmon
den gamla
härvägen

Smedbergs-
ände

Algustad

SEGERSTABYN

Liljenäs
(Busken)

Baggemon

Artan

Prästbol

Edsberg

Ranviken

äldre sträckning

+ Segerstads
kyrka

Aspbergs
skola

SKOLVÄSENDET

Under 1700 talet utfärdades många bestämmelser för att öka antalet läs och skrivkunniga på landsbygden. De efterlevdes dock dåligt. 1842, då lagen om allmän folkskola kom, gjordes de första verkningfulla ansträngningarna för en reguljär skolgång på landet. Att beslutet kom till, var en följd av att olika klasståndpunkter vid denna tidpunkt råkade sammanfalla.

Olika klasståndpunkter sammanfaller

Bönderna på ena sidan ansåg att ett visst mått av kunskap måste bondebefolkningen få. "Annars kunde de inte spela den politiska roll som deras ställning krävde". Vidare anförde man ett tekniskt argument. Utan utbildning kunde man inte utnyttja de tekniska framstegen. Men bönderna ville inte ge de obesuttnas barn lika mycket undervisning, som vad de egna skulle få. "De fattiga torparebarnen bliva visst inga stats- eller valmän, då de icke en gång hava i utsikt att kunna få en hemmandel".

Kronprins Oskar framkastade 1839 följande debattinlägg för folkskolans inrättande:

"I Norra Amerika anse de rika och mera bildade, vilka där kallas aristokrater, att det enda sättet att skydda sina rikedomar emot massornas råa begär är att befordra deras upplysning, och de uppföra betydliga summor för detta ändamål."

Sammanfattningsvis citeras ur "Land du välsignade":

"Den svenska folkskolan av 1842 var således resultatet av två olika strävanden: böndernas önskan att skapa en medborgerlig bildningsanstalt till fördel för sin egen klass samt de konservativas strävan att ideologiskt påverka och uppföstra den allt talrikare underklassen, så att den utan svårigheter kunde infogas i det svenska samhället. Som en kompromiss av dessa båda strävanden föddes den svenska folkskolan."

En kyrklig dominans säkerställdes genom bestämmelsen att kyrkoherden var självskriven ordförande i skolstyrelsen. (Material till denna sida hämtat ur Riksställningens Land du välsignade.)

SKOLVÄSENDET I SEGERSTAD.

- Den tidiga undervisningen
- Under 16- 1700 talen fick barnen inte mer läs- och skrivundervisning än vad de eventuellt kunde få ut av katairesförhören. Klockaren, som hade fått i uppgift att undervisa några barn, klagade 1798 över att det inte fanns något skolhus. Han hade det för trångt hemma hos sig. En utredning skulle göras, men genomfördes aldrig. Läser- Sven, en dräng i Fru-backa, och pigan Maja Möllfellt undervisade i hemmen 1823.
- Tio år senare läste klockaren med barnen kl. 4 varje söndag mellan 1:e juni till 1:e oktober. Någon mer ordnad skolgång kom inte i fråga.
- 1842 års skolstadga
- När skolstadgan och skolreglementet infördes 1842, tog klockaren på sig ämbetet som folkskollärare. Bänkar inköptes men lokalfrågan löstes fortfarande genom s.k. inrotering i hemmen. Man läste 2 mån. per rote (sammanlagt 10 mån. i 5 rotar). 1846 fick socknen sin första utexaminerade lärare, skolmästaren Johannes Johansson.
- Skolmästaren klagade över att inte barnen infann sig i skolan och det beslutades att de föräldrar som visade så lite intresse för "skolan och barnens andliga vård" skulle hädanefter inkallas inför pastorn för att mottaga "nödiga varningar och förmaningar". Det var tydligt att vissa föräldrar inte hade råd att släppa sina barn från arbetet på gården. Dessutom hade skolmästaren att brottas med bristen på lämpliga skollokaler ("tjenlig bostad för skolan").
- Första skolhuset
- Det första skolhuset i socknen står klart 1856, norr om gamla kyrkogården. Trots nybygget hade man fortfarande kvar bl.a. småskolan i hemmen. Skolhuset blir snabbt för litet. 1871 rivs det men timret används senare till en större skola i S:a Aspberg. Samtidigt pågår diskussionen om en ny skola skall byggas i Segerstaby. En tomt invid vägen ansågs för "bullrig", men 1/10 1874 beslutar man sig för att bygga i byn. Tre år senare 1877, är huset färdigt. 1882 står skolhuset i Aspberg färdigt.
- Fyrtio år efter folkskolans införande har skolhusfrågan äntligen lösts. Då har man beslutat om fasta folkskolor i Aspberg resp. Segerstaby med 7 mån. läsetid/år och 1 mån. fortsättningsskola. Även om man satsade en hel del på att ge socknens barn en ordnad skolgång, tog det lång tid att genomföra folkskolan.

FATTIGVÅRD

Fattigvården var varje sockens angelägenhet. Böter kunde utdömas om någon gav en utsocknes tiggare mat. Fattighjonerna inroterades i matlagen i byn eller gavs en särskild plåtbricka som visade att de hade rätt att tigga. 1801 uppförs en ny sockenstuga (den första byggdes 1739). Stugan var en enkelstuga och användes under första hälften av 1800 talet som boställe åt traktens fattighjon. De fick sköta om uppvärmningen av stugan själva men hade ingen skog att ta ved ifrån. De tvingades därför stjäla ved eller ibland t.o.m. hugga upp gårdsgårdar.

Ny organisation

För att sköta olika uppgifter inom socknarna, t.ex. vägunderhåll, fattigvård, kyrkofrågor mm, bestämdes att varje socken skulle välja en sockennämnd. 1843 tillsattes en sådan i Segerstad socken. Genom en kunglig förordning 1862 angående kommunal styrelse på landet, ersätts sockennämnden 1863 med kommunalnämnd i Segerstad. Samtidigt avskiljs de kyrkliga frågorna, för att handhas av en speciell kyrkonämnd.

BEFOLKNINGEN

Befolkningsstatistik
i jordaböckerna.

Befolkningsutvecklingen i Segerstaby och Segerstad socken följer den allmänna utvecklingen i landet. De första uppgifterna härstammar från Gustav Vasas jordaböcker. Han lät upprätta dessa register över landets jordbruksfastigheter, för att effektivt kunna beskatta befolkningen. I jordaböckerna ingår dock inte kyrkans jord eller frälse jorden. Ur 1540 års skattejordbok för Värmland upprättad av Botvid Skrivare:

"Olaff, Nilss, Gunner i Segerstad,
vi hester och xii öre (3 st krono-
hemman)"

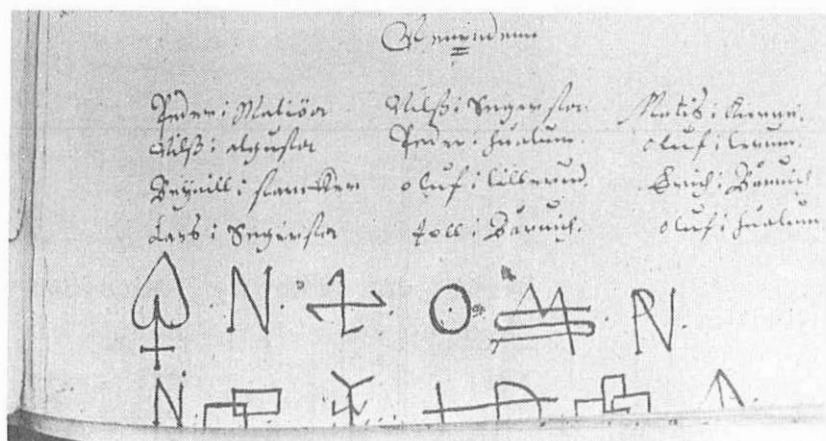
Med c:a 7-8 hushållsmedlemmar/ hushåll (enl. W. Sjöberg) och 2 hushåll/ hemman uppgick befolkningen i byn till c:a 40-45 personer.

Extra skatt.

För att täcka Älvsborgslösen, togs extra skatter ut under 3 år. Från 1615 års taxering har vi hämtat följande anteckningar om invånarna i Segerstaby:

	Hushåll	Pigor	Drängar
Nils	2	0	0
Lars	2	1	0
Torsten	2	0	0
Hakon	2	0	0
Bengt	2	0	0

Det rörde sig alltså om 60-70 personer i byn.

Det här är ett exempel på böndernas underskrift av jordaböckerna.

1621 skrevs följande ner som underlag för
 Segerstabybornas beskattning:

Segersta 5 hemman

Nils
 Lars
 Torsten
 Håkan
 Bengt

Läsövning.

Beskrivning av gårdarnas djurbestand ges också:

Segersta Soelva
Carl Svons Gårdarna
Segersta Nils.

<i>häst</i>	1
<i>sto</i>	1
<i>stutar</i>	4
<i>kor</i>	7
<i>kviga</i>	5
<i>risbit</i>	1
<i>gammal get</i>	2
<i>gamla får</i>	2
<i>ä. l. utsäde</i>	3
<i>ä. l. utsäde</i>	4
<i>ä. l. utsäde</i>	8 + v.
<i>Lars ibid.</i>	
<i>häst</i>	2
<i>sto</i>	2
<i>stutar</i>	2
<i>kor</i>	10
<i>kviga</i>	5
<i>risbit</i>	1
<i>gammal get</i>	2
<i>gamla svin</i>	4
<i>ä. l. utsäde</i>	4 + v.
<i>Torsten ibid.</i>	
<i>häst</i>	1
<i>sto</i>	1
<i>stutar</i>	2
<i>kor</i>	6
<i>kviga</i>	2
<i>risbit</i>	2
<i>gammal get</i>	1
<i>gamla svin</i>	2
<i>ä. l. utsäde</i>	3

ii 2 2 1/2
2 2 2 1/2
7 7 1 1/2

Bengts och Håkans djurbestand i klartext.

<u>Håkan</u>		<u>Bengt</u>	
häst	1	sto	2
sto	1	oxar	3
stutar	5	stut	1
kor	3	kor	5
risbit	1	kviga	1
gammal get	1	gammalt får	1
gamla får	3	gamla svin	1
ärligt utsäde	4	ärligt utsäde	4

I 1734 års skattelängd anges följande om Segerstabyn:

	<u>skattskyldiga</u>	<u>hemm. ägare</u>	<u>drängar</u>	<u>pigor</u>
N:a Segerstad		7	2	3
Mell. Segerstad		6	2	
S:a Segerstad		4	4	2
		17	8	5

Detta ger en befolkning på c:a 130 personer.
Vid den här tiden var hela socknens befolkning
800 personer. (1769 enl. Reiners)

I 1801 års skattelängd står det följande om Segerstabyn.

	<u>Antal hushåll</u>
N:a Segerstad	8
Mell. Segerstad	11
S:a Segerstad	14

33 hushåll

Befolkningen kan nu antas ha stigit till
över 200 personer.

(Källkritik: Ofta uppgavs felaktigt antal djur -
eller ålder på djur - alltefter hur beskattningen
skedde)

Stark folkökning.

Nu startar en stark folkökning på den svenska
landsbygden. Befolkningen ökar mest i de lägre
samhällsskikten.

Enl. Land och Stad ökar olika grupper av
landsbygdens befolkning med följande procent-
andelar mellan 1770- 1870:

Bondeklassen	+ 30%
Torpare	+ 100%
Backsugusittare och inhysefolk	+ 500%

Detta beror på en rad faktorer:

Krigens omfattning minskar på 1700 talet.

Folket skonades från krigstjänst och plundring.

Sjukvård och hygien förbättras, likaså kost-
hållningen genom att potatisen införs.

På 1700 talet steg nativiteten men dödligheten
var fortfarande hög. Denna sjunker emellertid
i början av 1800 talet vilket alltså resulterade
i att folkmängden steg.

I sockenbeskrivningen av 1851, upprättad av N. Bergman, har vi hittat dessa tabeller över Segerstabyns tre hemman:

	Soldattorp	Bockstugor	Folkmängd				Pers.	Antal hushåll
			Erl. mantalspeng.		Fr. mant.-peng. bef.			
			Män	Kvinnor	Män	Kvinnor		
N:a S	1	3	22	19	12	8	61	12
Mell.S	1	1	20	24	6	17	67	7
S:a S	1	3	18	20	10	16	64	12

	Hästar	Kor	Svin	Får	Areal			Skog utmark	Totalt
					Tomt kölgård	träd	Åker		
N:a S	6	20	6	24	7,4	558,3	8,4	221	795,6
Mell.S	6	20	6	24					
S:a S	6	20	6	24					

Antagligen ingår inte barnen i sammanställningen vilket ger en total befolkning på över 250 pers.

Folkmängdens variation till idag.

Befolkningskurvan nådde troligen sin topp på drygt 300 pers. någonstans kring 1860 (jfr siffrorna för hela socknens bef.) för att därefter sakta dala. Idag bor i Segerstabyn c:a 40 personer.

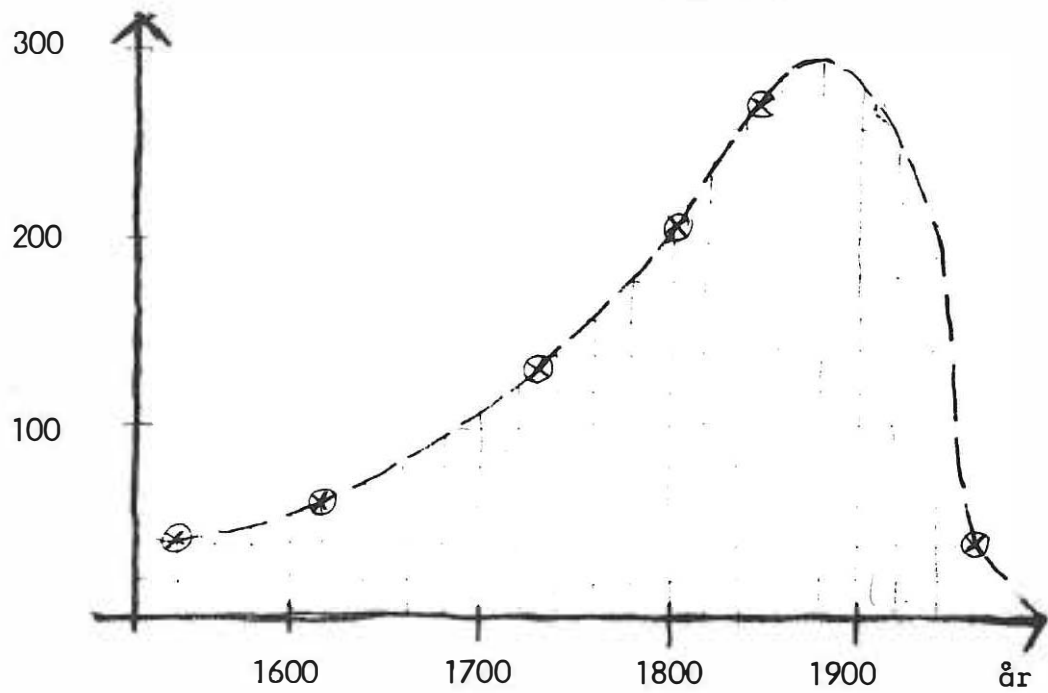
Segerstads sockens befolkningsutveckling

1769	805	1918	783
.....		1920	774
1863	1319	1925	731
1867	1403	1930	675
1872	1333	1935	687
1877	1219	1940	590
1881	1224	1945	560
.....		1950	507
1908	839	1960	448
1910	823	1965	405
1915	768	1974	293

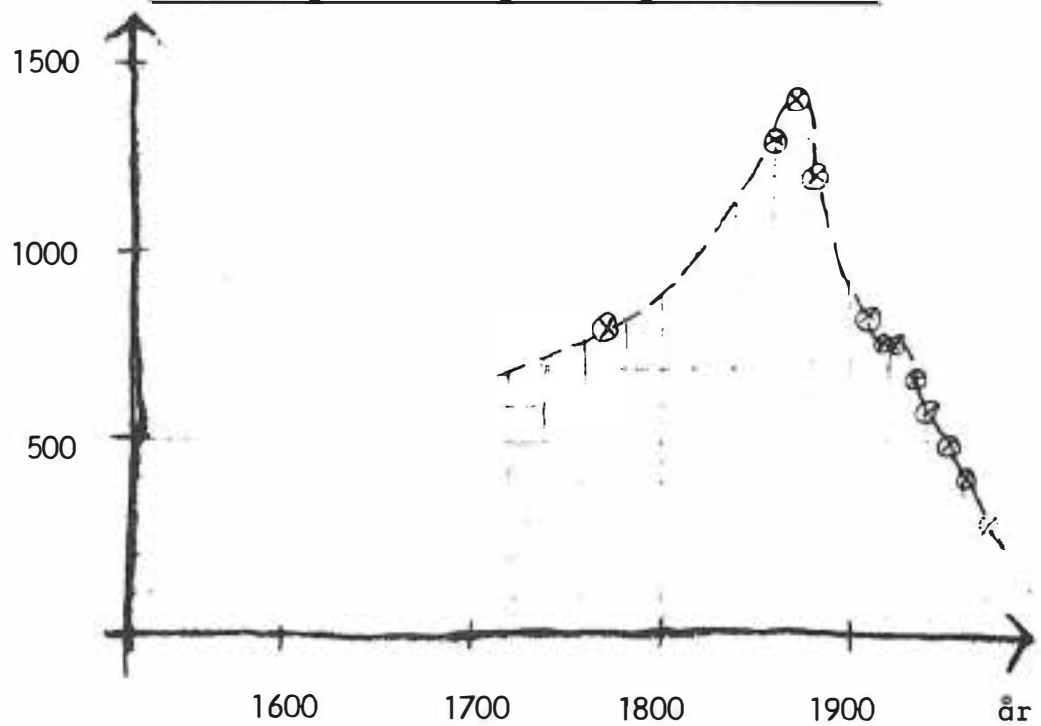
Som vi ser av tabellen minskade befolkningen efter toppen på 1800 talets sista decennier. Mellan 1914 och 1920 var dock befolkningsstorleken tämligen konstant, för att sedan minska ytterligare. Folkminskningen i Segerstad följer här de allmänna tendenserna i övriga landet. Vad berodde nu folkminskningen på?

I nästa kapitel visar vi på några orsaker.

Antal pers.

Befolkningsutvecklingen i Segerstaby

Antal pers.

Befolkningsutvecklingen i Segerstad socken

(Sammanställning av uppgifter ur: Reiners samlade skrifter, jordaböcker och skattelängder, Bergmans sockenbeskrivning 1851)

DEN ALLMÄNNA UTVECKLINGEN PÅ LANDSBYGDEN

Befolkningsexplosion
på landsbygden

Under hela 1800 talet skedde alltså en våldsam befolkningsökning i Sverige. Från 2,3 milj i början av seklet till 5 milj på slutet, och trots det hade 1 milj emigrerat. Möjligheterna till nyodling var starkt begränsade, så antalet jordlösa steg kraftigt. 1870 utgjorde landsbygdens befolkn. drygt 70 % av Sveriges något över 4 milj invånare. Omkring 1860 fanns 100 000 torpare, 20 000 statare, 100 000 backstugusittare och inhysehjon. Därtill kommer deras familjer. Något förenklat kan man säga att halva landsbygdsbef. vid mitten av 1800 talet saknade egen jord och en fjärdedel kunde endast med svårighet försörja sig på sin jord.

Under samma tid växer den svenska industrialismen fram. På det näringspolitiska området framtvingar en kapitalstark uppåtsträvande borgarklass nya lagar. Dessa lagar jämte transportväsendets utveckling skapade förutsättningar för den industriella expansionen. Emellertid var inte detta tillräckligt.

Jordbrukets mekani-
sering

En första viktig faktor var det svenska jordbrukets framsteg, d.v.s. att maskininvesteringarna effektiviserade jordbruket så pass att en industrialisering kunde genomföras utan livsmedelsbrist.

En andra faktor var att dessa investeringar gjordes före industrisken på 1890 talet. Sverige kunde inte vid den här tiden klara av att både lägga kapital på jordbrukets rationalisering och samtidigt bygga upp en dyrbar industri.

Billig arbetskraft

Det växande antalet obesuttna utgjorde en billig arbetskraft för storjordbruken. Torp- och statsystemet garanterade god tillgång även under arbetstoppar, mellan vilka de jordlösa fick försörja sig bäst de kunde. Den ökande mekaniseringen inom jordbruket medförde att arbetskraftsbehovet minskade. Plötsligt stod många utan arbete och när nya arbetsmöjligheter öppnades inom industrin tog de naturligtvis chansen. Men flyttningen innebar att man lämnade en usel tillvaro för att hamna i en ännu uslare.

Många bondsöner och bonddöttrar valde också industrin, framför ett osäkert liv på den lilla jordbit som var kvar när hemmanet hade delats mellan syskonen. Även skiftesreformen medförde faktiskt hemmansklyvning och jordsöndring. På det sättet klarade många bönder laga skiftets förrättningskostnader. Dessutom kunde jorden nu lättare delas upp på de hemmavarande barnen. I jordaboken inskrevs dag då lagfart söktes av upptagen ägare. Mellan 1884 och 1914 avsöndras och ges lagfart till 39 ägare i Segerstaby, varav 34 jordbruk.

Småjordbruken ökade och på dessa små gårdar klarade man inte av de dryga investeringar som mekaniseringen medförde. De tvingades lägga ner sitt jordbruk och flytta till stan. En utveckling som fortfarande pågår. Andra flyttinnsorsaker var missväxtår under slutet av 1800 talet, och den ökade konkurrens som importen av billig amerikansk säd innebar.

Vi kan sammanfatta på så sätt att jordbrukets mekanisering friställde många lantarbetare vilket var nödvändigt för industrins expansion. Samtidigt medförde mekaniseringen att produktiviteten höjdes. Den växande industriarbetarskaran kunde förses med livsmedel.

Folkminskning på landsbygden

Omkring sekelskiftet hade folkminskningen på landsbygden gjort sig kännbar i form av arbetskraftsbrist på storjordbruken. Antalet industriarbetare ökade från 9,5 % 1870 till 21,8 % år 1900. Stadsbefolkningen ökade mellan 1800 och 1910 med 750 000 från 350 000 till 1,1 milj. Egnahemsfrågan väcks nu av godsägarna i lantmannapartiet." I en tid när jordbruksbefolkning hastigt börjar minska, är egnahemsrörelsen sättet att få folk att stanna vid jorden."

(Bergersson m.fl.: Egna hemmet)

1922 var sista året befolkningen på landet ökade, (jfr siffror från Segersta S:n, bef. 1900-1920). Lönerna för industriarbetare ökade 10-15 % under resten av 20 talet, medan inkomsterna för jordbrukare, (både bönder och jordbruksarbetare), låg kvar på samma nivå eller t.om. sjönk. Det berodde på den import av billiga livsmedel som kom igång under slutet av 1:a världskriget. Importen och förbättrade hanteringsmetoder gav överprod. och pressade priserna på livsmedel. Efter 1922 tog "flykten från landet fart, och den kulminerade 1930". Det var mest hemmasöner och hemmadöttrar och jordbruksarbetare som sökte sig till städerna och industrin. Det berodde mer på de dåliga förhållandena inom jordbruket än industrins dragningskraft.

Under 30 talets krisår fick jordbrukarna av-
sättningsproblem för sina produkter. På grund
härav sade man från statens sida att produktions-
volymen inte skulle ökas och eftersom produkt-
iviteten ökade innebar detta färre utövare.

Allt större jord-
bruksenheter

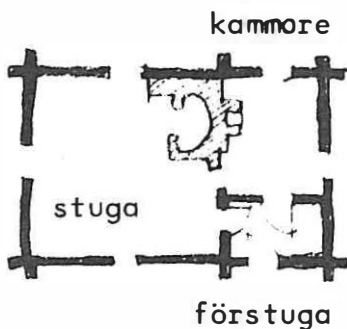
Man började tala om vissa minimistorlekar
för att skapa bärkraftiga jordbruk. Under
2:a världskriget ökade inflyttningen till
städerna. Många småbruk lades ner.

När så den kraftiga lågkonjunkturen efter
2:a världskriget ökade efterfrågan på arbets-
kraft, kom 1949 års jordbrukspolitiska beslut.
För att levnadsstandarden på landet inte
skulle understiga industriarbetarnas, för-
ordade staten en höjning av medelstorleken
på svenska jordbruk. Jordbruk under 10 ha
skulle inte stödjas alls. Detta innebar
nådstöten för småbrukarna och samtidigt
tillgodoseddes industrins arbetskraftsbehov.
Så är vi framme vid dagens situation med
allt färre jordbrukare och de som finns kvar,
finns på allt större gårdar.

Backstuga
(enl. Cornell)

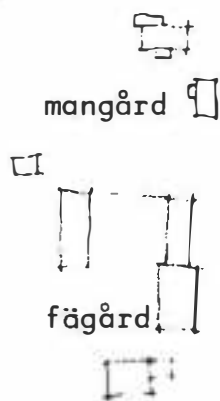
De första hus som uppfördes i nuvarande Segerstaby vid tiden för Sigars bosättning, var säkert av mycket enkel konstruktion. Kanske hade en del hus vallar av sten, torv och jord till väggar och tak av timmer eller bräder. En konstruktion som backstugusittarna använde ända in i våra dagar. Kanske var en del hus till och med knuttimrade och hade ett tak uppbyggt av en el. flera längsgående åsar. Knuttimringen var nämligen känd i Sverige före 800-talet. Länge saknade man också både fönster och skorsten. Röken från härden mitt på golvet letade sig ut genom en öppning i taket, sk. eldhus.

Enkelstuga
(enl. Hidemark m. fl)

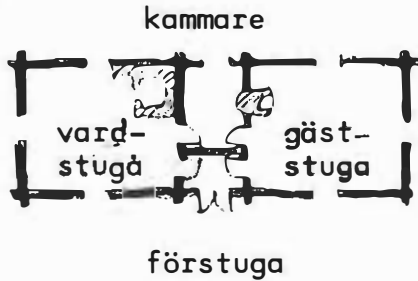
När gårdarna i Segerstaby skattköptes 1703-05, var husen knuttimrade små enkelstugor. På kartan från 1700 (se sid 19) kan vi se tre hus enkelt avbildade. De är alla i en våning med en dörr och ett fönster på framsidan. Ur skorstenen väller en kraftig rök. Även den gamla timmerkyrkan ses avbildad. Troligen fanns här ändå fler boningshus eftersom minst 6-7 bönder skatteköpte sina gårdar. Det fanns dessutom en mängd uthus. Husen värderas som "välbygde" i den tillhörande beskrivningen.

En anvisning av statsmakterna i Bygginga Balk, 1734 års lag, om hur bönderna borde uppföra och använda sina hus ser ut så här:

Mellansvensk gård
(enl. Hidemark)

"Huru å tomt skall byggas. Tomt skall byggas till mangård och ladugård. I mangården skola vara stuga med förstuga och kammare, så ock gäststuga, där gården så stor är, källare, visthus och sädesbod, redskapshus, och hemligt hus, port och lider. Tarvar bonde flera hus; bygge sig till lägenhet det bästa han gitter. Ladugården bygges särskilt ifrån mangården, och där skola vara stall, fähus, fårhus och svinhus, med nödiga foderrum, så ock loge och lador, efter som gården är stor till. Badstuga eller mälthus skall ock byggas, så ock ria, där skog är, och de avsides sättas."

Parstuga (enl.
Hidemark m.fl.)

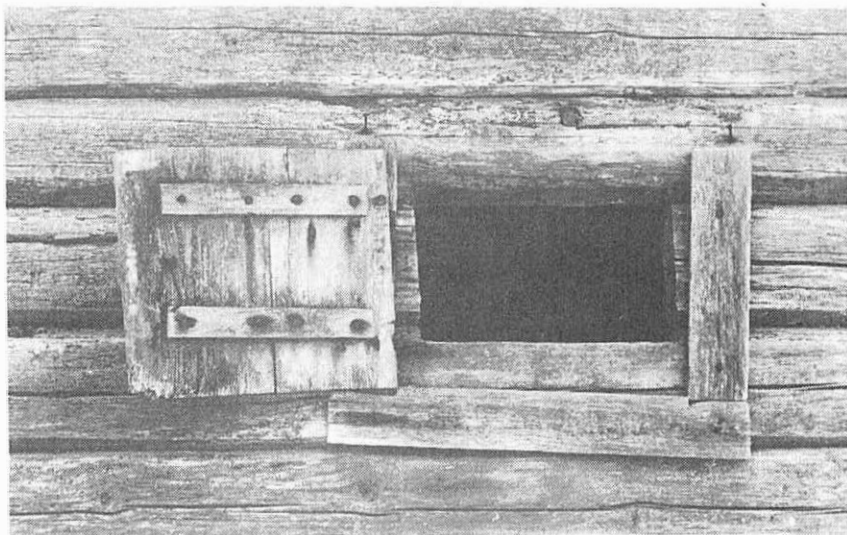
Vi ser att varje gård består av en mängd byggnader. Boningshuset är tydligen ofta en parstuga, indelad i dagligstuga och gäststuga. Bastu för torkning av säd eller lin fanns även i Segerstaby och lades mycket riktigt i norr, utanför byn.

Fram till 1800 talets mitt sker nu något av en befolkningsexplosion. Fast man trängde ihop sig, (husfolket bodde tillsammans med pigorna i manbyggnaden medan drängarna fick samsas i drängstugan) ökade husens antal. De många jordlösa byggde sig små stugor där de hade möjlighet. Torparna slog sig ner på något hemman, backstugusittarna på byallmanningen och hantverkarna vid bygatan. Den täta bybildning som nu uppstod i Segerstaby åskådliggörs mycket bra på kartan över laga skiftet från 1849. Längs landsvägen ligger ladugårdarna och innanför dessa mangårdsbyggnaderna. Ett och annat gatuhus finns väl också. Det berättas om "Bölla i klöbben", en tant som bodde vid Klubbbacken, och om Pettersson i Gata, en allt i allo som bodde vid nuvarande missionshuset. (se sid 95)

N.Bergman beskriver Segerstads bebyggelse i Sockenbeskrivningen från 1851:

" Bondgårdarnas byggnadssätt äro föga utmärkande. De förmögnare hava tegel - eller skiffertak. Ingången är på husets långsida, icke på mitten, utan närmare ena gaveln. Rätt fram är köket som genom dörr eger gemenskap med den vid ena sidan belägna boningsstugan i vars ena hörn står en spisel med en cirkelrund sektor till grundyta övervälvd med rökkupa. De förmögnare har en stuga på vardera sidan av ingången och dessutom ofta övervåning. De husen äro dels timrade, dels byggda av resvirke och brädklabbar".

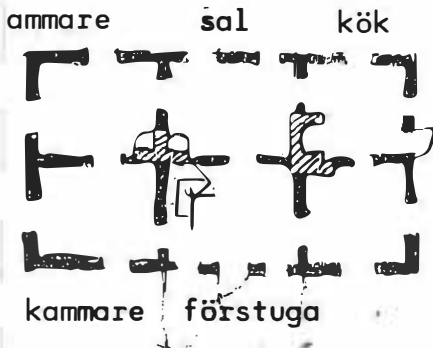
Gammalt timrat magasin i Segerstaby

I samband med laga skiftet sker en förändring av landets byggnadsbestånd.

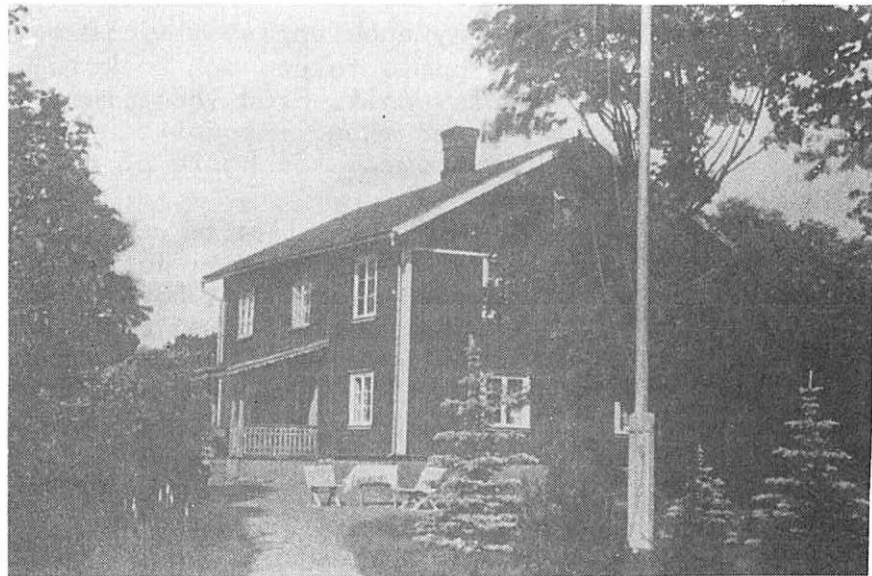
"Den stora omsvängningen kom samtidigt med laga skiftet kring 1800 talets mitt. De utflyttade gårdarna byggdes i allmänhet i två våningar och även de kvarliggande fick ofta en påbyggd övervåning för att markera ökat välstånd- en övervåning som visserligen inte så sällan stod tom och oanvänd."

(Så renoveras....., Hidemark m.fl.)

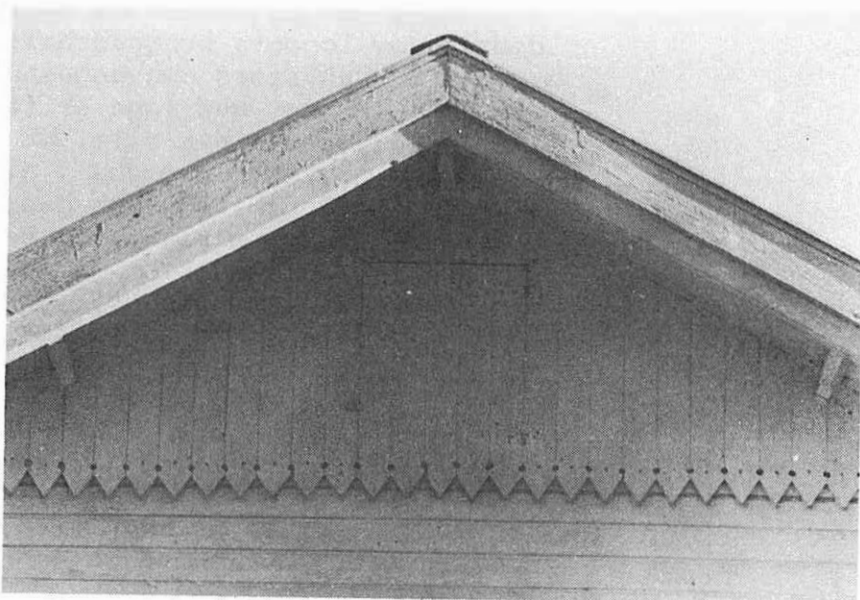
Någon egentlig utflyttning skedde inte i Segerstad i samband med skiftet. Markerna låg koncentrerade på ömse sidor om byn och skiftet medförde inga problem att nå dessa. Dock byggdes det åren 1840-1860, 6-7 nya gårdar i norra och södra änden av Segerstaby. De byggdes i timmer och restes till två fulla våningar. Taket byggdes ibland med åstak, ibland med takstol. Planen var ofta sexdelad.

Segerstad S 1⁶
sexdelad plan

Segerstad M 5¹ byggt år 1851. Reproduktion från gammalt fotografi som visar ursprungligt utseende.

Kring sekelskiftet kom nästa stora byggnads våg. Skolan och missionshuset byggdes. De förhärskande byggnadsstilarna var nationalromantiken och snickarglädjen. 4-5 hus nybyggs eller ombyggs i denna tidsanda. Vid ombyggnad återanvändes de gamla husens timmer. Brutna tak och bred lockpanel hörde ihop, liksom liggande fasspont, utsirade trädekorationer och glasverandor.

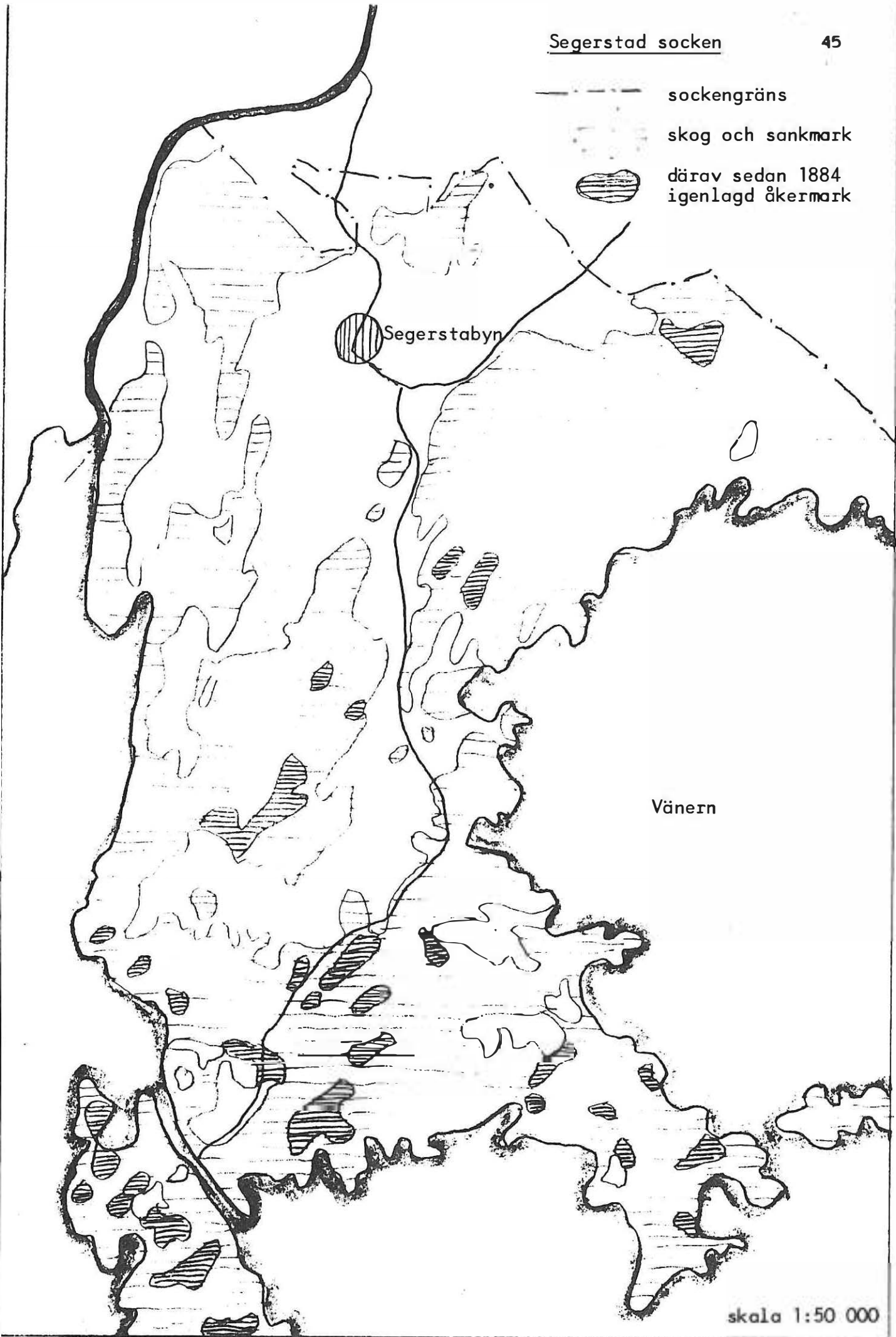

Segerstad M 1¹⁹ byggt år 1910. Exempel på sekel-
skiftets panelarkitektur

En ny epok upplever vi idag i Segerstaby. De gamla torpen och backstugorna har försvunnit. Från 1884 fram till i dag har en mängd intagor och små åkerlappar igenlagts. (Se karta på nästa sida!)

Jordbruken håller på att avvecklas. 4 bönder finns kvar. Byborna har sökt sig ut till nya arbetsplatser, och fört med sig nya värderingar tillbaka. Inflytande från de omkringliggande samhällena och kommunerna har förändrat byns utseende. Två av de gamla husen i norr måste rivas då inga upprustningslån beviljades, efter sammanslagningen med Segerstad, av Nors kommun. (fr.o.m. 1951 tillhör Segerstad Nors kommun) Därför står två kataloghus där idag. Nya material och färger förändrar hela tiden byns ansikte och identitet. Renoveringar med villa- och herrgårdsambitioner utmärker sig. Uthus rivs och lämnar luckor efter sig

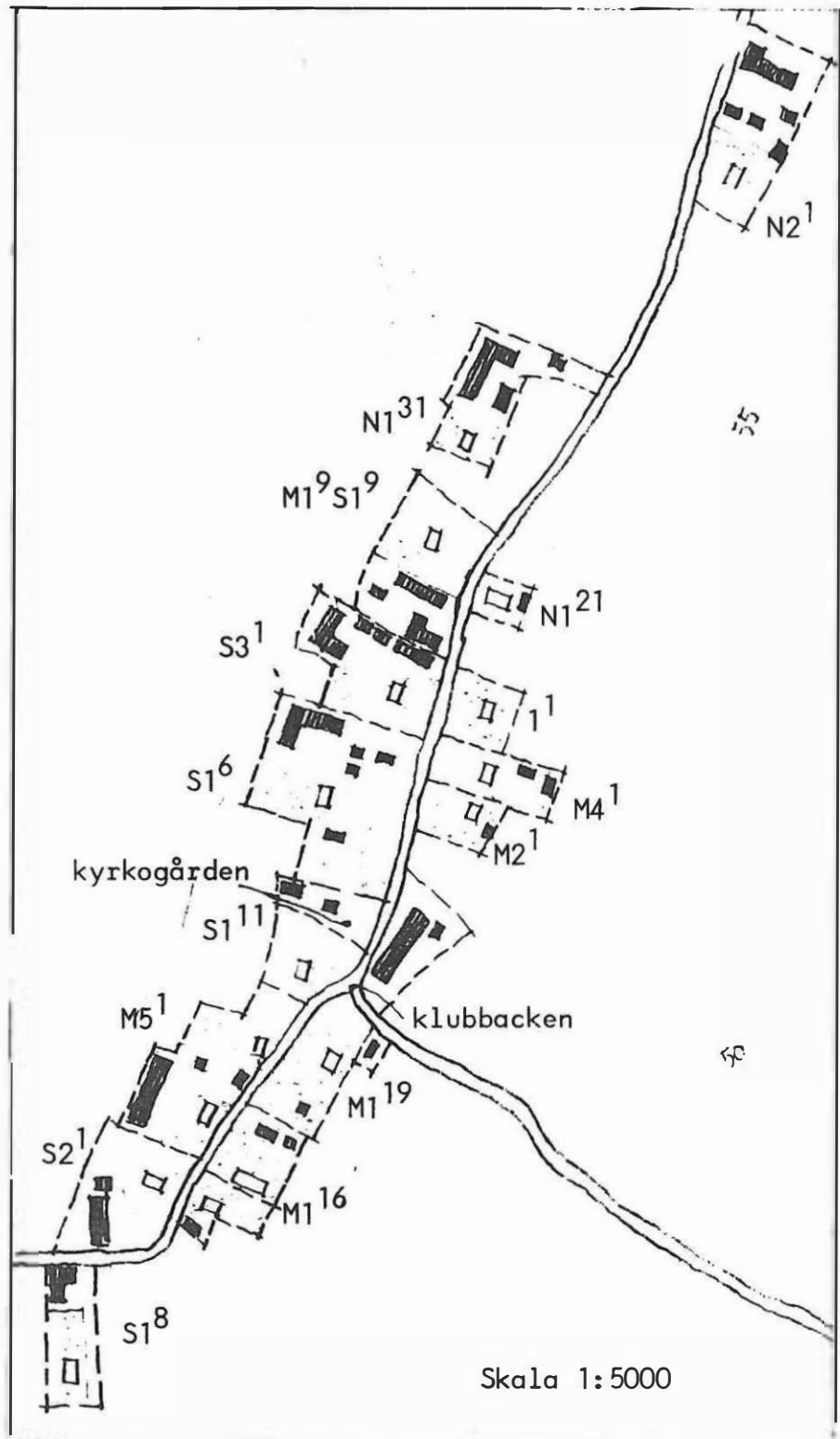
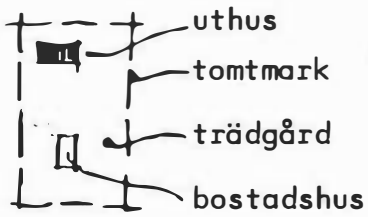
- sockengräns
- skog och sankmark
- därav sedan 1884 igenlagd åkermark

Segerstabyn

Vänern

NUTIDSHISTORISK DOKUMENTATION

Så här ser Segerstaby ut i dag.
Vi startar en rundvandring, med
att beskriva vägen och kyrkogården.
Därefter går vi från gård till gård,
med början hos Hjelm i S 1

VÄGEN

Det finns idag två vägar som leder in i Segerstbyn. (Se karta på sidan 29.)
Vik av från E 18 vid Norsbron, åk in på en smal asfalterad väg mot Segerstbyn. Just som vägen lämnar skogsbrynet vid törnmon, ser du byn framträda som en klunga hus på en flack kulle.

64

I norra änden ligger husen på behörigt avstånd från vägen, som på ömse sidor är kantad av träd.

Vid den gamla kyrkogården gör den en skarp 90-graders sväng ut mot slätten mellan Edsberg och Segerstaby. Tidigare hade vägen en sträckning som smög närmare pensionärshemmet och ladugårdslängan, men så beslutade man att dra den något närmare kyrkogården. Efter några års förslitning, upptäcktes att vägen i själva verket hade dragits över den gamla kyrkogården. När vägen passerat över stora dragdiken delas den åt norr mot Sörmon samt åt söder mot Torsviken och resten av Segerstadhalvön.

Vägen är litet trafikerad, utom på sommaren då den fungerar som genomfart för fritidsfolket på väg mot Segerstadhalvöns stränder.

Prästbolsvägen

Vägen från Prästbol i sydväst, är en grusväg, som efter en skarp krök drar in i byns södra del. Husen står där tätare, ett av dem nästan ute i vägen. Vid kyrkogården ansluter den sig till genomfartsvägen.

Mitt i byn

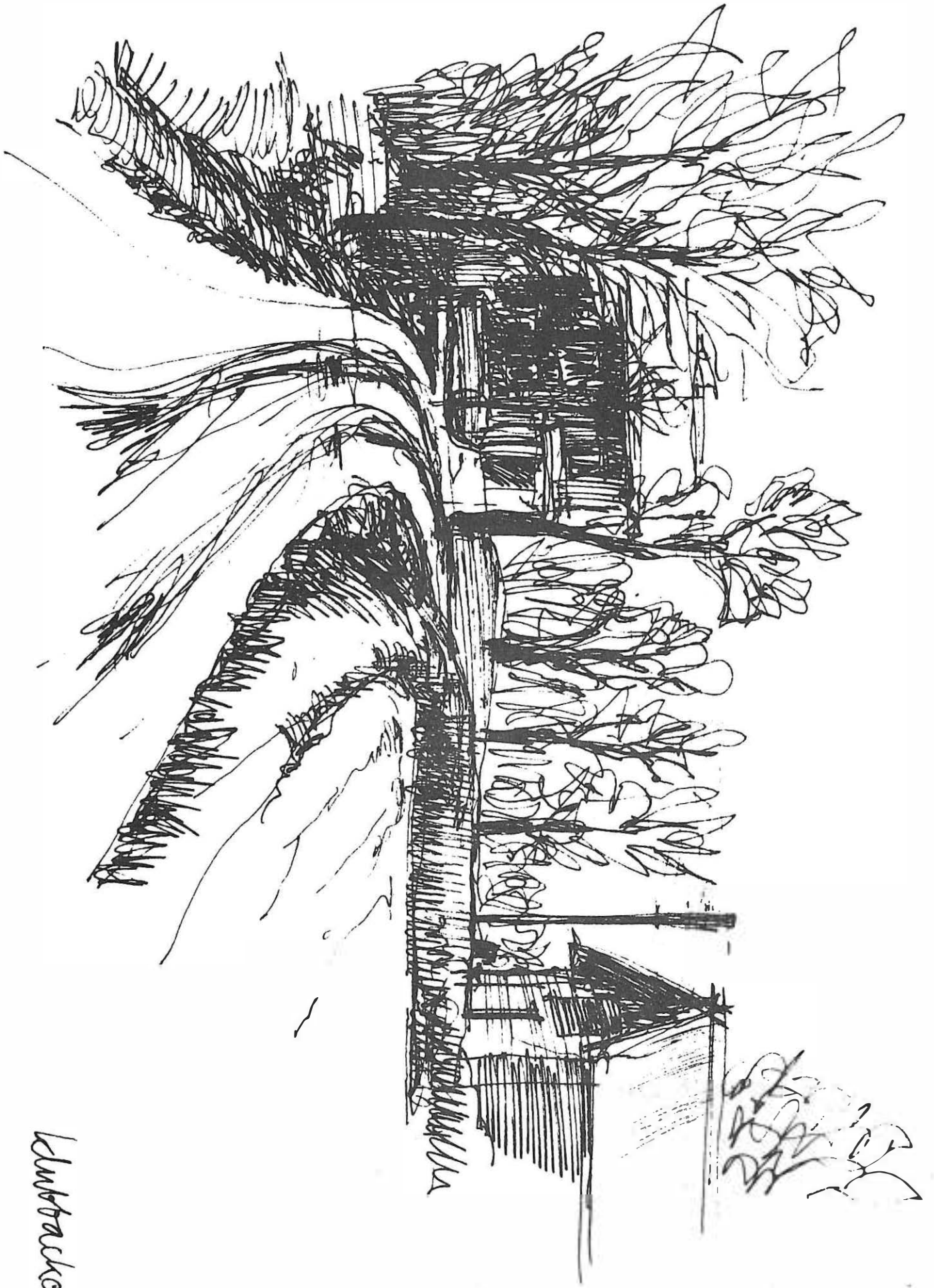
Platsen där vägarna möts har varit något av en samlingsplats. Hanna Reiners berättar att förr i tiden, när kyrkan ännu stod här, brukade sergeanten före högmässan exercera sina indelta soldater i backen. Det var en riktig militärklubb som samlades där. Backen kallas därför klubbacken. I en stuga invid bodde "Bolla i Klubben", en gammal gumma. Ibland kom en dräng från Algusta hit med sitt dragspel och då blev det "dans bort i vägen", just här vid klubbacken.

Det var dans bort i vägen på
lördagsnatten
över nejden gick låten av spelet
och skratten
Det var tjoh! Det var hopp!
Det var hej!
Nils Utterman token och spelmans-
fanten
han satt med sitt bälgspel vid
landsvägs-kanten
för dudeli! dudeli! dej!

Det var Bolla den präktiga
Takeneflickan
hon är fager och fin men har
intet i fickan
hon är gäcksam och skojsam
och käck
Där var Kersti, den trotsiga,
vandrande, vilda
där var Finnbacka-Britta och
Kajsa och Tilda
och den snodiga Marja i Bäck

Det var Petter i Toppsta och
Gusten i Backen
det är pojkar som orkar att
kasta på klacken
och att vischa en flicka i
skyn
Där var Flaxman på Torpet och
Niklas i Svängen
och rekryten Pistol och
Högvaltadrängen
och Kall Johan i Skräddarebyn

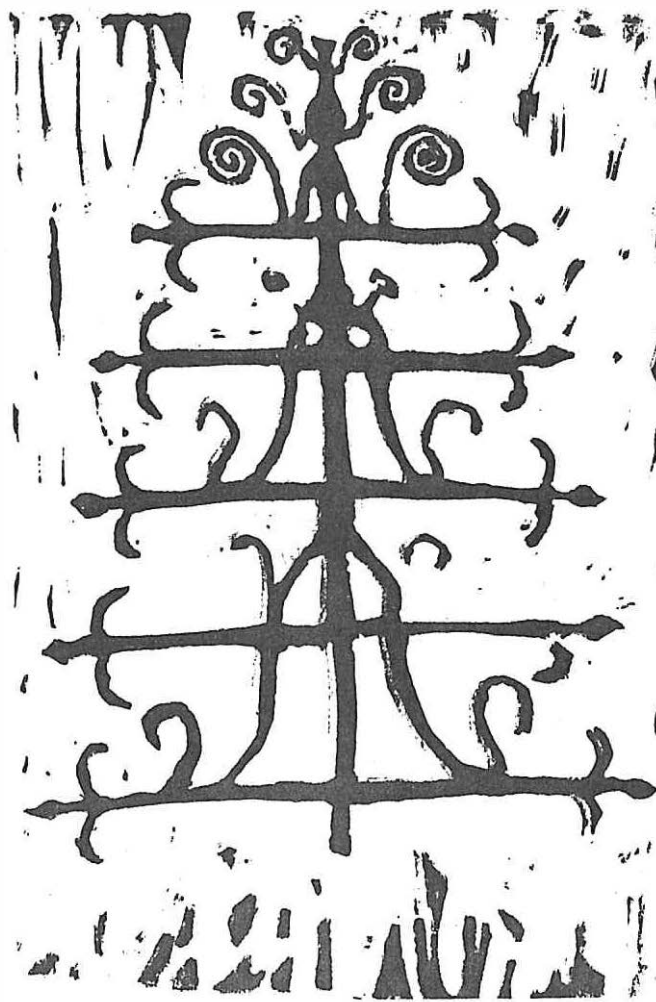
Gustaf Fröding

Luftstrassen 79

KYRKOGÅRDEN

Alldeles invid klubbacken ligger den gamla kyrkogården, där den medeltida kyrkan stod. Kvar finns idag, i björkdungen endast ett gammalt magasin samt ett tiotal smidda järnkors.

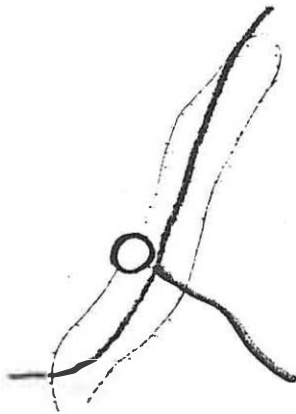

80e

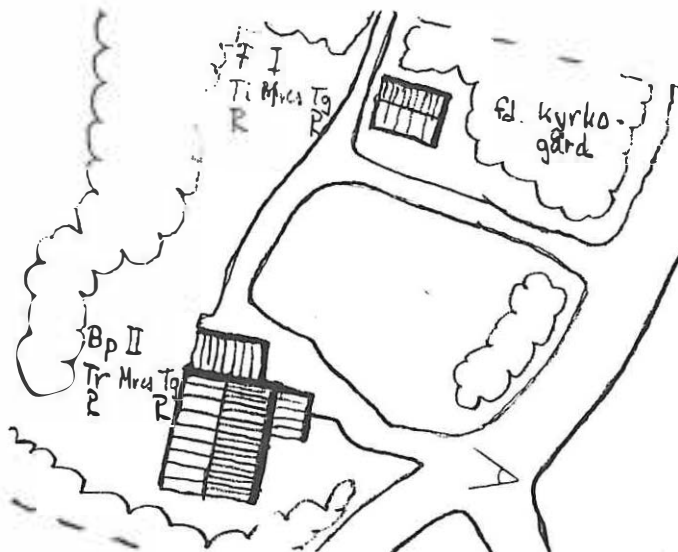
SEGERSTAD SÖDRA 1¹¹ HJELM

Rakt upp från klubbbacken står ett tvåvånings rödmålat trähus, som är tjänstebostad till Segerstad Södra 1. Huset användes som affär i äldre tider, och kallas för Hagen.

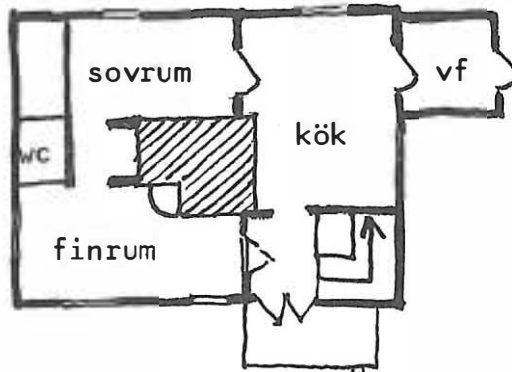
Inventeringskarta
Kodsystem se sid.

Läge i byn

Planskiss

Nedre plan (50-60 m²).
Samma plan på övre våningen.

Byggnadssätt

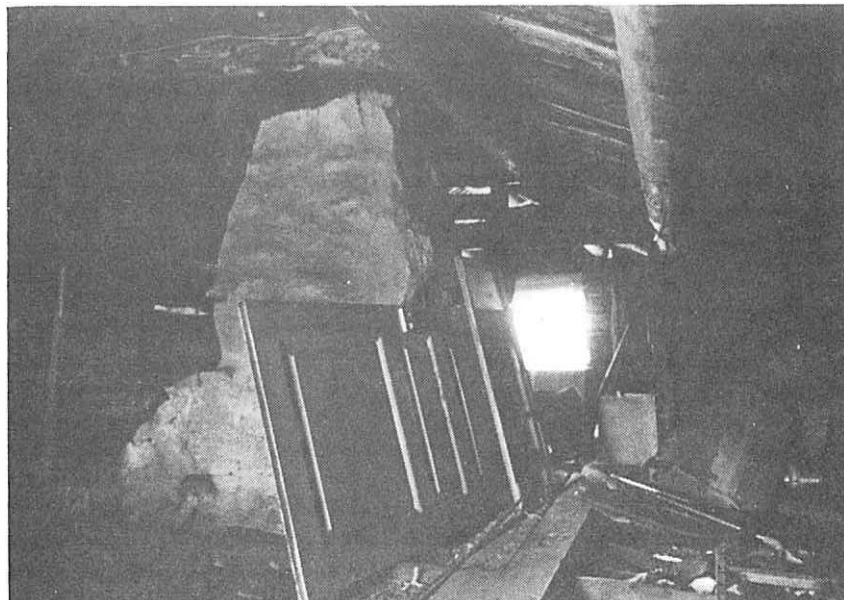
Husets ålder är svår att fastställa. Vi har fått en uppgift på 200 år. Då var det mindre och hade torvtak. Den nuvarande storleken fick det nog på 1850-talet, då taket är utformat på samma sätt som på de andra 1850-tals gårdarna.

Det bärs upp av kraftiga åsar. Tvärs dessa ligger det tätt med tunna rafter (slanor) och ovanpå dem näver. Ytskiktet består av tvåkupigt tegel.

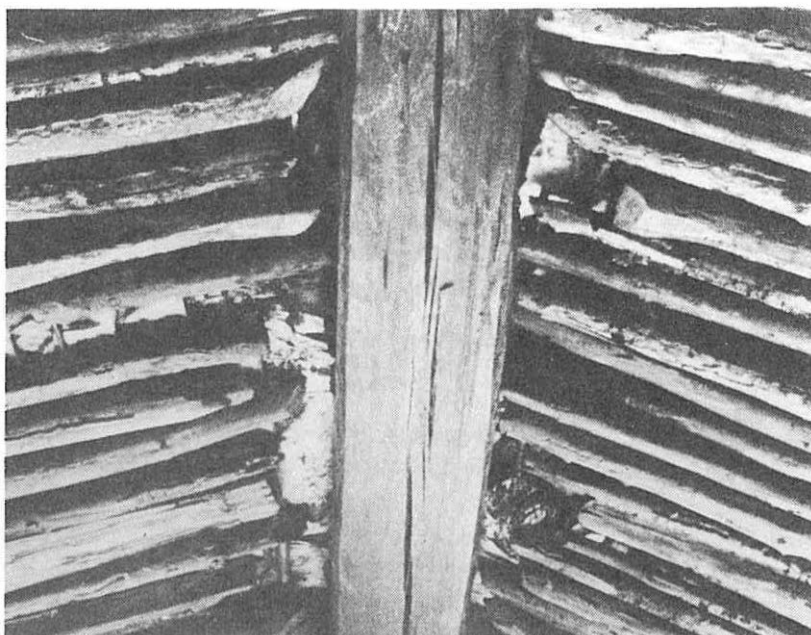
Stommen är av timmer, utvändigt klädd med panel.

Grunden består av bjälkar lagda på hörnstenar men också direkt mot marken. Av den anledningen har huset satt sig på östra och södra sidan.

Fönstren i östfasaden är utbytta mot tvålufts med kopplade bågar, de övriga är gamla sexrutade med lösa innanfönster.

Detalj av åstaket

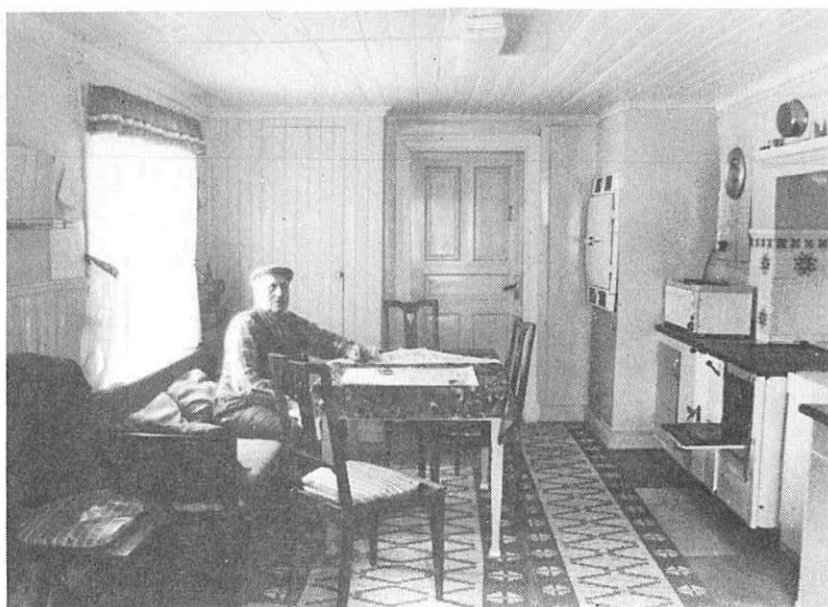

Något om Hjelm

Övre våningen stod för tillfället tom och oeldad. I den nedre bor f.d. lantarbetaren Hjelm, änkeman sen några år. Han har 3 barn som ibland hälsar på. Det kommer en hemsamarit 2 tim om dagen. Hon hjälper till med mat-hållning och städning. Kvällsmålet klarar han själv.

Hjelm berättade bl.a. om lantarbetarnas forna svårigheter.

När fabrikerna på andra sidan älven byggdes och sökte arbetskraft på 30-talet, avtalade hans dåvarande husbonde med ledningen för fabriken, att ingen anställning fick ges åt lantarbetare.

Från öster

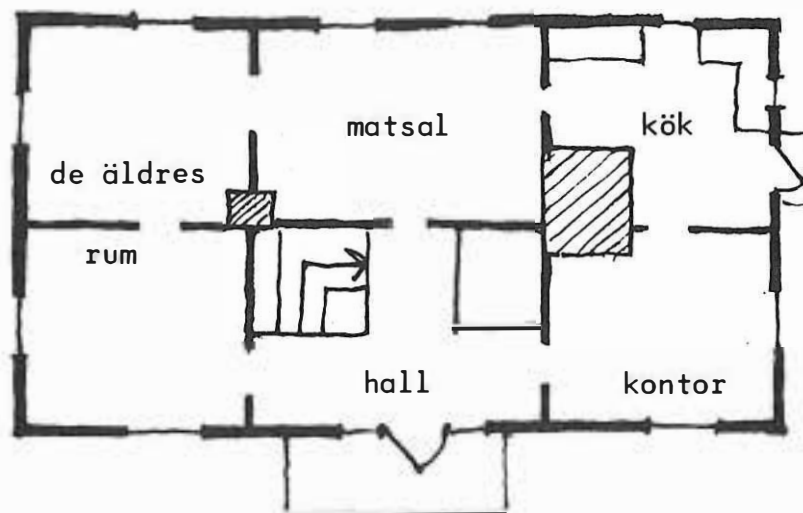
soe

Köksingången

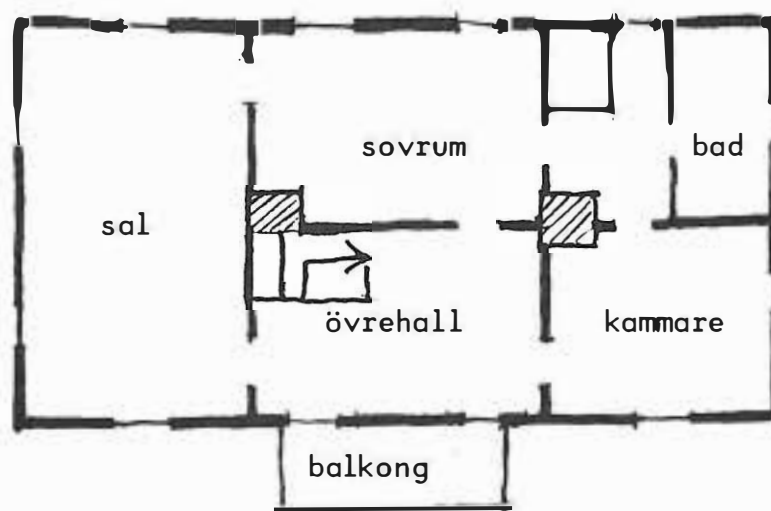

Hjelms siste arbetsgivare Magnusson bor på andra sidan kyrkogården. Fastigheten har övertagits av dottern och mågen. De bor i husets norra halva + övre våningen. De äldre bor i två rum i husets södra del.

Planskisser

Nedre plan.

Övre plan.

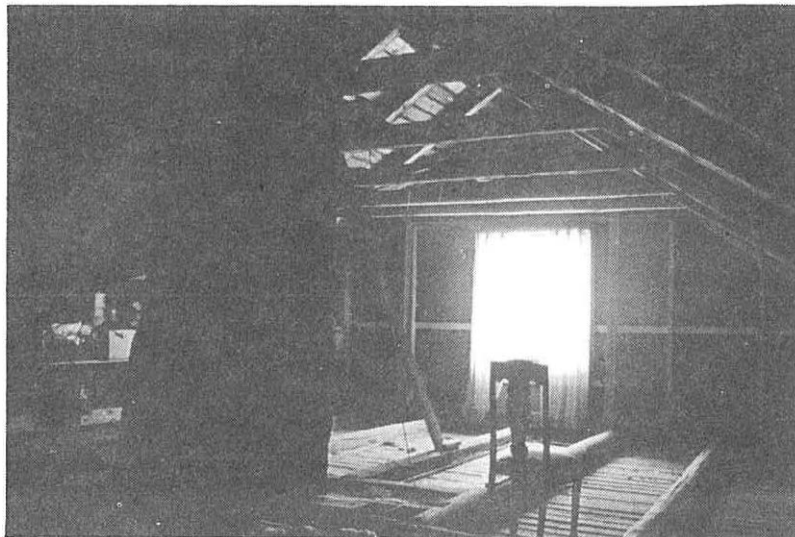
Huset byggdes på 1840-talet av en man vid namn Karlsson, sedermera bosatt i Algustad. Planen är en 6-delad plan, varje våning omfattar c:a 150 m².

Gårdens folk

Mågen arbetar i Karlstad på Vänerskog och har cirka 30 km resväg med bil. De har en dotter, som är bosatt i Karlstad. De handlar oftast i Karlstad. Frun åker dit 1-2 ggr/vecka för att hälsa på dottern men även för att utnyttja annan service (t ex bibliotek). De saknar den gamla affären, speciellt som det var en bra träffpunkt. "Det blir inte så mycket umgänge med grannarna numera."

Byggnadssätt

Huset är grundlagt på förstärkt torpargrund. Stommen är av timmer med stående panel utvändigt. Huset är tilläggsisolerat på in- och utsidan, vilket givit mycket djupa fönsternischer. Takstol är av svensktyp med ungefär 150 x 150 (mm) timmer. Yttertak av svart eternit. Fasaden renoverades i somras. Den gamla verandan med snedtak (se bild) utbyttes mot en veranda med balkong. Fönstren har bytts mot kopplade med spröjsar. Deras utseende är därför lika som de gamla sexrutsfönstren.

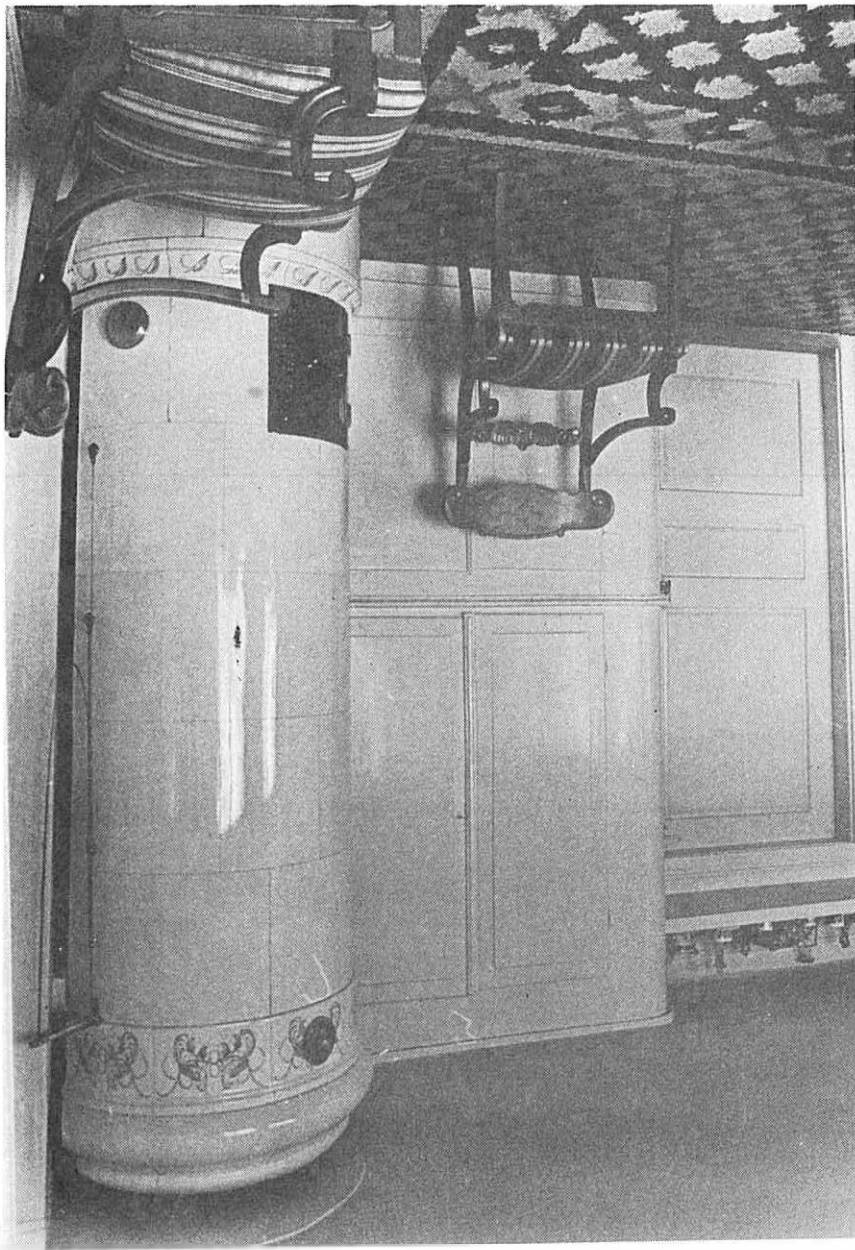

Reproduktion av
gammalt foto

I köket finns den gamla pärlsponten kvar i taket. I passagen mellan kök och matsal har de en lustig rund portal med kakelimiterad trä-målning. Vatten och avlopp drogs in på 40-talet. Huset uppvärms med elvärme. 63

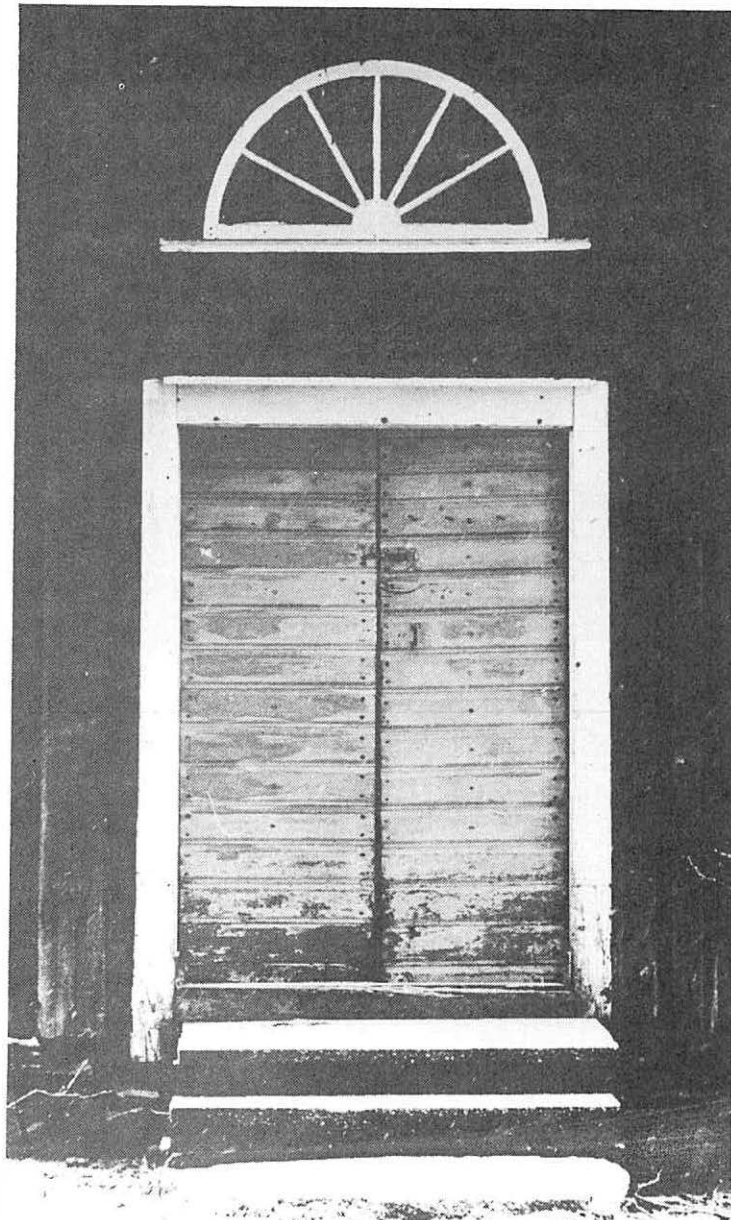

Kakelugn i matsalen

Den gamla drängstugan och en förrådsbyggnad bildar flyglar till mångårdsbyggnaden. Drängstugan har en intressant fasad med vackra halvmånefönster i vindsvåningen och ett mycket fint skiffertak.

Till gården hör också den tidigare omtalade lantarbetarbostaden.

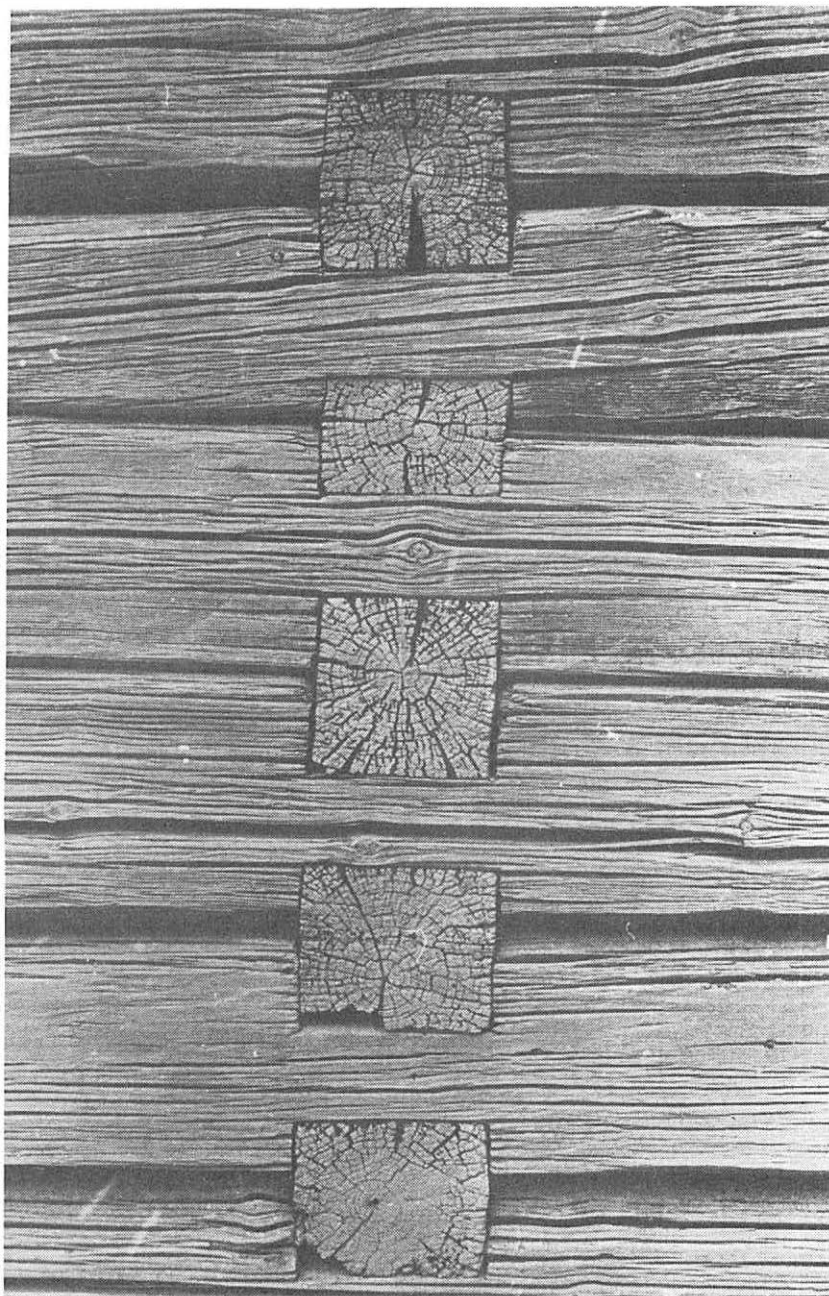
Som mest omfattade gården 100 tunnland och en besättning av 20 kor, 10 ungdjur, 4 hästar och 1 traktor. Jorden är numera utarrenderad

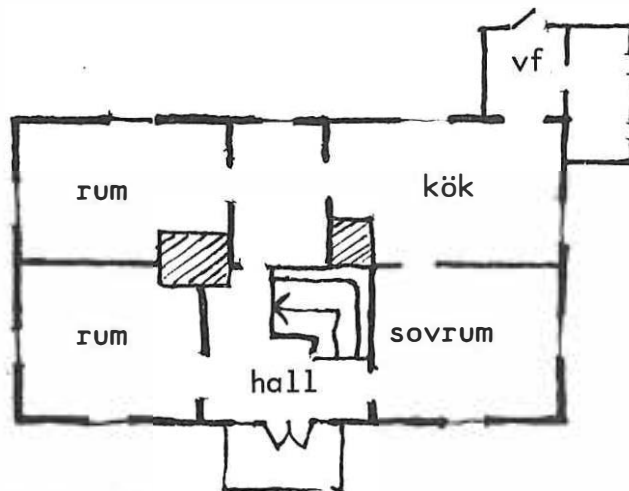

6/9

Knuttimringsteknik
med fin inpassning.

Planskiss

Nedre plan.

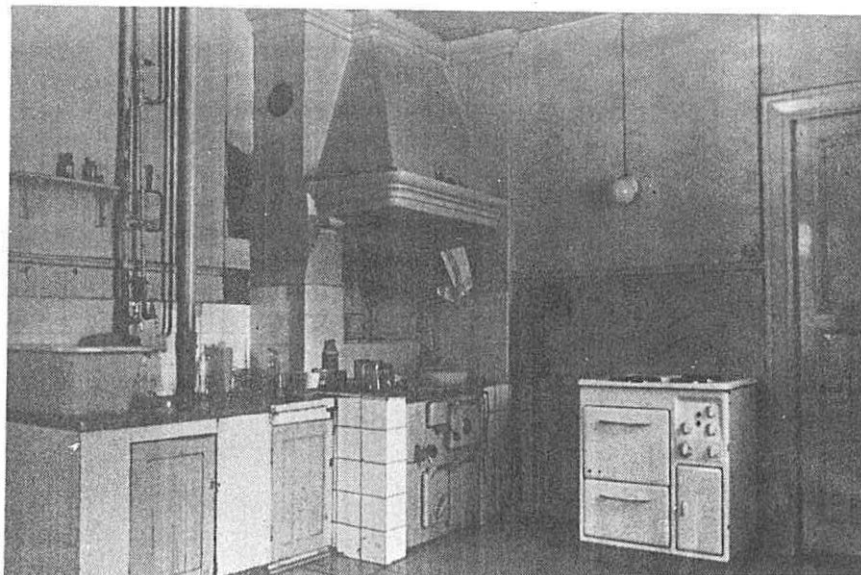
Byggnadssätt

Bostadshuset byggdes 1913 i $1\frac{1}{2}$ plan med 70-80 m² i varje plan. Stommen består av timmer, på utsidan klätt med liggande panel. Huset har bibehållits i sitt ursprungliga skick, men i ett tillbygge mot nordväst har man inrymt varmvattenberedare och dusch. Uppvärmning sker både med vedkamin (ansluten till kakelugn) och elektriska strålkaminer.

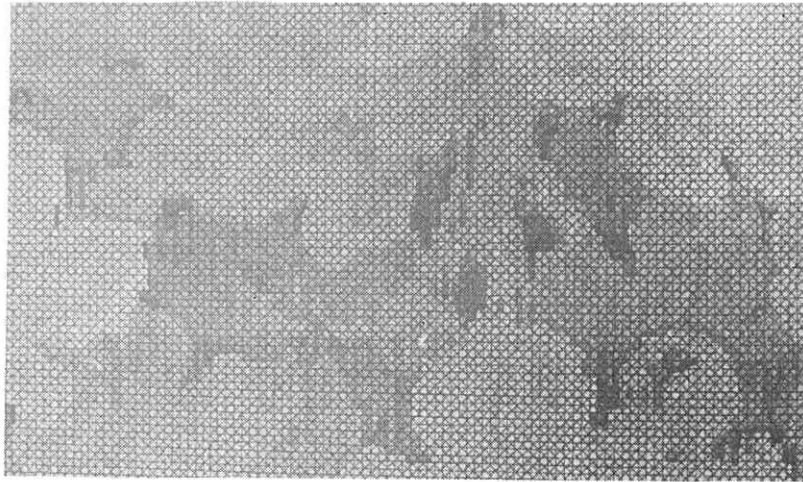
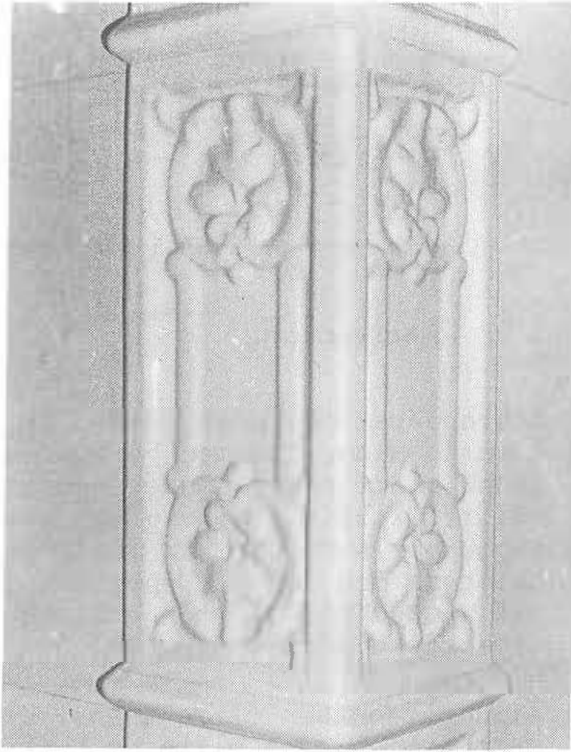
Till gården hör flera uthus. Dessutom arrenderas ladugården mitt emot kyrkogården.

I huset bor änkemannen Gösta Andersson och hans son Kurt, 17 år. De brukar de 70 tunnlanden åker och 40 tunnlanden skog tillsammans. Vidare har de 15 ungdjur, 16 småkalvar, 10 suggor och $\frac{1}{2}$ galt.

Kurt har just slutat skolan och tänker söka till lantmannaskolan i Lillerud.

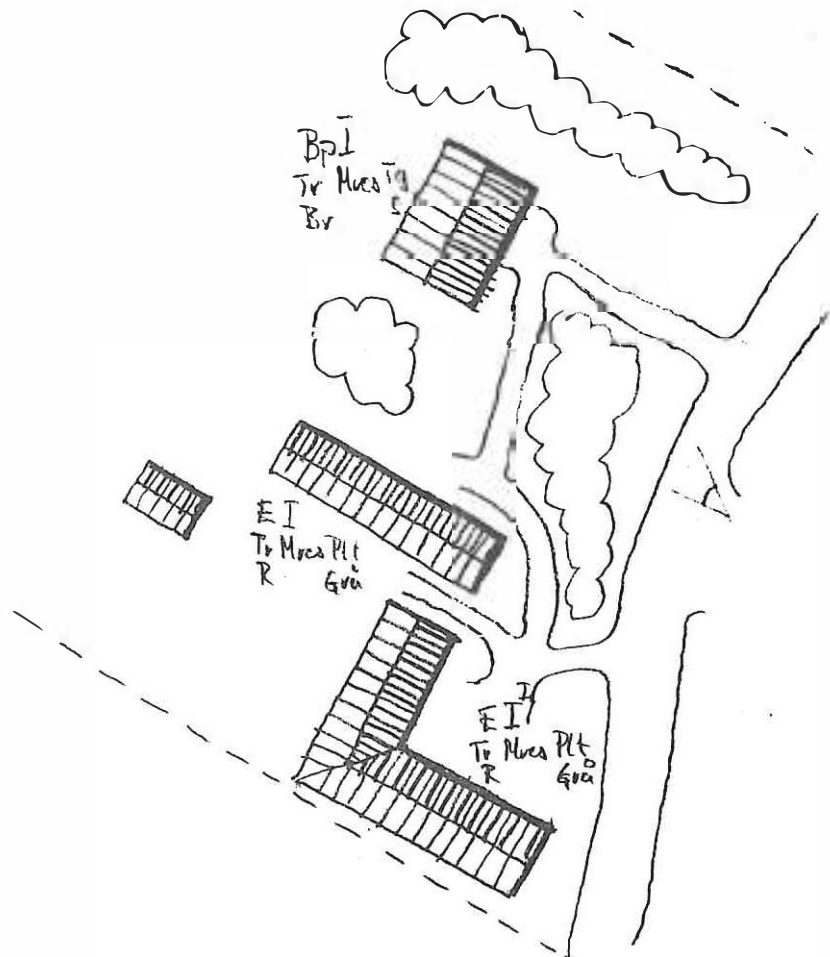
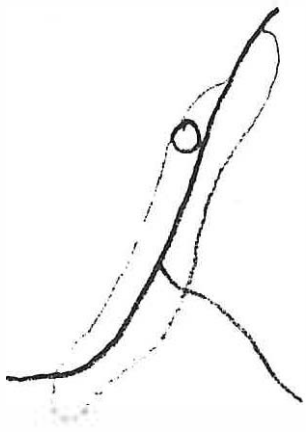

I några oanvända rum finns intressanta detaljer som gamla tapeter, kakelugnar och en speciellt väl tilltagen trappa med svarvade trappräcken.

SEGERSTAD MELLAN 1⁹ SÖDRA 1⁹ BERGGREN

Inventeringskarta

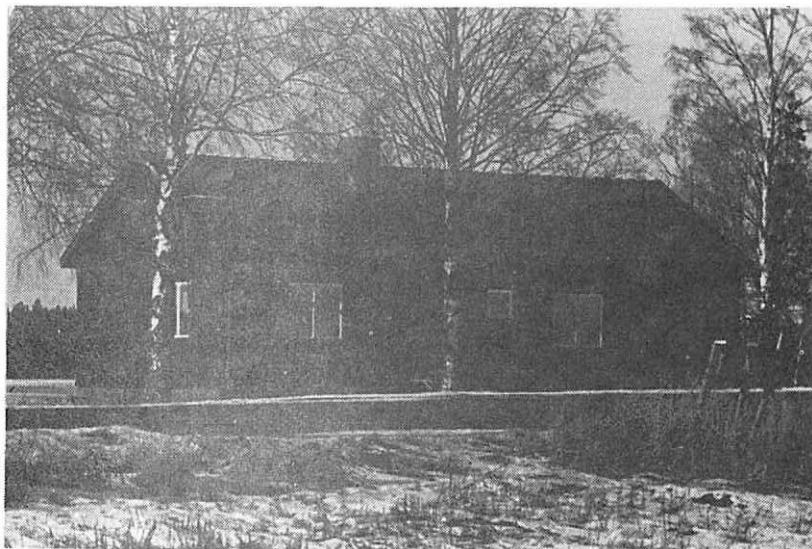

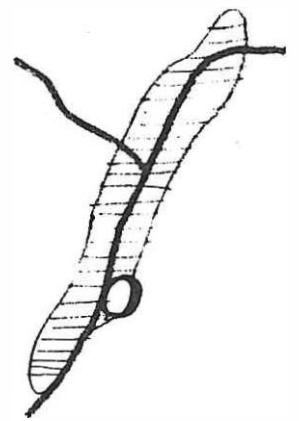
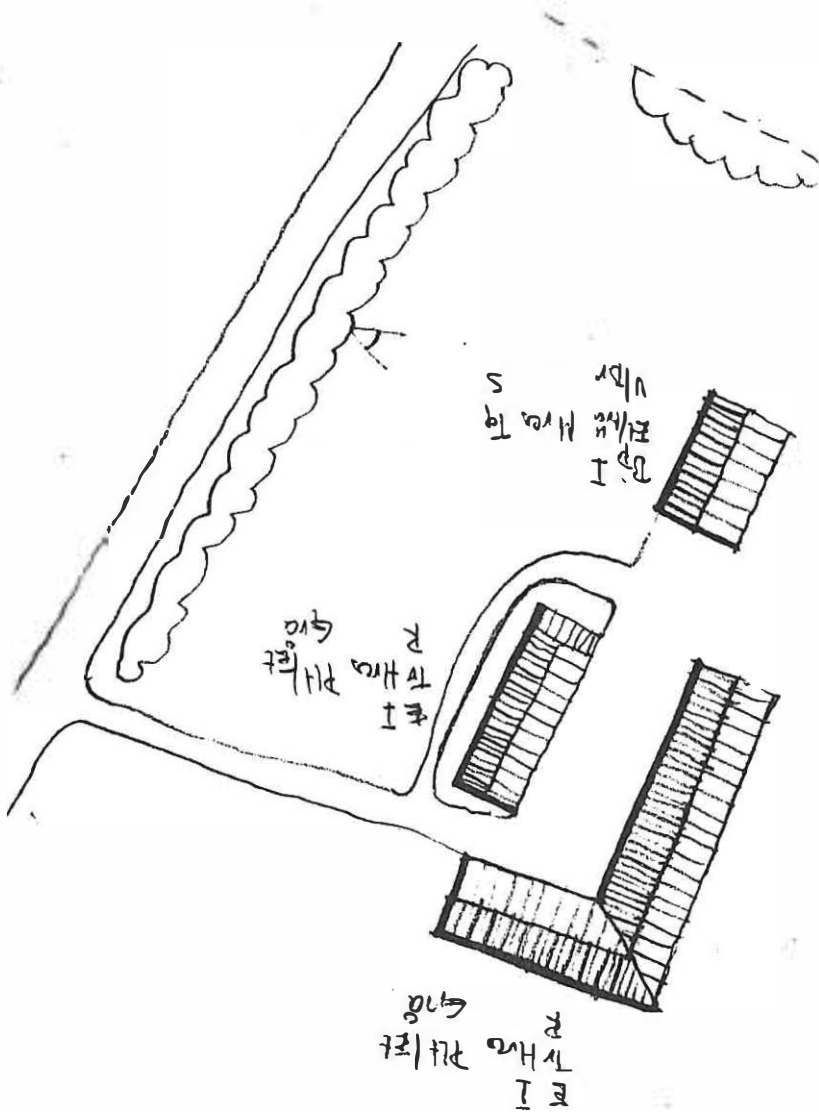
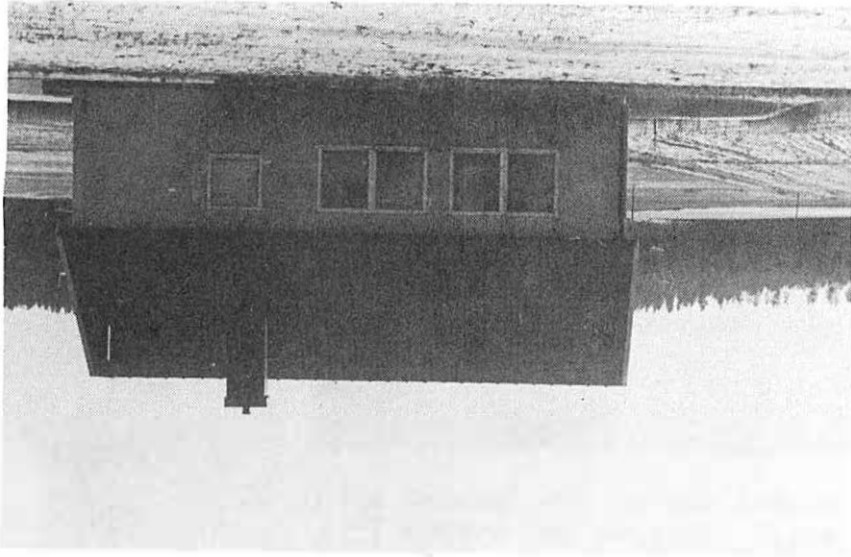
Typhus

Tidigare stod här ett stort tvåvånings trähus som enligt uppgift lär ha varit mycket nedslitet.

Det nuvarande huset byggdes på 60-talet och har ett bostadsplan med källarvåning. Träfasaden är laserad i en mörkbrun nyans. På taket svarta betongtakpannor.

Till gården hör en äldre uthuslänga. Djur saknas, men jorden brukas.

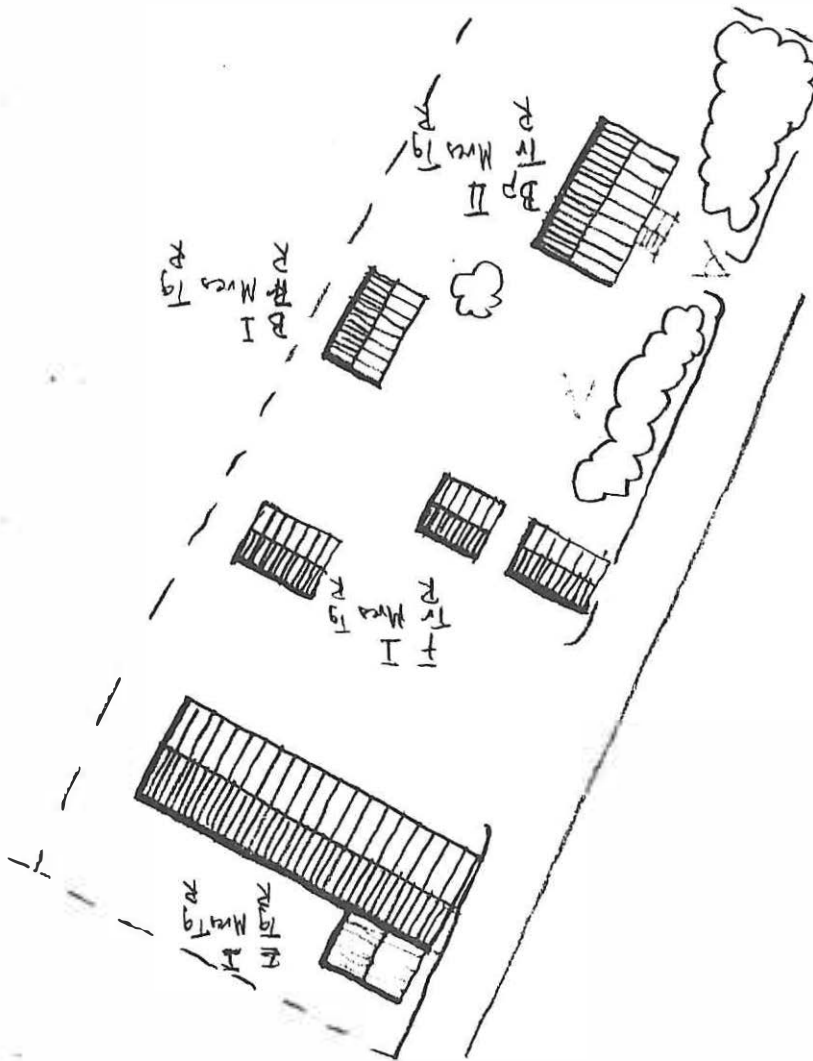
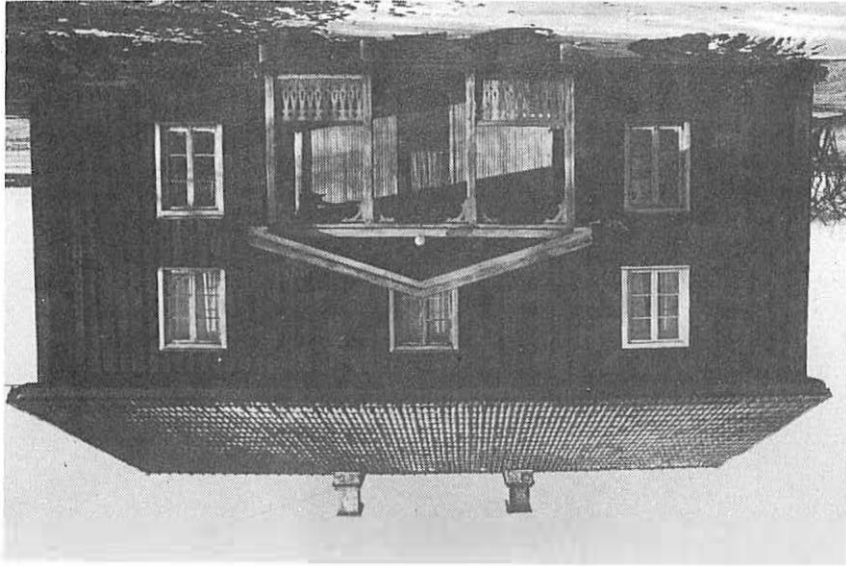
Inventeringskarta

I stället för ett gammalt hus

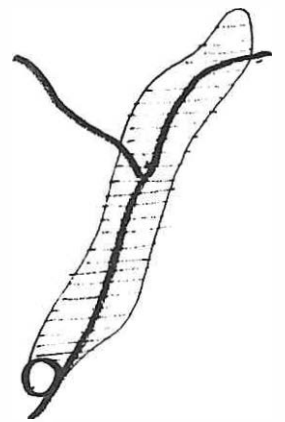
Tidigare stod här ett gammalt tvåvånings timrat bostadshus. Huset var i relativt gott skick, men för att det skulle kunna användas, måste en viss renovering ske. Svårigheter med att få lån till renoveringen ledde till att huset revs.

Dagens hus uppfördes i slutet av 60-talet. Det är ett typhus av fabrikat Mockfjärd. Fasaden är klädd med eternit, och på taket ligger svarta betongtakpannor. Till gården hör flera uthus. Jorden brukas men djur saknas.

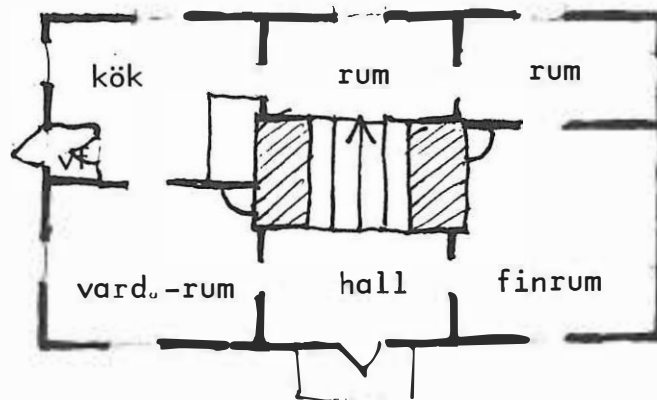

SEGERSTAD NORRA 2¹ ALLSTRÖM

Inventeringskarta

Planskiss

Nedre plan.

Byggnadssätt

Huset är troligen byggt vid samma tid som de övriga gamla husen i byn, d v s omkring 1840-50. Vid denna tid förnyades en stor del av byns fastighetsbestånd. Samtidigt ändrades fastighetsgränserna.

Namnet på gården "Skarpen" visar (se nedan), att platsen har äldre anor än själva Segerstaby. Huset är byggt av timmer utvändigt klätt med lockpanel. Takmaterial är tegel.

Storleken är ungefär 90 m² (12x8 m) i två våningar, varav endast den nedra användes, medan den övre står oeldad. Den raka trappan är original och är en av de två, som finns kvar i byn.

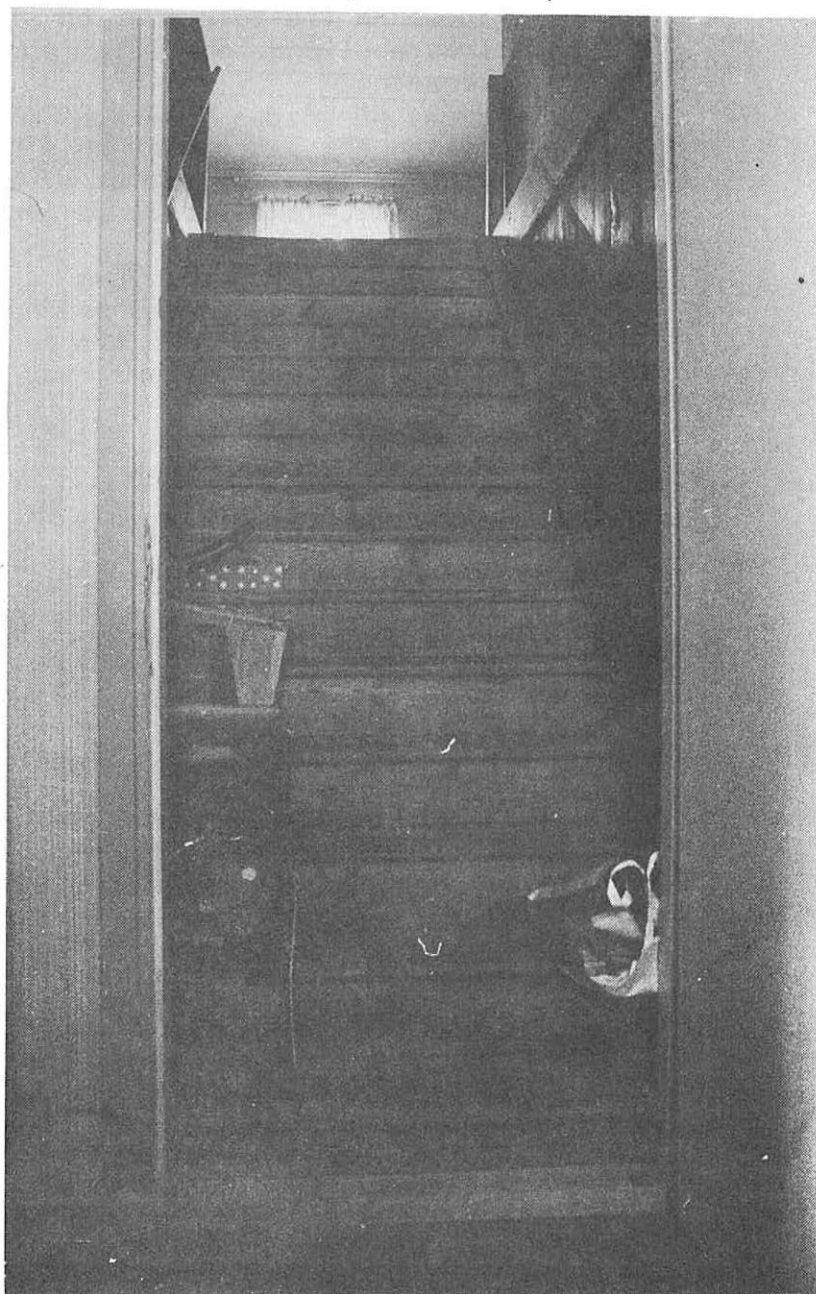

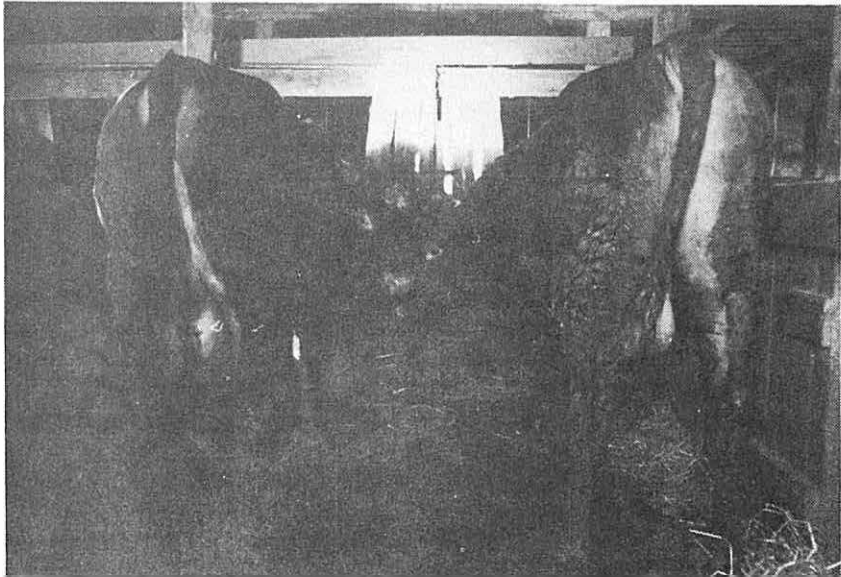
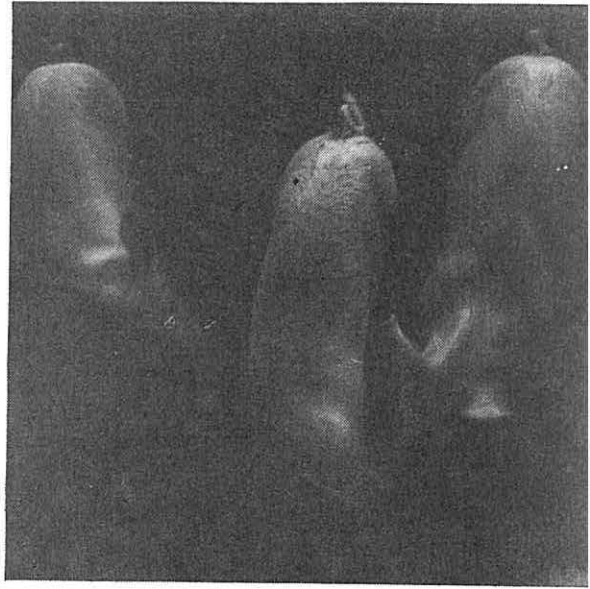
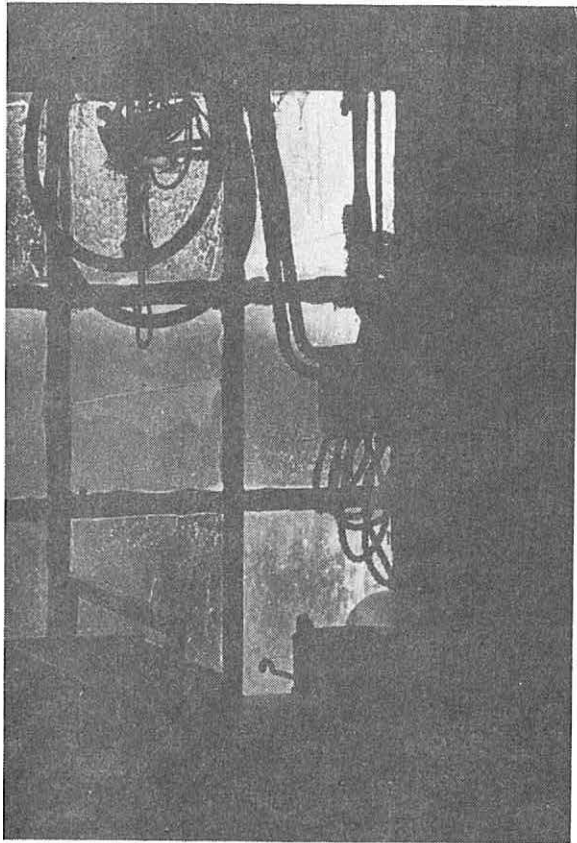
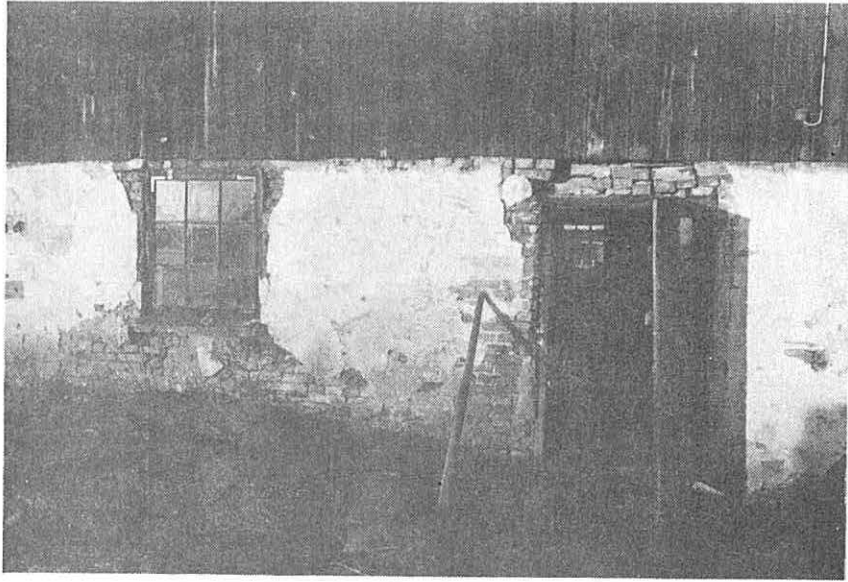
Allström och hans fru bor ensamma på gården. De tre barnen är utflugna.

Eftermiddagskaffet

Den raka trappan

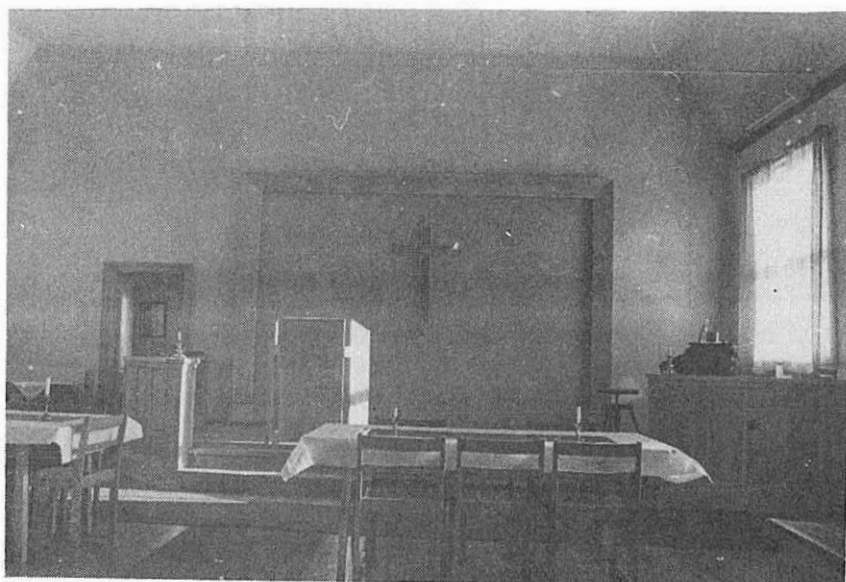

Om huset

Innan missionshuset byggdes 1900, låg här allfixaren Petterssons i Gata hus (se intervju med Hanna Reiners).

Missionshuset var det första i socknen. Det har i senare tid byggts till mot öster och inrymmer där en liten lägenhet på 2 rum och kök, som just nu är obebodd. En källare byggdes samtidigt under tillbyggnaden. Huset är byggt av trä med tidstypisk liggande panel på utsidan. Taket är täckt av tegel. Tassarna är utsirade (se bild) Den gamle möbelsnickaren och tillika föreståndaren för missionsförsamlingen Efraim Svensson har även renoverat samlingsalen invändigt med smakfull inredning av japansk ek .

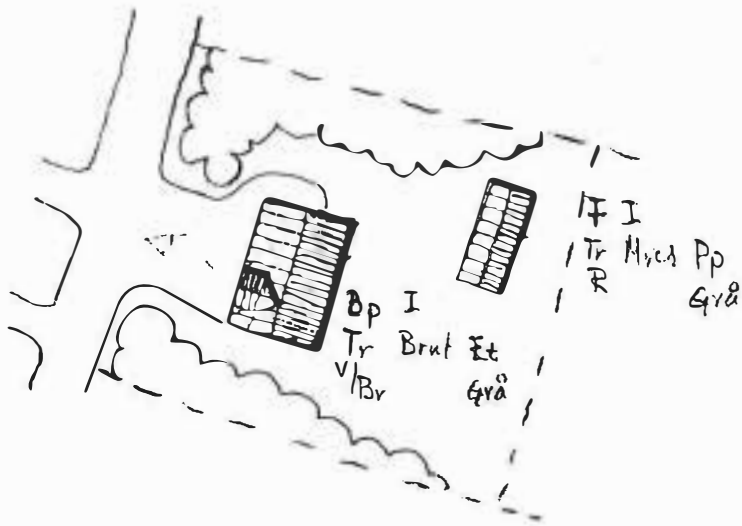
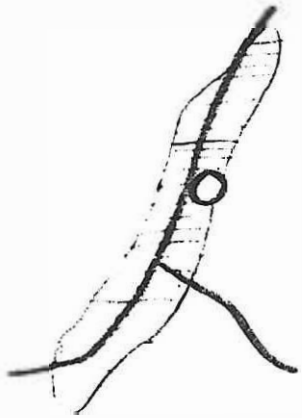
Dagsverken

Efraim visste att berätta om äldre tider, t ex att hans farfar hade varit torpare på godset Herrestad, Värmlandsnäs. Denne skulle erlägga 425 dagsverken om året för att få bruka sin lilla marklott. Till detta fick han leja piga och dräng, som han dessutom skulle hålla med mat och husrum. Ur dessa usla förhållanden växte också de frireligiösa väckelserörelserna fram, och missionshus byggdes överallt på landsbygden.

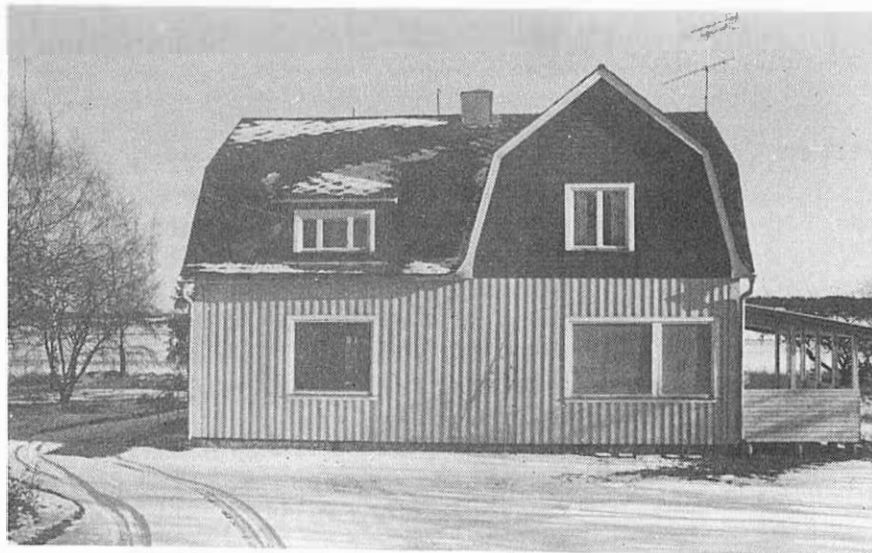
Numera är dock församlingen liten, och sammankomsterna har blivit allt färre.

SEGERSTAD 1¹ f d Affären

Inventeringskarta

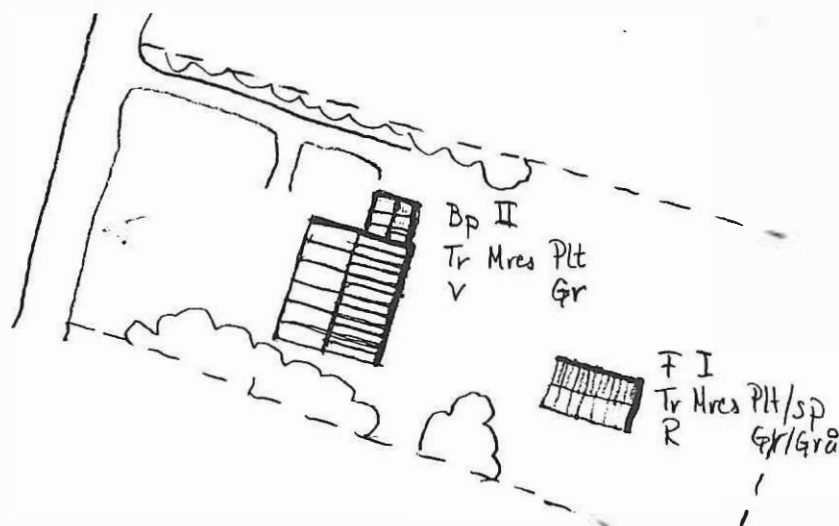
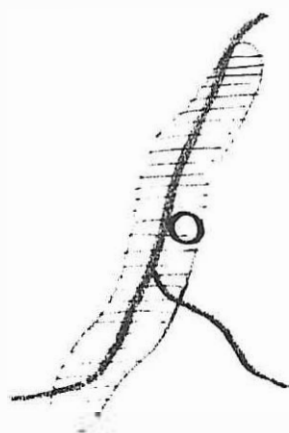

Fastigheten kallas även Solhem.
 Huset byggdes på 20-talet. Fasaden är nyligen moderniserad med träpanel i vitt och brunt. Taket är brutet och belagt med eternitplattor. Fram till 1960 drev Jonas Reiners här en lanthandel. Det är numera endast bostadshus och ägs av en i Karlstad verksam guldsmed.

SEGERSTAD MELLAN 4¹

Inventeringskarta

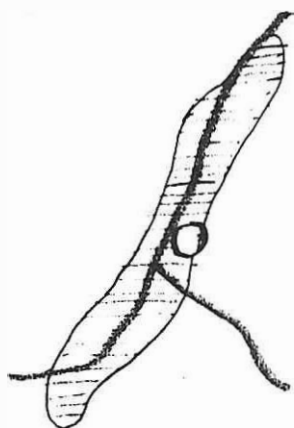
Huset är ett gammalt timmerhus från mitten av 1800-talet. Tyvärr har renoveringen varit alltför omfattande med plåttak, nya fönster och ny färg på fasaden.

Fruen i huset arbetar i skolbispisningen på dagarna. Mannen arbetar i Karlstad.

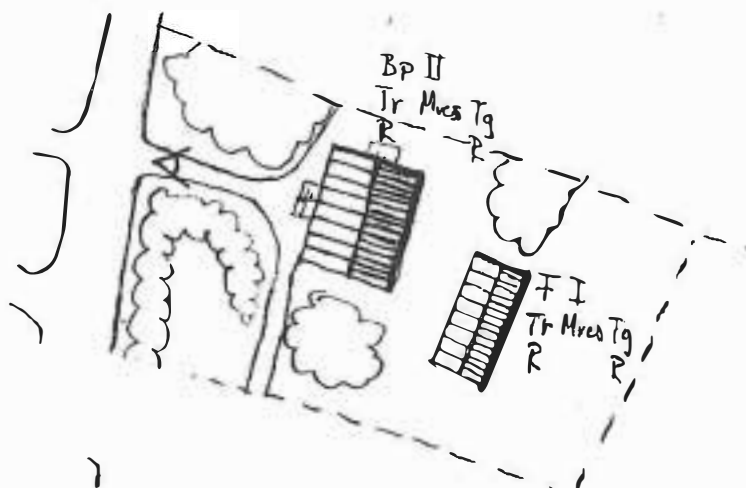

SEGERSTAD MELLAN 2¹ PENSIONÄRSHEMMET

Inventeringskarta

Pensionärshem

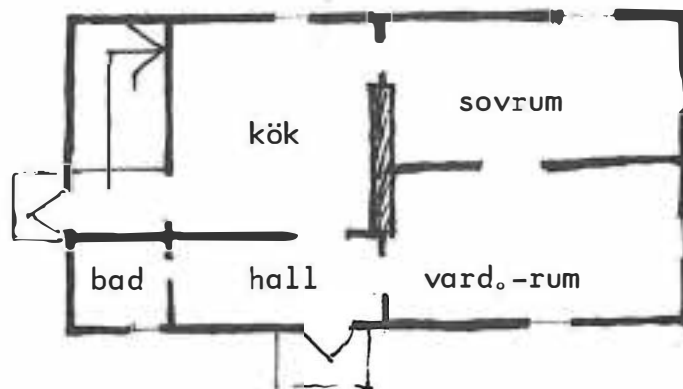

Byggnaden är ett gammalt timmerhus, som fungerar som pensionärshem. Det köptes av kommunen från moderfastigheten Segerstad 1.

Huset är utvändigt klätt med träpanel och på taket med tegel. För ombyggnaden av övervåningen och urgrävningen av källarvåningen till pannrum ansvarade kommunen. Vid detta tillfälle ändrades också fönstersättningen i fasaden.

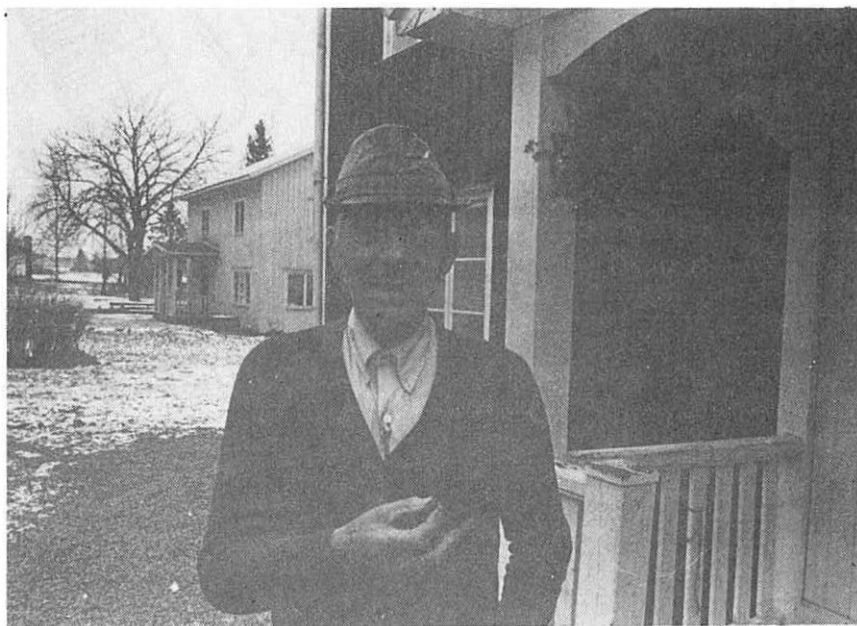

Planskiss

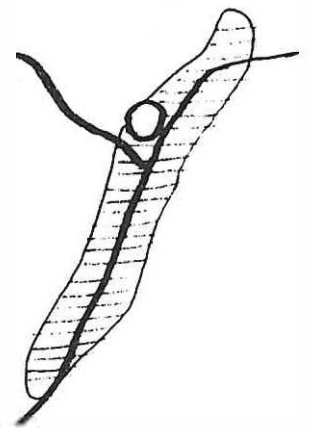
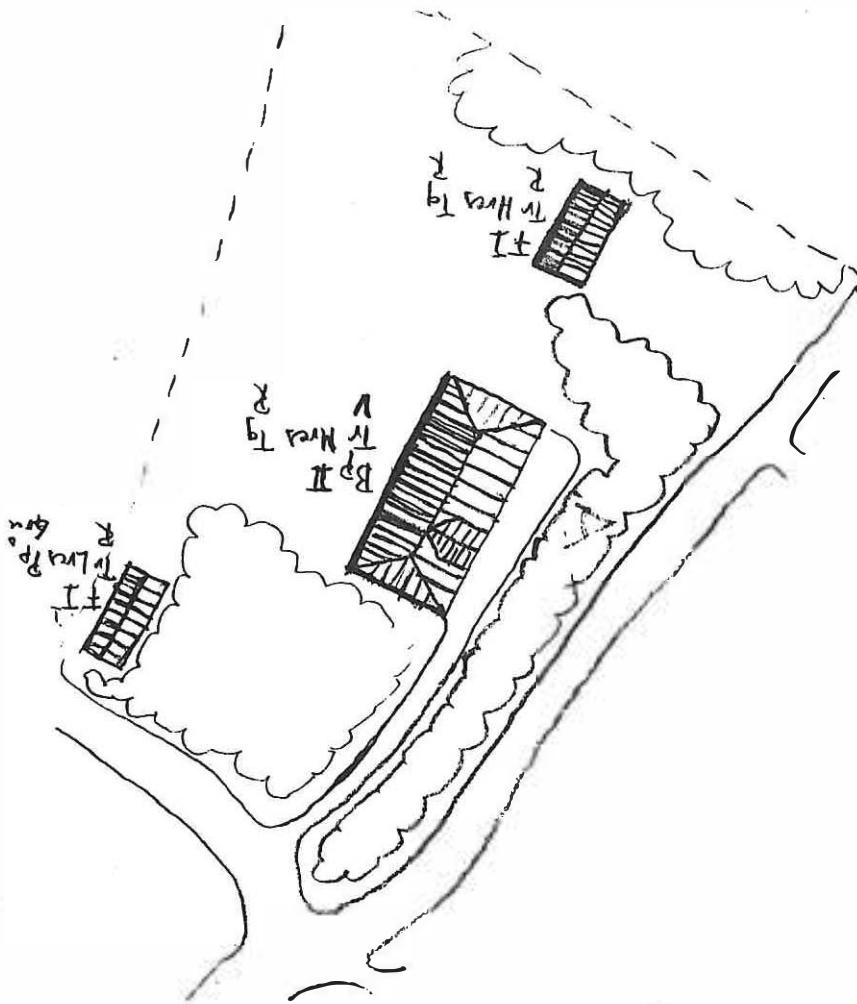
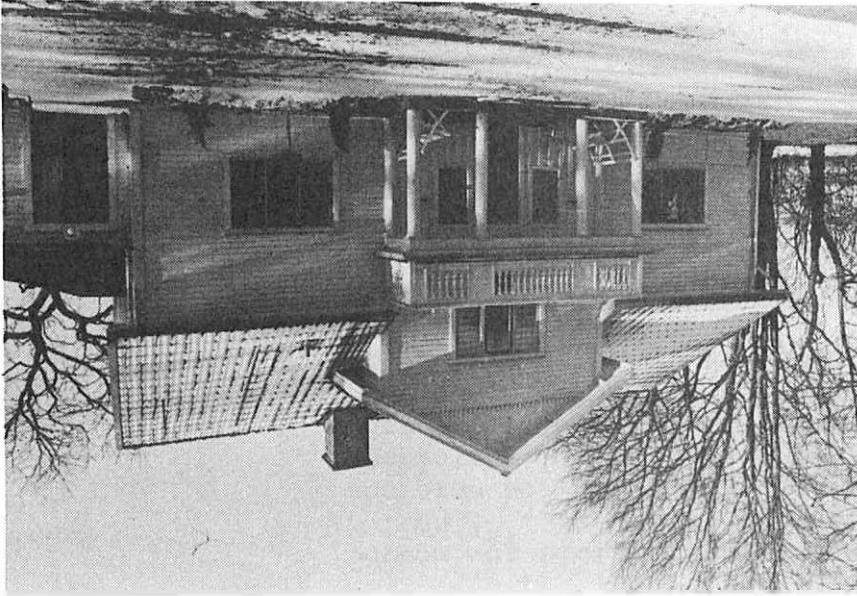

Nedre plan.

Sävbom, som bor på bottenvåningen, fungerar som föreståndare.

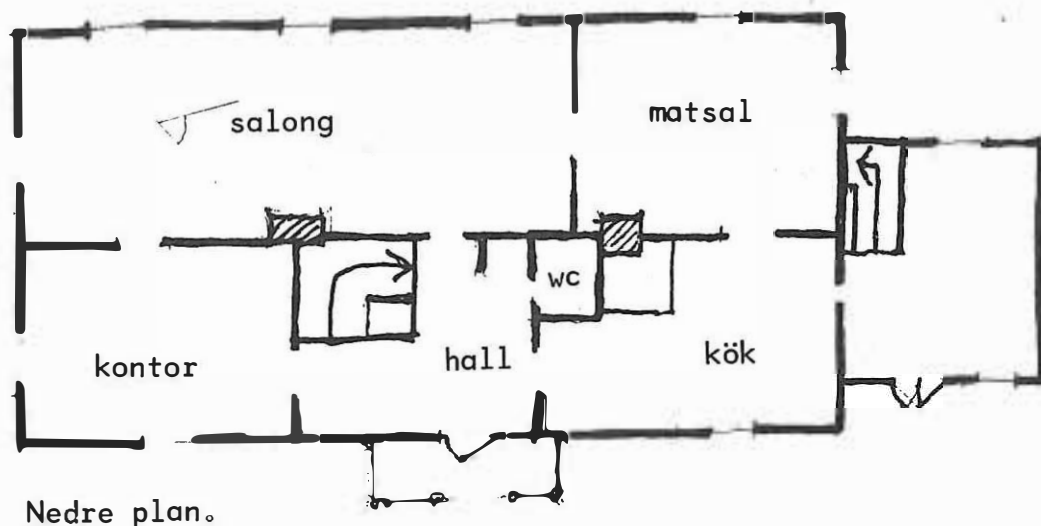
Sävbom var tidigare lantarbetare på Segerstad Mellan 1⁹. Nu är han pensionerad, men om somrarna har han befattning som vaktmästare vid badplatsen Torsviken i närheten. Hans fru lagade förr maten på skolbespisningen i skolan. Nu är även hon pensionerad. De har två barn, som båda har flyttat hemifrån.

Inventeringskarta

SEGERSTAD MELLAN 19 SÖDAL

Planskiss

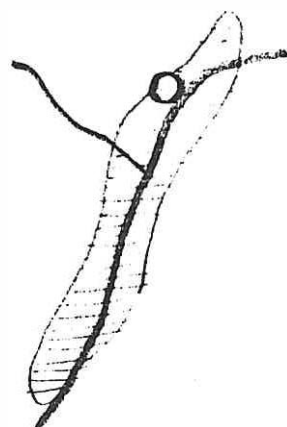
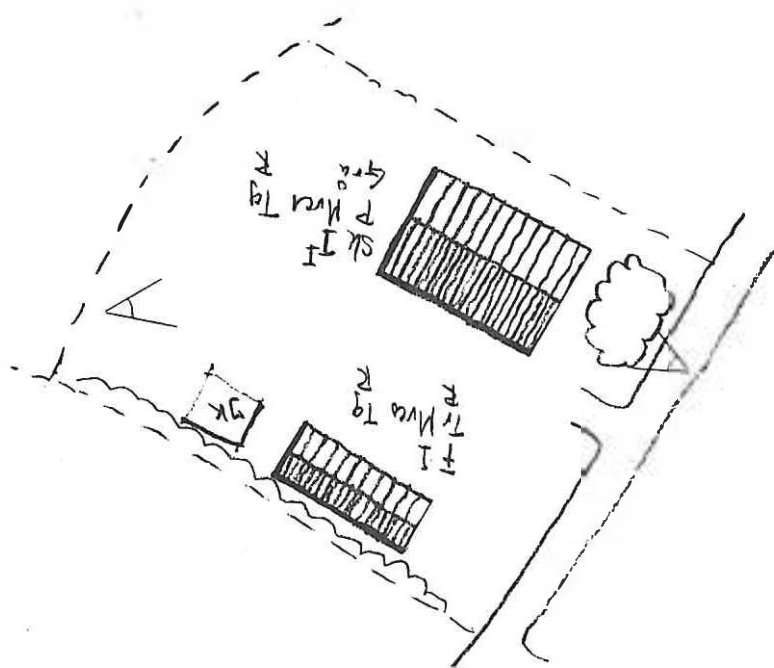
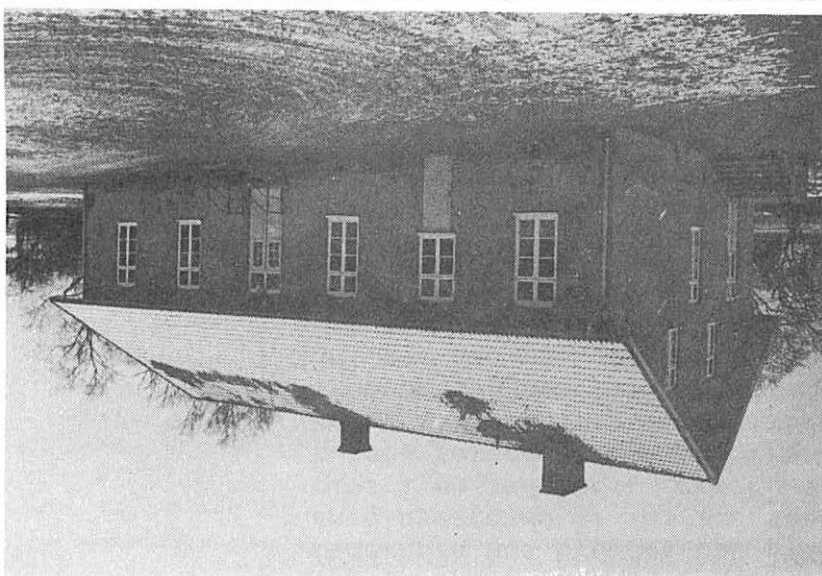

Nedre plan.

Byggnadssätt

Stommen till huset är från ett äldre hus, som stod närmare vägen. Det revs, och ett nytt modernare hus byggdes upp 1910. Huset hade då en glasveranda åt väster. Verandan hade färgade glas i en rad högst upp. På 40-talet renoverades huset. Verandan revs och ersattes med dagens balkong. Invändigt revs den stora spismuren ut, trappan byggdes om, toalettrum avdelades m m. Källare grävdes också ut. Panelen är tidstypisk med liggande fasspont. (Jfr Segerstad S:a 3¹). Huset är möblerat med stilmöbler i salongen. Det bebos av en pensionerad änkeman, som heter Sjödal.

Inventeringskarta

SEGERSTAD MELLAN 1¹⁶ SKOLAN

Skolformen

Undervisning bedrivs här i B1-form, d v s åk 1,2 och 3 tillsammans. I år är barnantalet 7 st 1:or, 3 st 2:or och 5 st 3:or, d v s 15 elever sammanlagt.

Lärarinnan heter Rosita Gundemar och är bosatt i Karlstad. Hon känner sig nöjd med att inte bo i Segerstad. Det ger henne större möjlighet att koppla av från lärarrollen på fritiden.

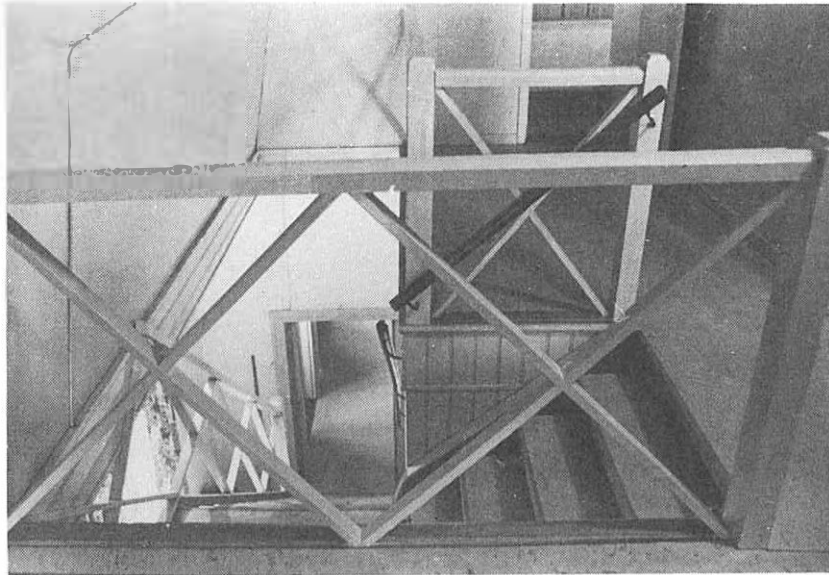
Enligt henne mår barnen bra av den här skolformen. Där finns inte som i städernas skolor barn, som är blyga och rädda för varandra.

En gång per vecka far barnen till Vålberg för att bada.

En fru från byn står för utdelandet av skolmaten.

Trappan till övre vån.

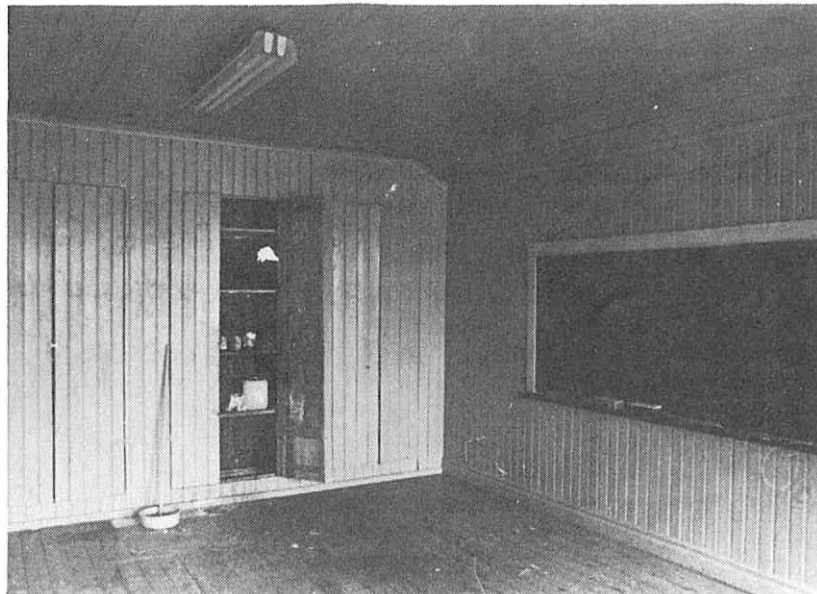

Husets historia

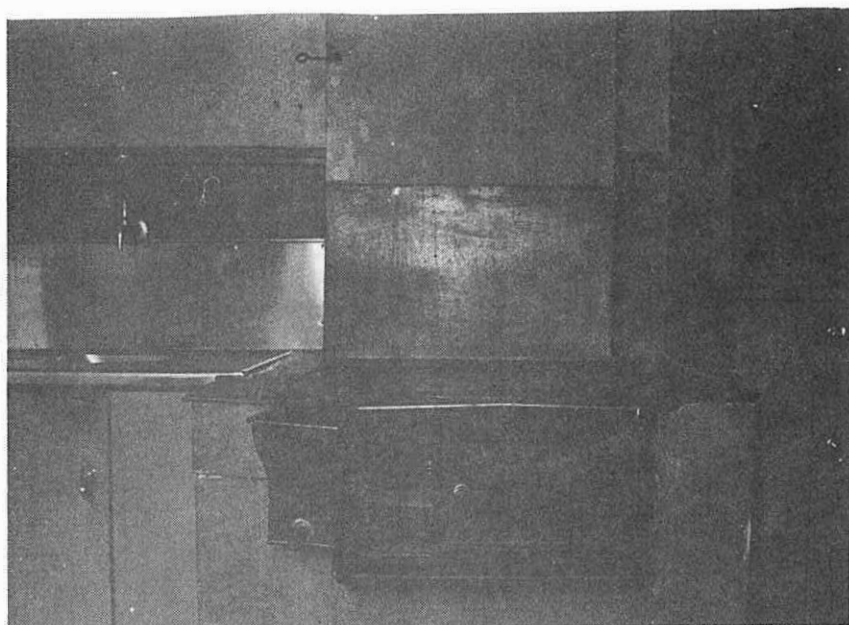
Det nuvarande skolhuset stod färdigt 1877. 6 år tidigare hade det gamla skolhuset vid kyrkogården blivit för litet och flyttats till Aspberg. En byggmästare fick i uppdrag att rita och bygga. Han insisterade på att få bygga i tegel, och så blev det också. 1 murare och 3 hantlangare byggde huset, och efter 1 år var det klart till en kostnad av 7000 kronor. I huset inrymdes även en liten lärarbostad på 1 rok. Huset putsades utvändigt.

Taket bärs av trätakstolar. Takbeläggning är tegel. På nedre våningen finns 2 lärosalar och på den övre teckningssal, 1 matsal och den förut nämnda lärarbostaden, som numera står tom.

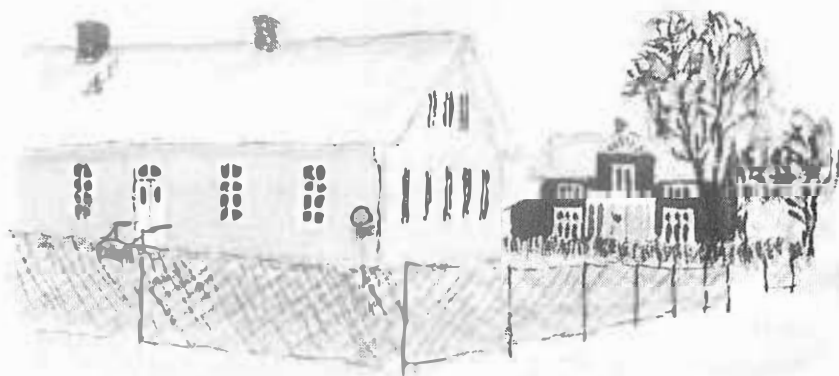
Teckningssalen

Fd. lärarbostaden i
skolans norra gavel

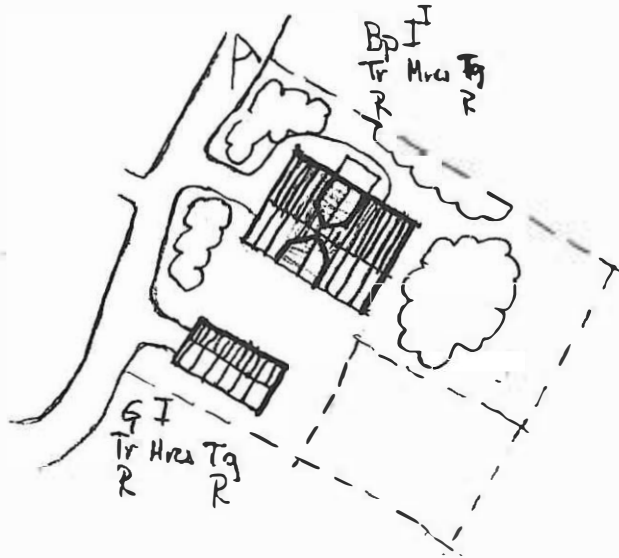
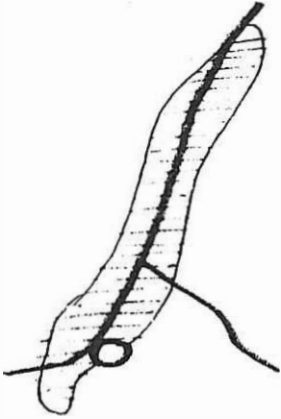

Från norr

SEGERSTAD MELLAN 1¹⁶ f d LÄRARBOSTAD

Inventeringskarta

Den byggdes 1912. Man använde delvis timret från det sista fattigmagasinet i Segerstad.

Fasaden är klädd med stående träpanel, taket är tegel.

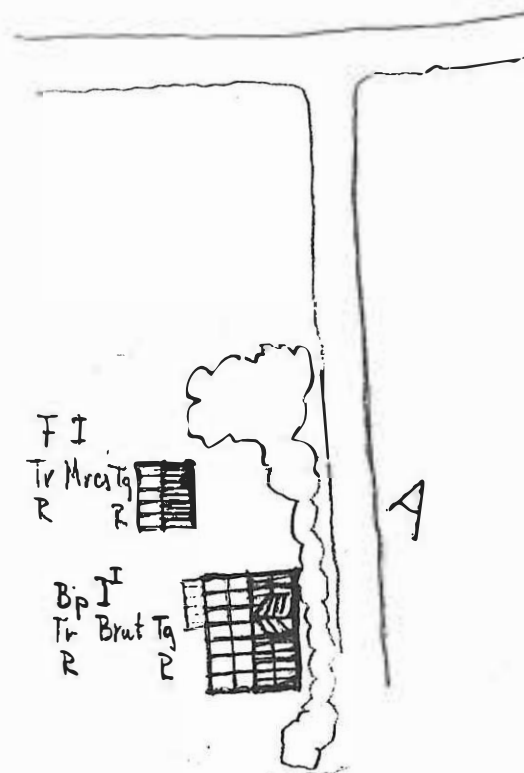
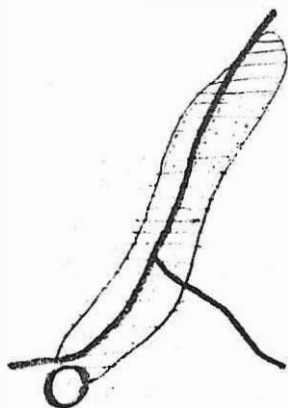

Huset har köpts av en tyskbördig familj. Mannen arbetar i Karlstad.

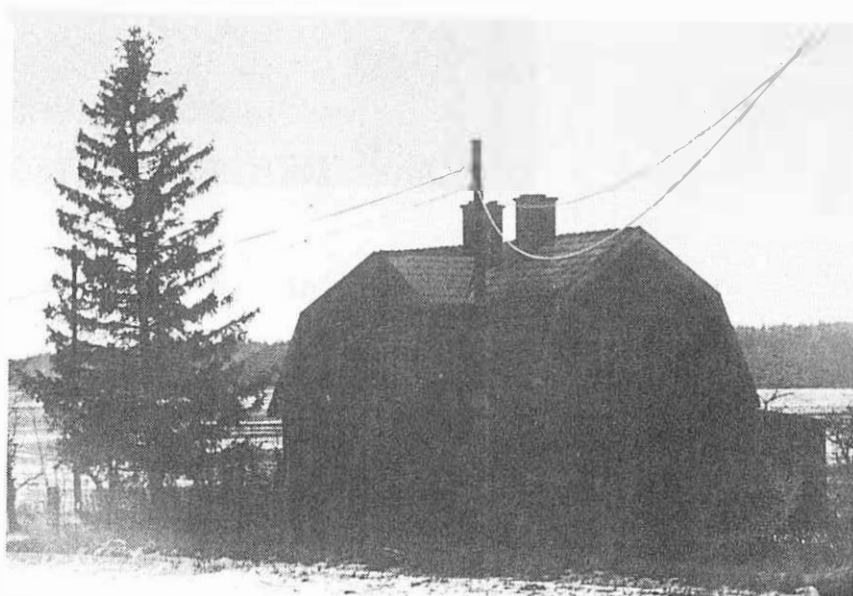

En lustig detalj är de solformade gavelspetsarna.

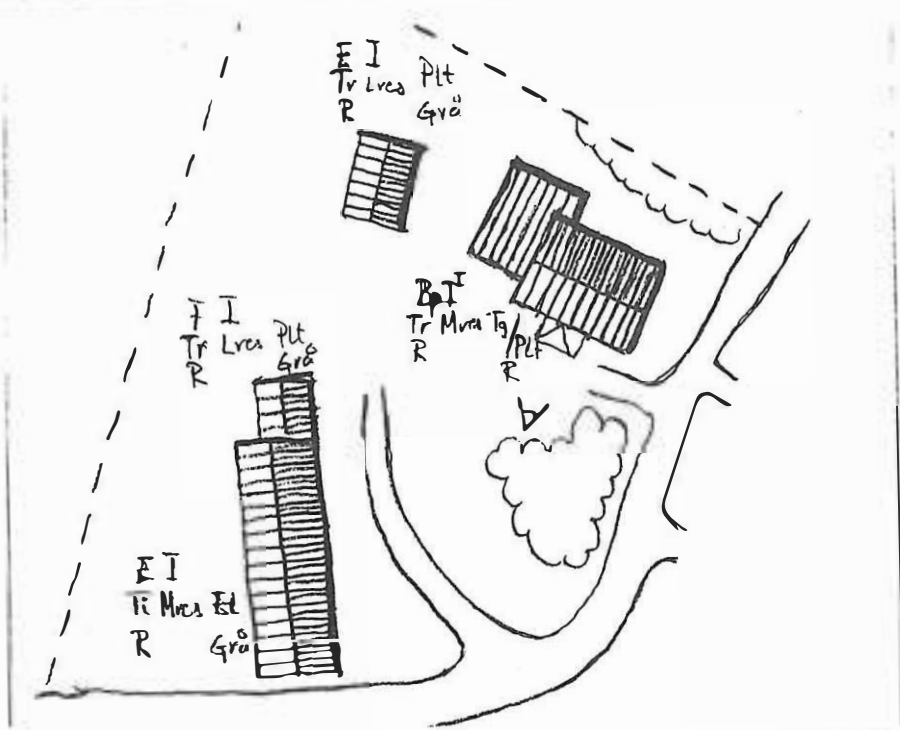
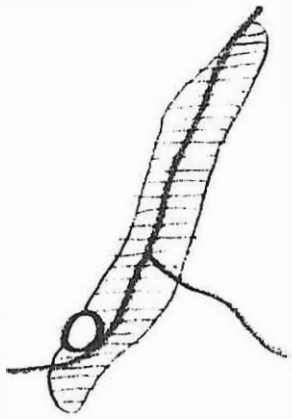
Inventeringskarta

Det sydligaste huset i byn, "Lyckan", byggdes 1886 av en skomakare Pettersson. Det är ett trähus med brutet tegeltak. Det har nyligen inköpts av en ingenjör på KMW i Karlstad. Han restaurerar huset på lediga stunder.

Inventeringskarta

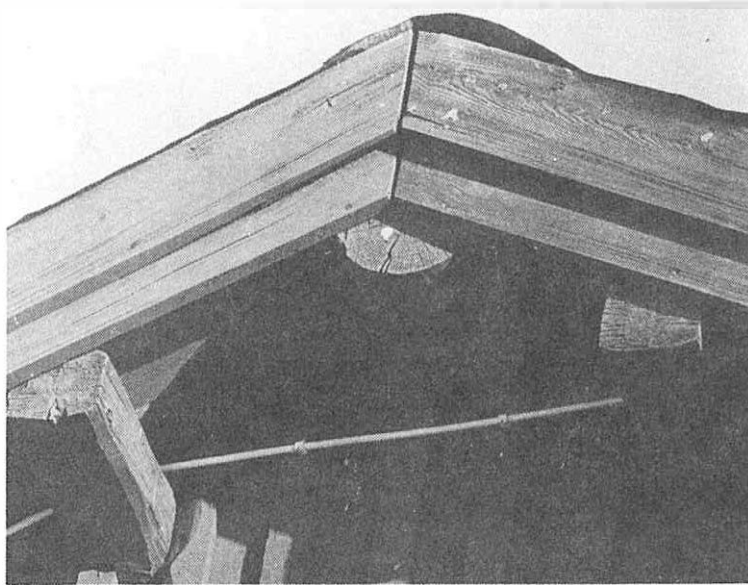

Linoleumsnitt från sydväst

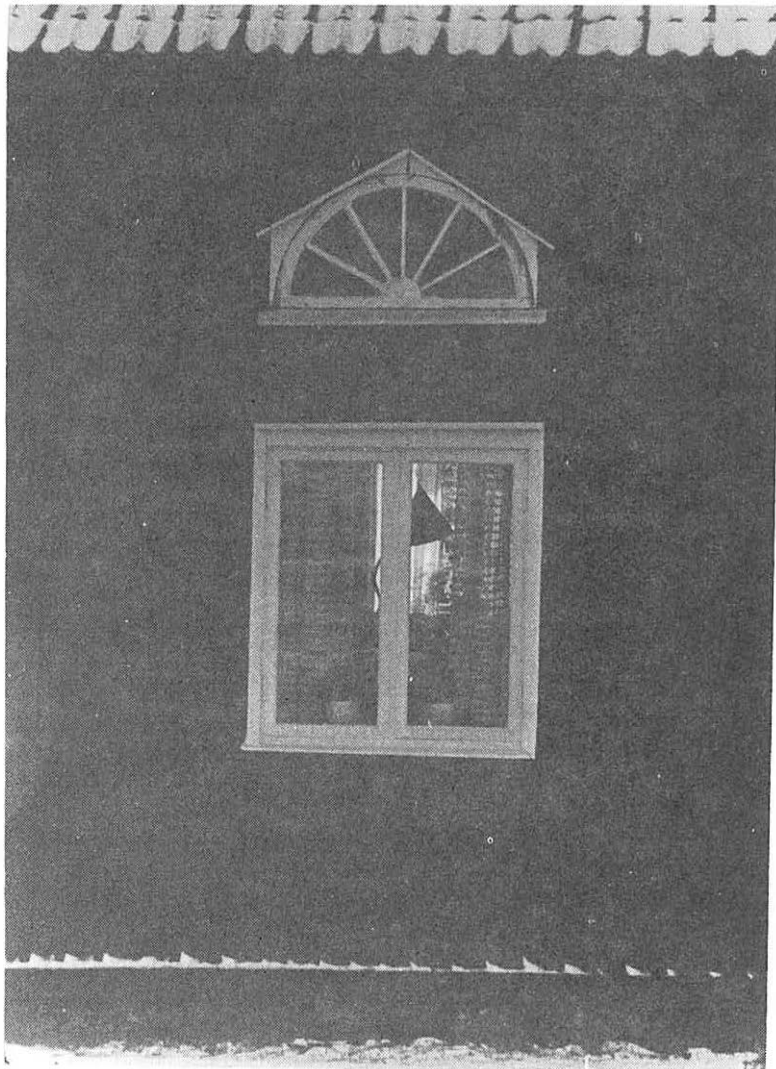

soe

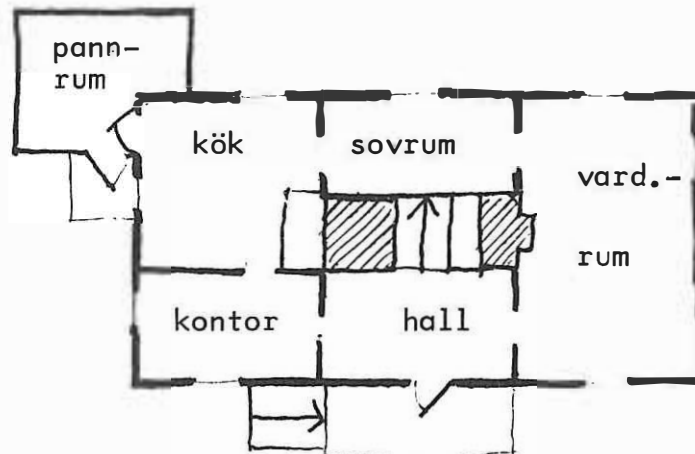
Huset timrades upp 1860.
Taket är ett åstak. Tvärs åsarna ligger slakor
tätt tillsammans. De täcks på ovansidan av näver.
Timmerstommen är utvändigt klädd med träpanel.
Grunden är en enkel torpargrund.

Fönstersättning i
norrfasad

Planskiss

Nedre plan.

Husets storlek är 13,5 x 8,5 m byggt i 1½ plan, dvs c:a 110 m² i bottenvåningen (kanske 95 m² effektiv yta och betydligt mindre i övre planet) Vatten och avlopp drogs in 1950, en värmepanna installerades 1969, då även ett pannrum tillbyggdes. Intressant är den raka trappan, de gamla spegeldörrarna med sina beslag (se uppmättningsritning), halvmånefenstren på andra våningen. De hade tyvärr tagits bort på södra fasaden men skulle troligtvis så småningom återinsättas.

Till skada för husets utseende har även de spröjsade fönstren borttagits.

Köket

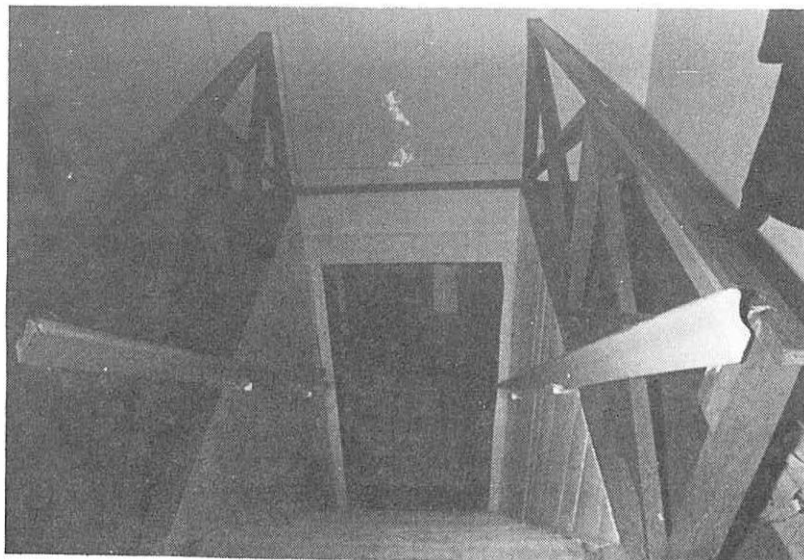
Huset ägs av Åke Andersson, aktiv i hembygdsföreningen, och hans hustru. Dessutom bor gamla fru Andersson kvar på den övre våningen. Hon är 90 år gammal, någon månad äldre än Hanna Reiners, grannen i norr.

Åke Andersson arbetar i Karlstad, hustrun har deltidsarbete.

Gammal kakelugn som härstammar från en herrgård i trakten. Trol. 1700-tal.

Trappan mellan våningarna. Jfr trapppräcket med skolans trappa.

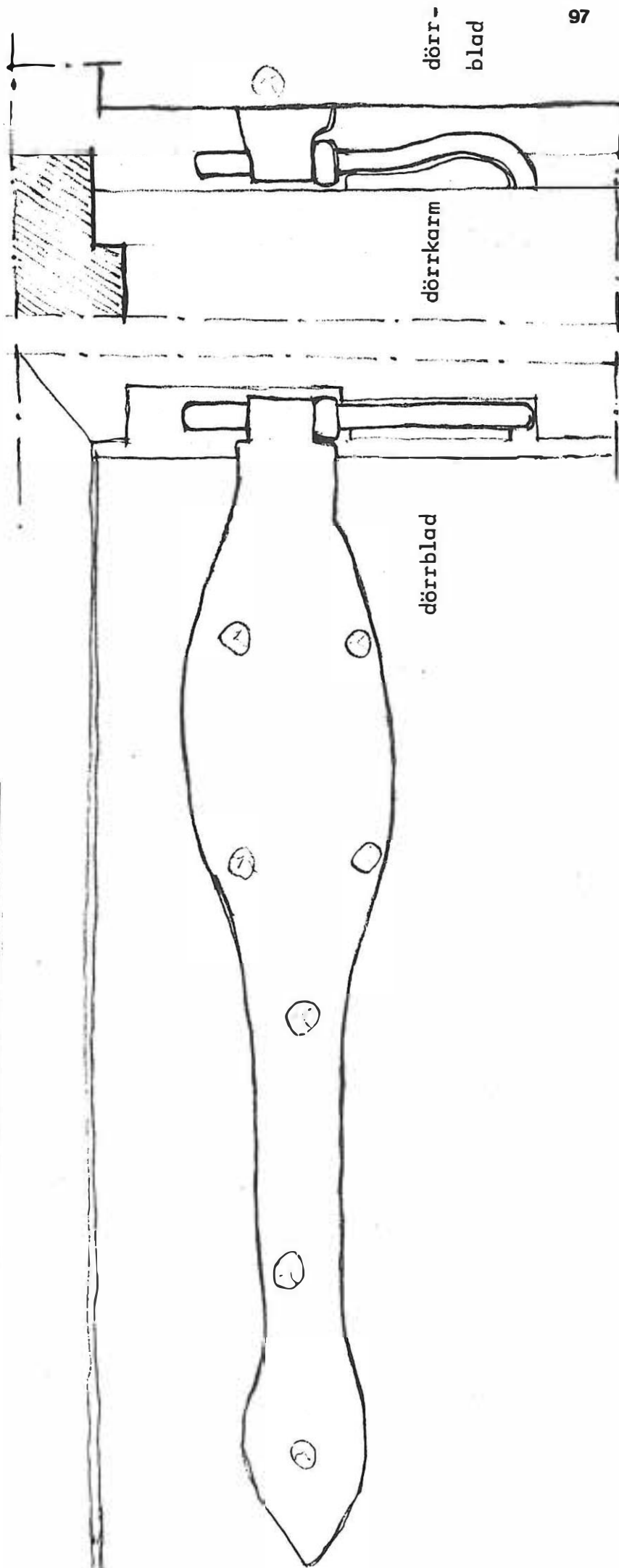
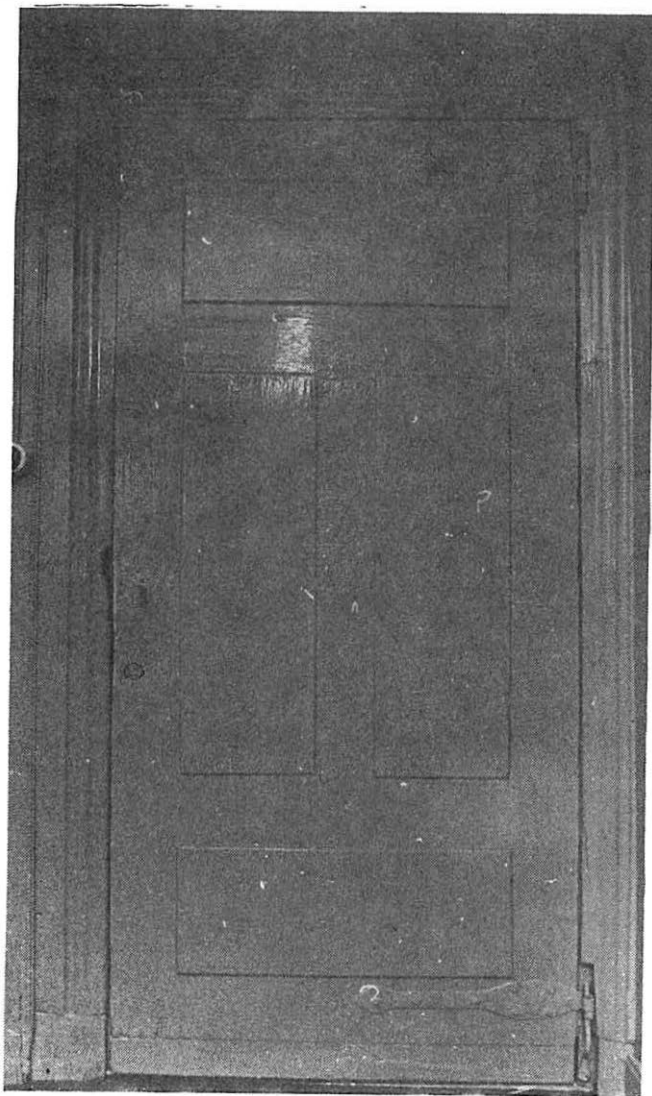

Uppmätning av gångjärn
och dörrbeslag. Köks-
dörr, Segerstad S 2¹.
Skala 1:2

Gångjärn sett inifrån
dörröppningen. Dörren
uppslagen 90°

Gångjärn och beslag
sett framifrån.

Köksdörr sedd framifrån.

SEGERSTAD MELLAN 5¹ REINERS J:OR

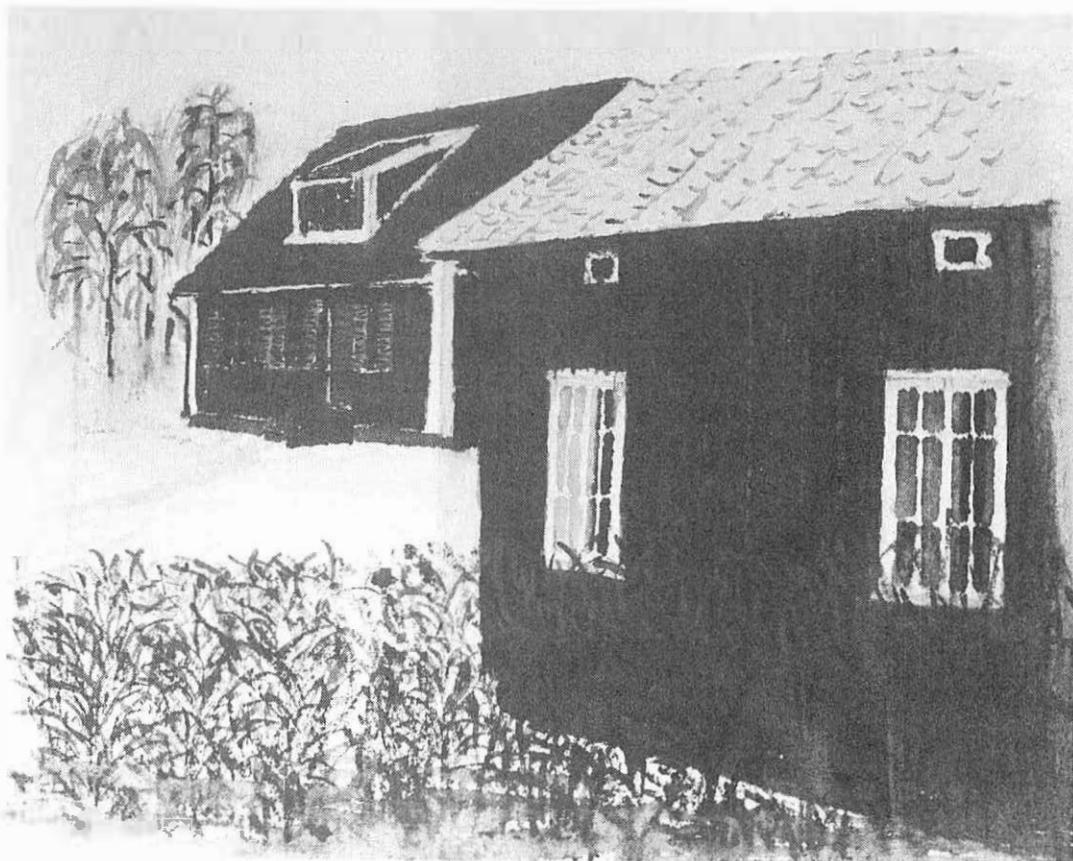

Se karta nästa sid.

Sonen till J Reiners (Segeberstad Mellan 5¹) byggde förra året detta hus, ett typhus i den bygde-romantiska stil, som just nu är mycket populär. Det är målat i falurött med vita knutar och är rätt väl anpassat till den övriga bebyggelsen, trots att en del detaljer såsom kraftig takvinkel och fönsterluckor gör att huset fjärrar sig från bondekulturens husbyggnadstraditioner.

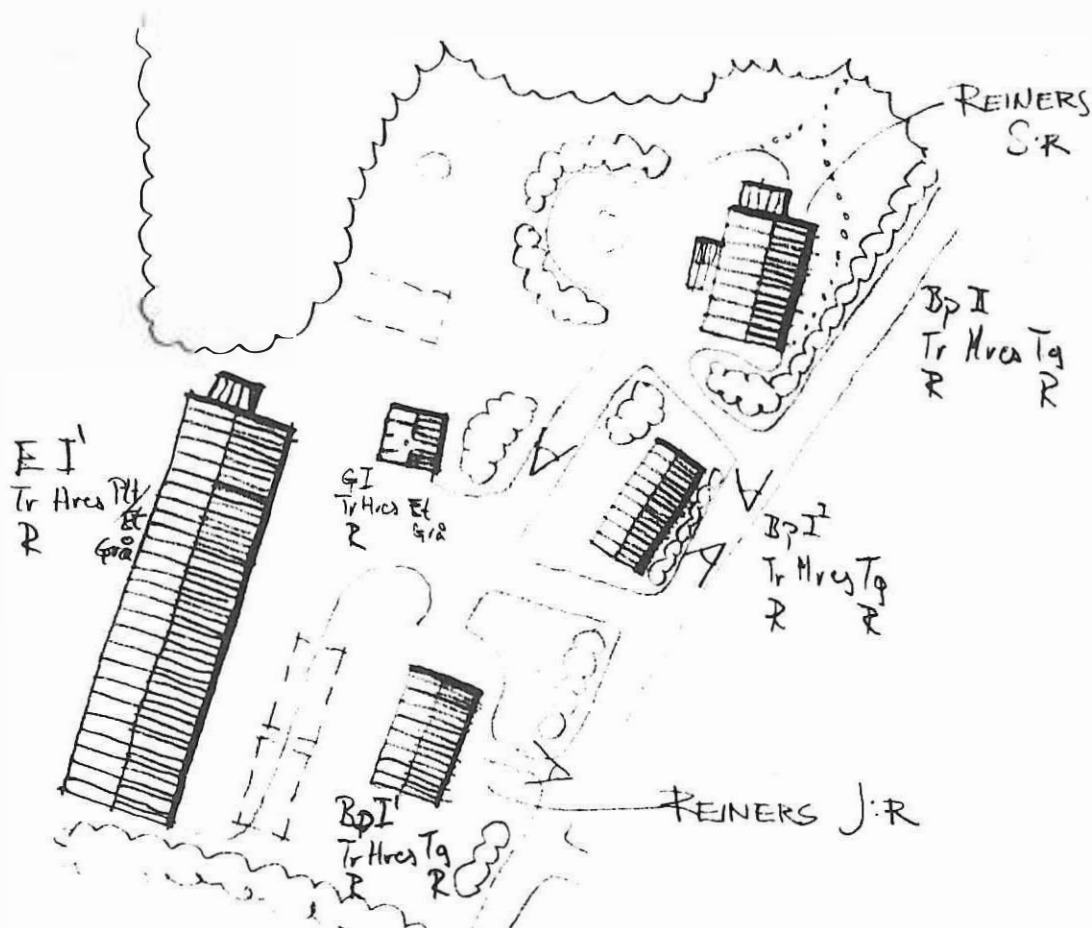
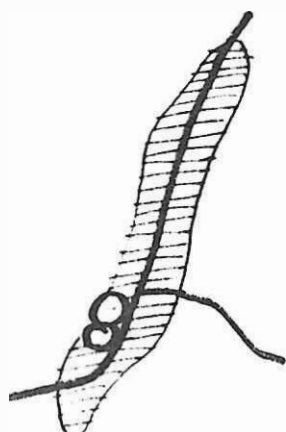
Här bor Ulf Reiners med hustru och ett barn. Båda föräldrarna arbetar i Karlstad, där f.ö. barnet lämnas på daghem.

Gammalt och nytt

SEGERSTAD MELLAN 5¹ REINERS

Inventeringskarta

Huset hör till de bäst bevarade i byn och vi har här gjort en särskilt fyllig dokumentation.

Det byggdes 1851 åt Hanna Reiners farfar av en man från Fryksdalen som hette Erlands-Nils

Nedre våningen innehåller 3 rum och kök, hall badrum samt tillbyggt pannrum (94,5 + 8,8 m²)
övre våningen 3 rum och kök, hall garderob, vindstrapp, WC (94,5 m²). Den totala ytan inklusive mellanväggar är alltså 197,8 m².

Folket på gården

Endast 3 personer bor på gården. Jonas Reiners, f d handlare, jordbrukare, numera sjukpensionär.

Lisa Reiners, hans fru, hemmafru och hemsamarit hos Hjelm, grannen i norr.

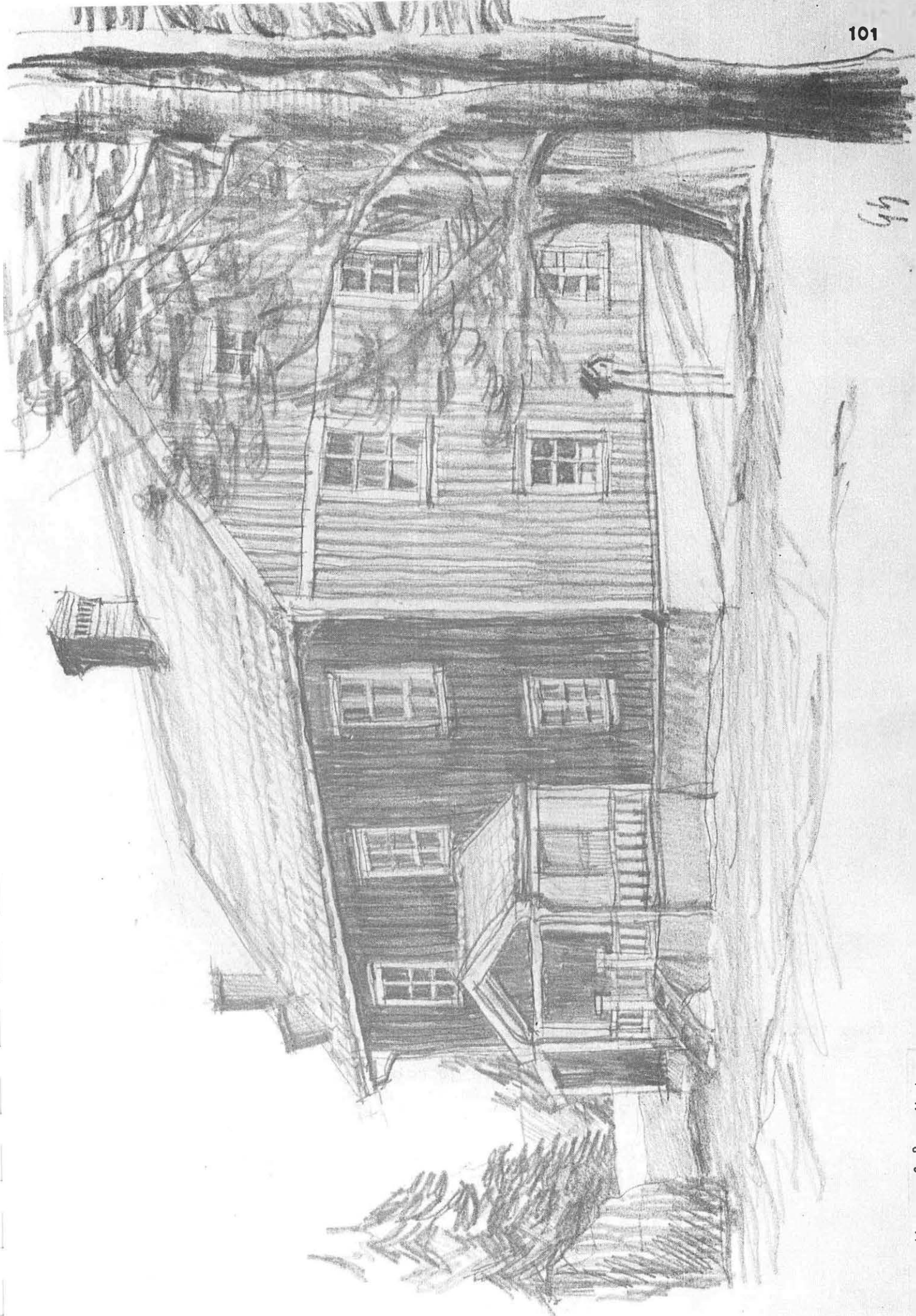
Hanna Reiners, Jonas mor, en pigg gumma på 90 år. Hon disponerar ett rum i övervåningen (se särskild intervju).

Jonas och Lisa Reiners har en bil, Opel Rekord, som de använder rätt flitigt för inköpsresor till Vålberg eller för att ta sig till stan.

Gården är en gammal släktgård, och familjen har fått flera diplom för detta. Ulf Reiners, son är nu 10:e generationen, som växer upp på Segerstad Mellan, en släktrad som för honom tillbaka till' tiden för skattköpningen.

Huset från söder

64

Huset från väster

INTERVJU MED HANNA REINERS

Hanna Reiners föddes på gården Mellansegersta den 4/7 1885. Hon fyller alltså 90 år nu i vår. Hon har bott i samma hus hela sitt liv, och hennes skola låg tvärs över vägen. I början av 1900-talet gifte hon sig med Axel Reiners, också han född och uppvuxen i byn.

Byns förändring

På vår fråga om hur byn har förändrats under dessa 90 år, svarade hon:

"Det fanns ju naturligtvis många fler hus förr. På varje gård hade man många olika uthus. Dessutom fanns det fler gårdar och stugor."

Deras eget hus byggdes 1851 av en byggmästare från Fryksdalen och med timmer från egen skog. På gården fanns det många, nu rivna uthus. En stuga, som hette Rösen, stod litet nordväst om stallet. Där bodde en gammal gumma.

"När farfar stod på övervåningen i det halvfärdiga huset, fick han plötsligt syn på två vargar, som drog fram över gårderna, åt Prästbol till".

Rivna gårdar

I övrigt så minns Hanna Reiners, att det var en gård mellan " Skarpen" och det nuvarande missionshuset. Hos Erik Andersson stod det ett tvåvånings timrat hus. Hos "Gösta Andersson" byggde man nytt 1913. Då revs det gamla huset, som efter Hannas beskrivning troligen var en parstuga. Snett över vägen låg ett hus, som man kallade Gata eller Gatan. Hanna Reiners och andra bybor vi har pratat med säaer, att namnet kommer från den gata, som löpte jämte huset från bygatan och till en källa nere på tegarna öster om byn.

En man vid namn Pettersson bodde där. Han var byns allt i allo.

"Sprack något kopparkärl så gick man dit med det, åsså lödde han ihop det".

Han har också tillverkat det skrivbord, som Reiners har på kontoret.

"Mellan pensionärshemmet och den långa ladugården stod ett hus, och borta vid Klubbacken stod några hus. I ett av dem bodde en gumma som kallades Bölla på Klubben."

Fattighjon

"I socknen fanns det gott om backstusittare. Det bodde gummor i små stugor överallt i skogen. Vad de levde av, fattar jag inte".

Många tvingades tigga, och andra som orkade arbeta, gjorde det exempelvis på Bråte.

En gumma kom hem till dem varje lördagskväll med huvudklädet fullt av hackat granris.

Detta ströddes ut på det nyskurade golvet. För sin tjänst fick hon litet mat, smör och kanske någon fläskbit.

Tjänstehjon

"Pigorna och drängarna hade det inte så värst bra heller. De fick jobba hårt, upp tidigt och i säng sent. Ledigt hade de bara under flyttveckan på hösten.

Men sämst var nog det att de inte räknades för folk. Ingen frågade efter vad de tyckte."

På gården fanns några drängar. De fick bo i brygghuset/drängstugan. Pigorna bodde i köket.

Byk

I brygghuset tvättade de. Ved och vatten bars då dit. Man eldade under en stor bykgryta.

Trots att det ofta förekom öppen eld, brann det tydligen aldrig i byn.

Bak

Hösten och våren var baktid. Kökets tak fylldes med brödkakor i långa rader.

Arbetsgemenskap

En del arbeten, som snöröjningen, krävde gemensamma insatser.

Man turades om att vara snöfogde. Denne skulle samla ihop folk. De använde sig av en tröplog, som drogs av fyra hästar.

Postutbärningen växades mellan byns gårdar. Den som var i tur, gick till Hanevik, dit posten kom. Därefter gick han runt i byn och delade ut posten.

Tröskningen hjälptes man också åt med. I byn fanns ett spiktröskverk. Det ställdes på logarna. Utanför hade man en körvandring. Den drevs av 4 hästar, 2 pojkar fick passa dem. Den färdigtröskade säden maldes i Edsvalla, dit man körde med häst och vagn. Havregryn maldes i Myre.

Hantverkarna

Hantverkaren i socknen var den tidigare nämnda fixaren Pettersson i Gata.

Smeden bodde i Frubacka. Skräddare fanns i Vålberg och en skomakare Pettersson byggde i Lyckan 1886.

Affären låg i huset "Hagen".

Redskap köptes i Vålberg. Karlstad besöktes sällan. Möjligen om någon blev sjuk.

"Fast det fanns ju de som åkte in och sålde på torget".

Teknikens intåg

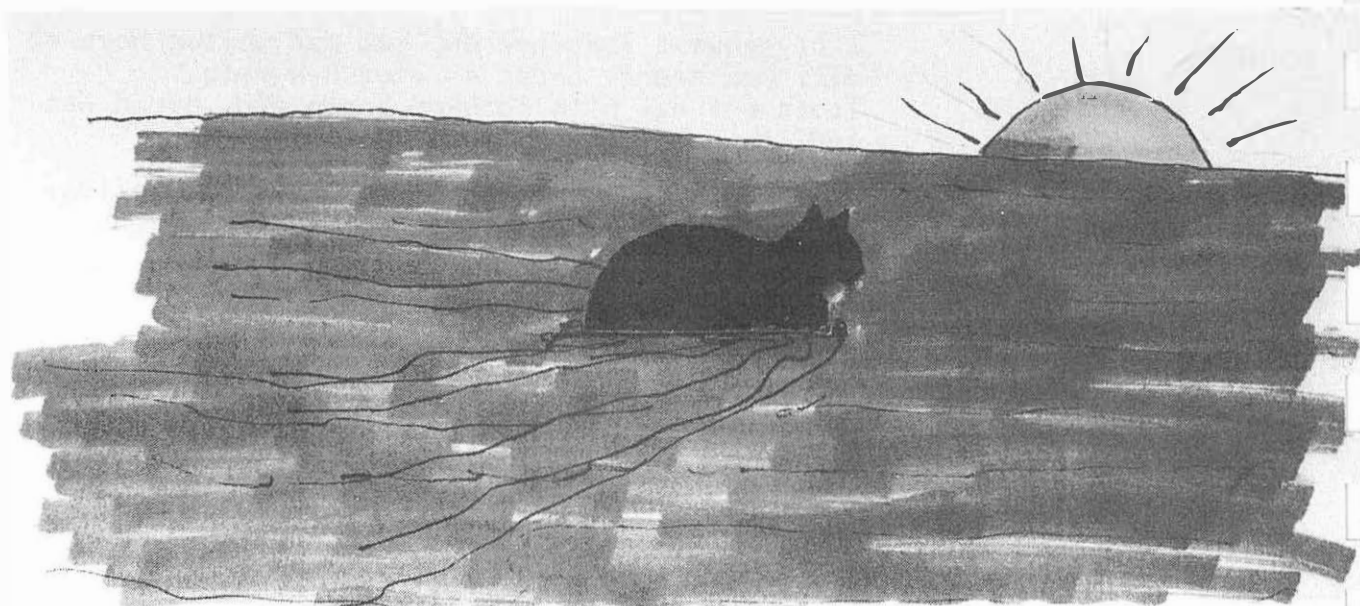
Elström drogs in i mars 1920.

Telefon fanns det bara 3 st i byn. Det ringde 1,2 eller 3 signaler beroende på vart samtalet skulle. Radio, dvs kristallmottagare med hörlurar kom en dag en handlare från Karlstad och sålde i skolan.

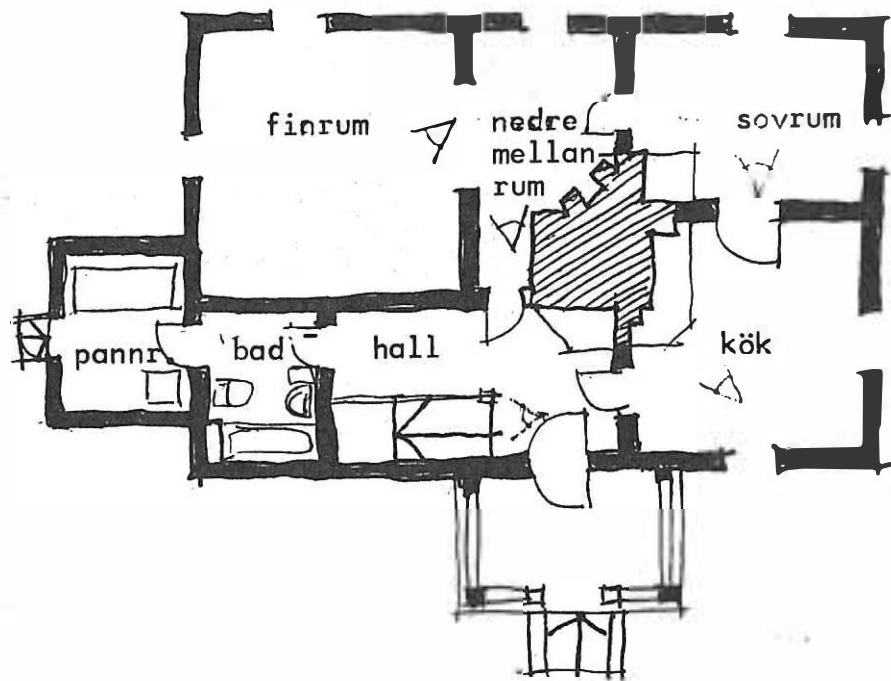
Bil var det bara Prästbol, som hade. Den lånades i alla fall ut till grannarna.

Slutligen berättade Hanna Reiners om resor till sin syster i Grums. Då gick hon över Algustad till Årtan. Där roddes hon över Norsälven.

"Sedan var det bara att gå på in till Grums".

Planskiss
nedre våning

Finrum. Nålfilt på golvet, tapet på väggarna och vitmålad spänd papp i taket.

Mellanrum. Linoleum, tapet, spänd papp. Lagg märke till den stora dörröppningen. I rummet står också en öppen spis, som dock är igenmurad.

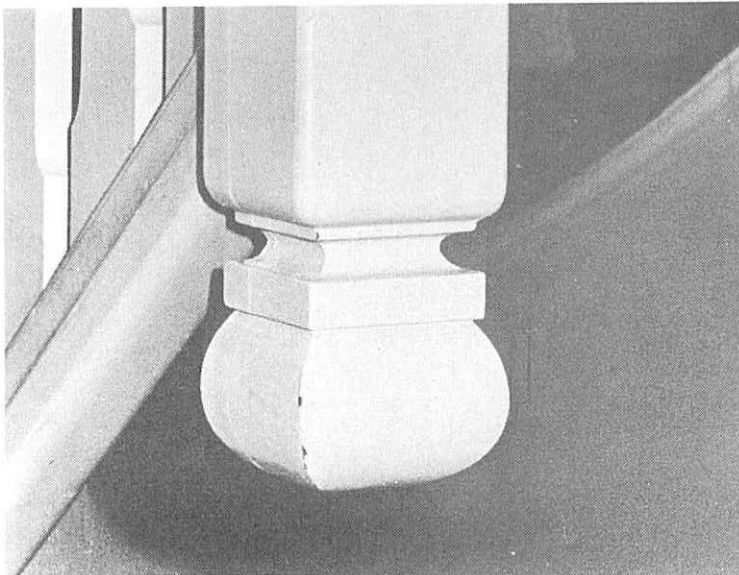
Sovrum. Linoleum, tapet, spänd papp. Skrivbordet är gjort av Petterspn i Gata, den tidigare omnämnde allt-i-allon i byn.

Kök. Linoleum på golvet, målad masonit på väggar och tak. Både el- och vedspis finns men endast elspis används.

Ibadrummet är en plastmatta lagd på golvet, och uppdragen 10 cm på väggen, som är klädd med en plastmatta till bröstningshöjd. Där- efter målad masonit liksom i taket. Utrustning: badkar, WC, tvättställ och en äldre helautomatisk tvättmaskin.

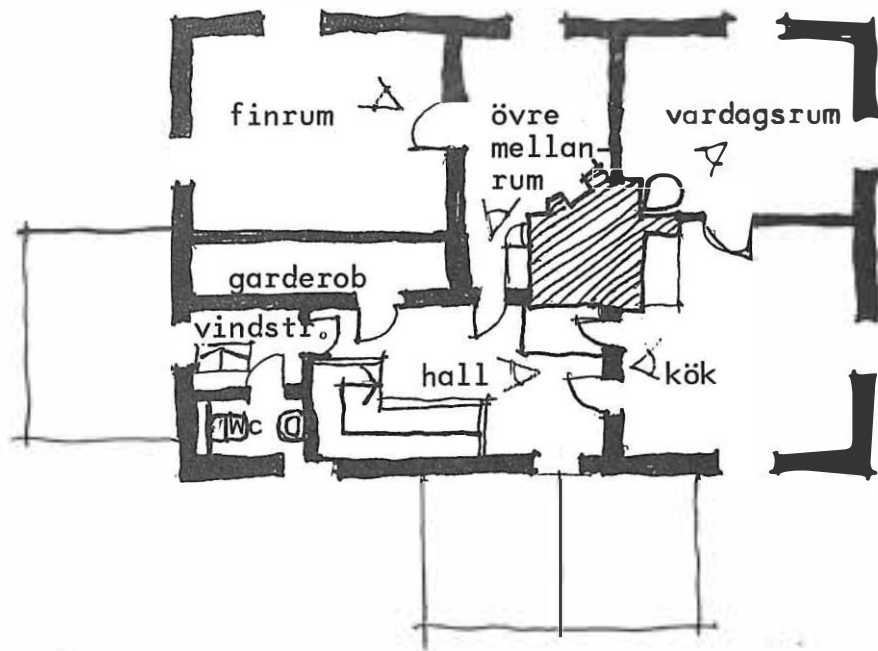
Pannrummet har plastbehandlad betong på golvet, gipsplattor på väggar och tak. Här står en kombinationspanna av typ CTC, samt en oljetank.

Hall. Linoelium, tapet, spänd papp. Trappan är från en senare renovering på 1900-talet. Bredvid trappan står en fryssbox.

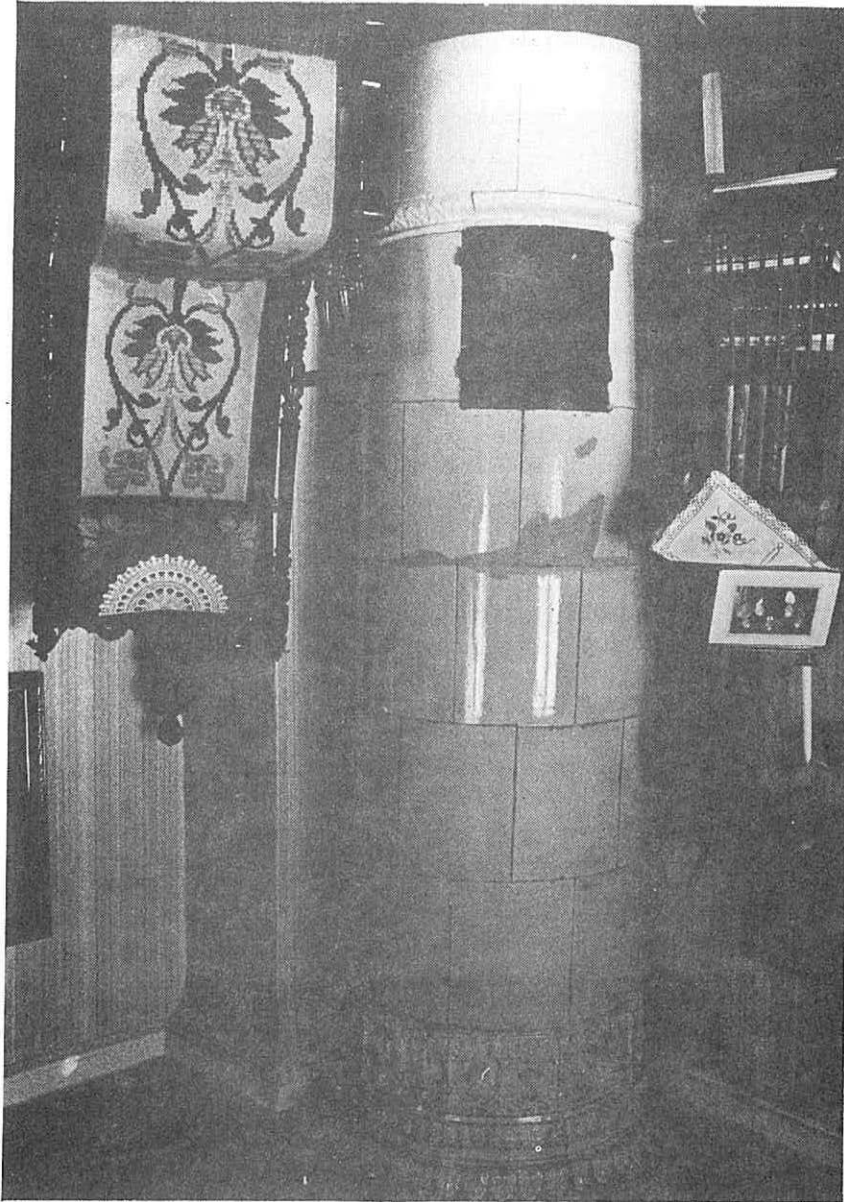
Planskiss

övre våning

Övre mellanrum. Gråbrun linoleum, gråvit tapet, vit boardstav.

Vardagsrum. Grå linoleum, grå tapet, spänd papp.

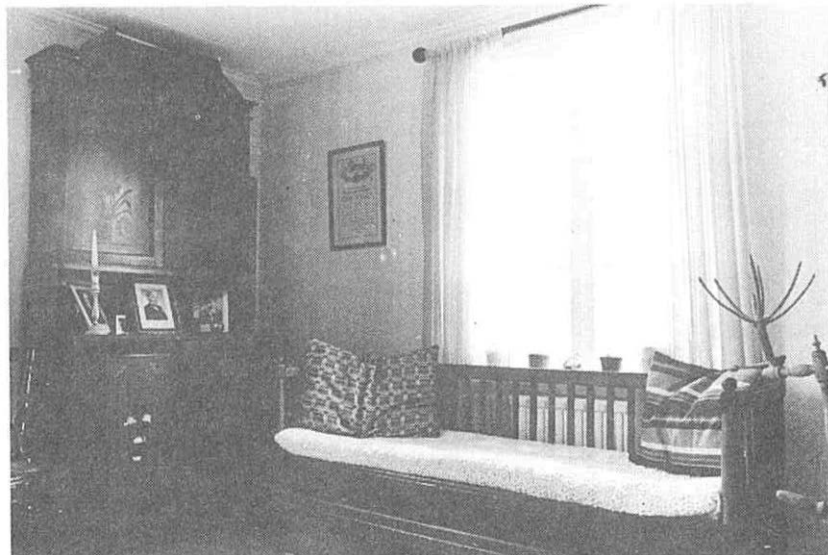

Kök. Grå linoleum, grå tapet, vit spänd papp. Elektrisk bänkspis används

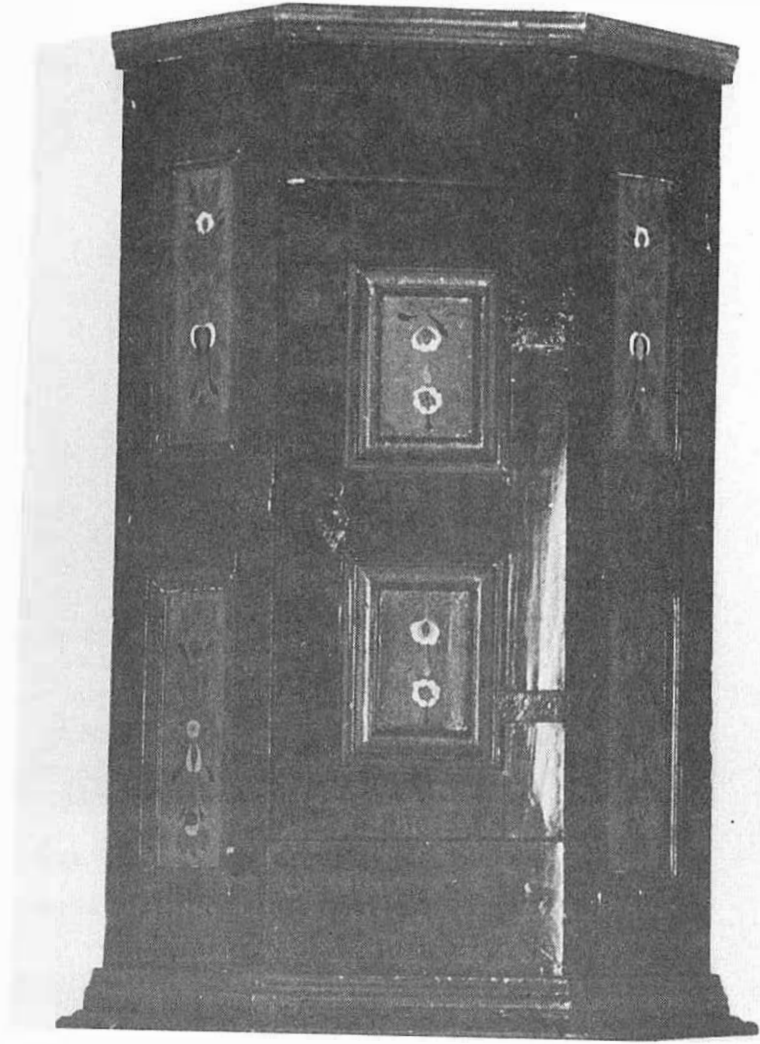

Hall. Skurgolv, tapet, vit spänd papp.
WC och vindstrapp har linoleum på golvet och masonit på väggarna.

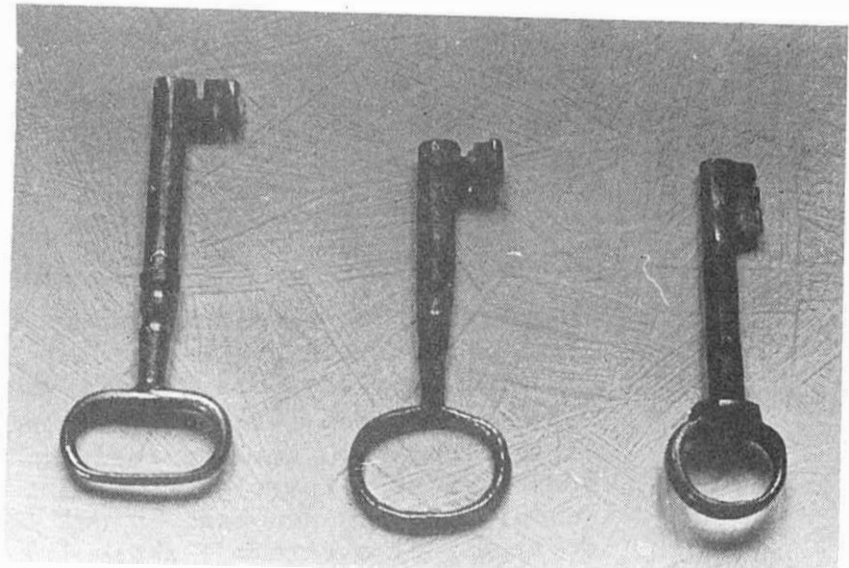

Finrum. Gråbrun linoleum, gråvit tapet, vit boardstav. I detta rum har man samlat flera gamla möbler. Vi har intresserat oss för ett väggskåp från 1771. Det gamla smidda låset har avfotograferats liksom texten på dörrens insida. Dörren in till rummet har vi mätt upp liksom kammarlåset och nyckeln. En del fönster och dörrfoder är avritade i skala 1:1.

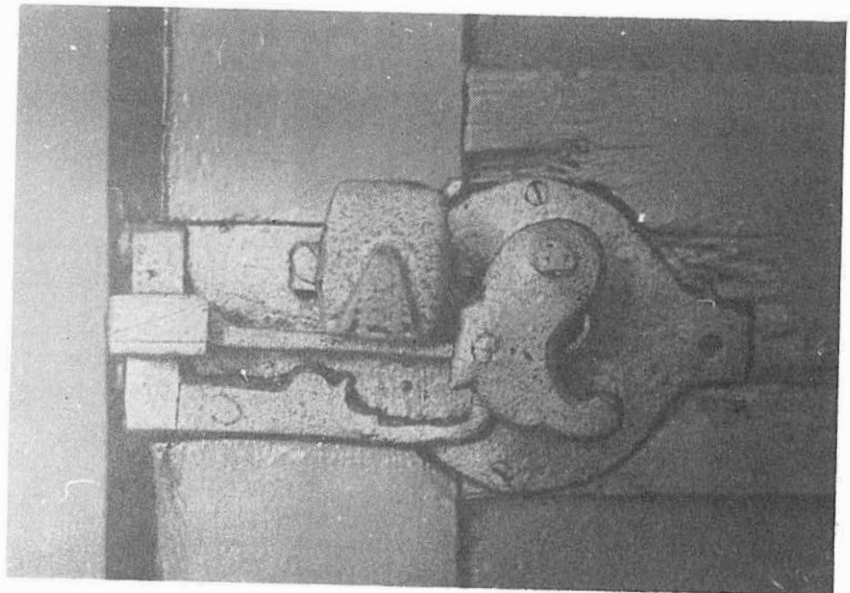
Hängande väggskåp
från 1771.

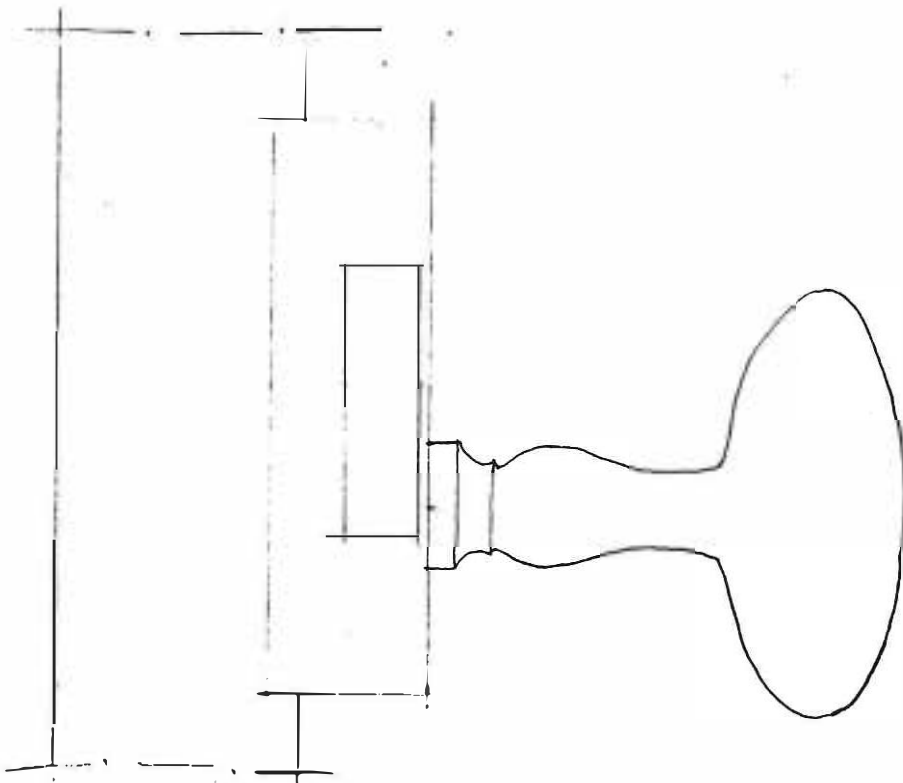
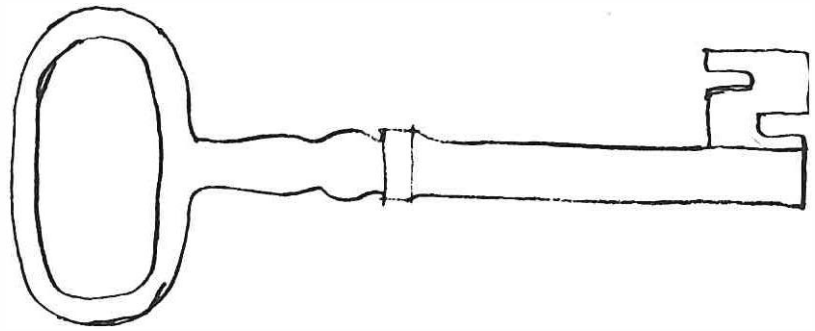
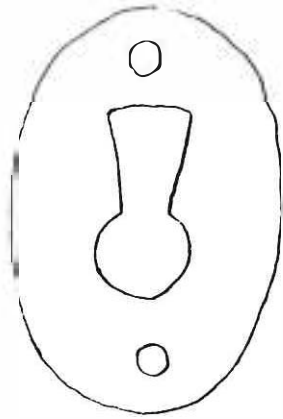
Olika nycklar, i
mitten hörnskåpets
smidda nyckel.

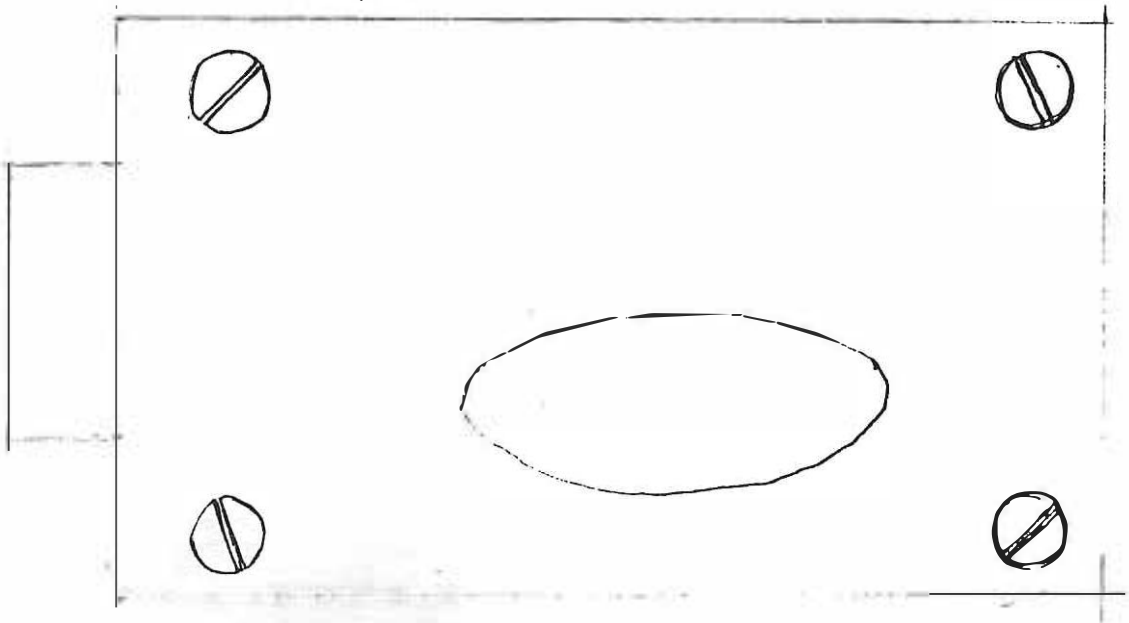
Dörrens insida med
originallåset.

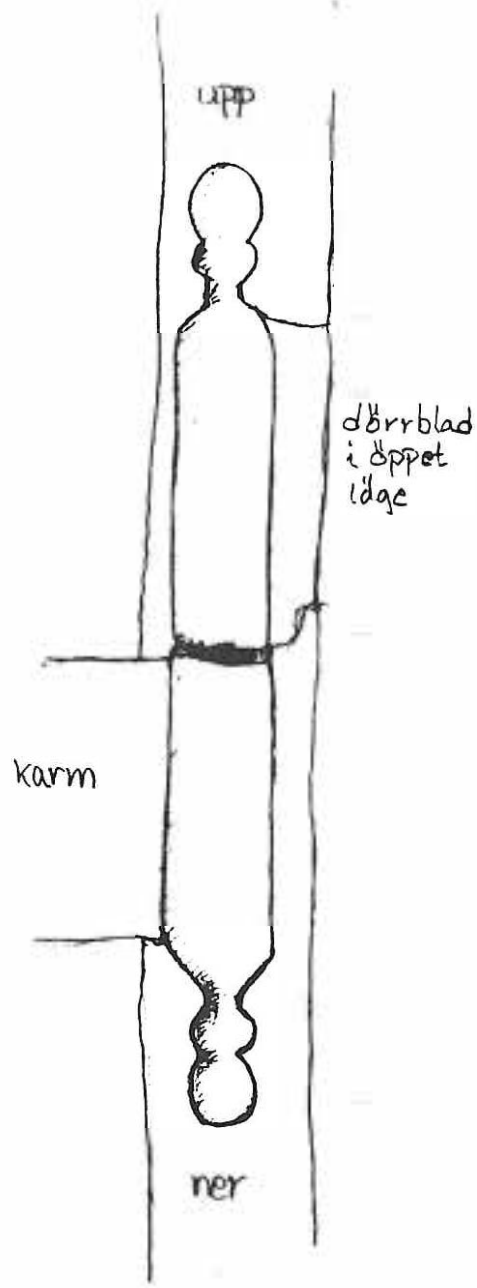
Kammarlås på samma dörr

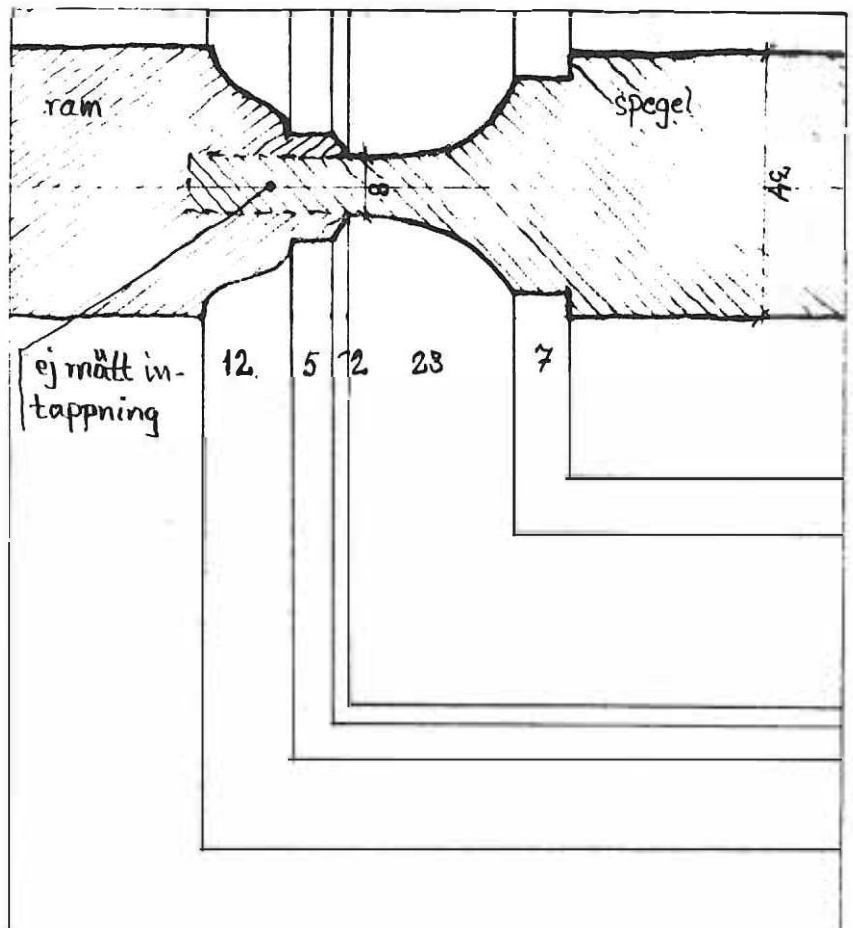
skala 1:1

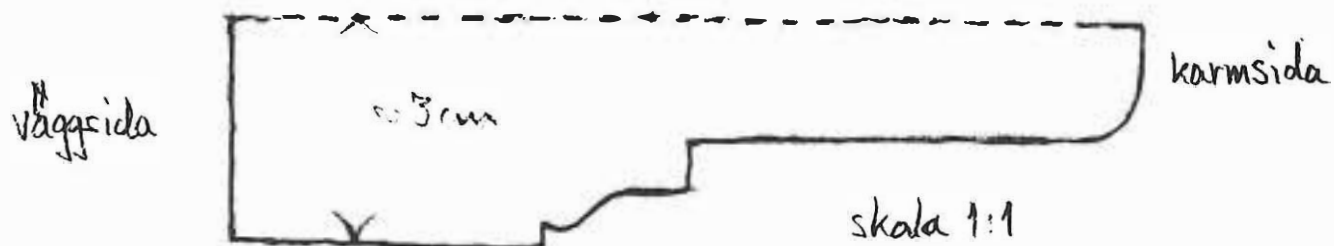
Stolpgångjärn, fransk typ.

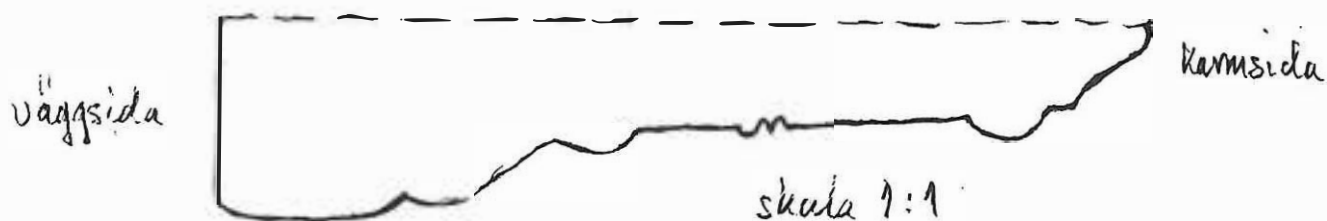
Profil på ram - dörrspegel - helfransk typ
sedd från gångjärnssidan och uppifrån skala 1:1

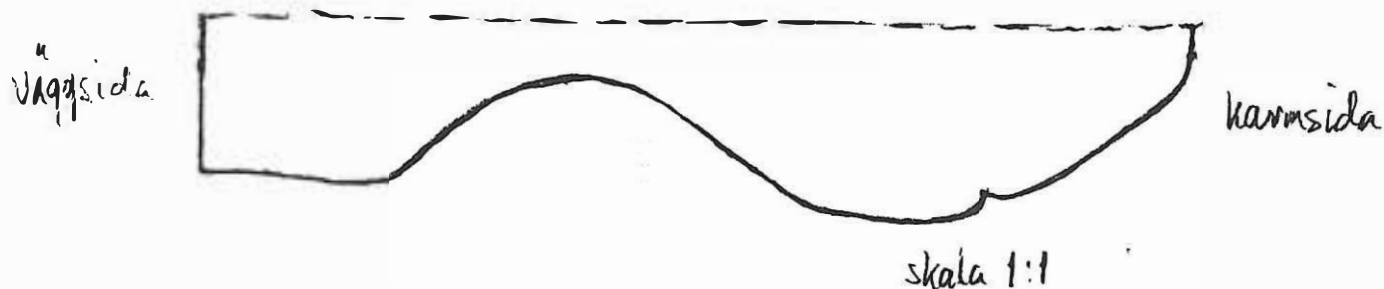
Fönsterfoder till östra fönstret i
övre finrummet.

Dörrfoder i samma rum.

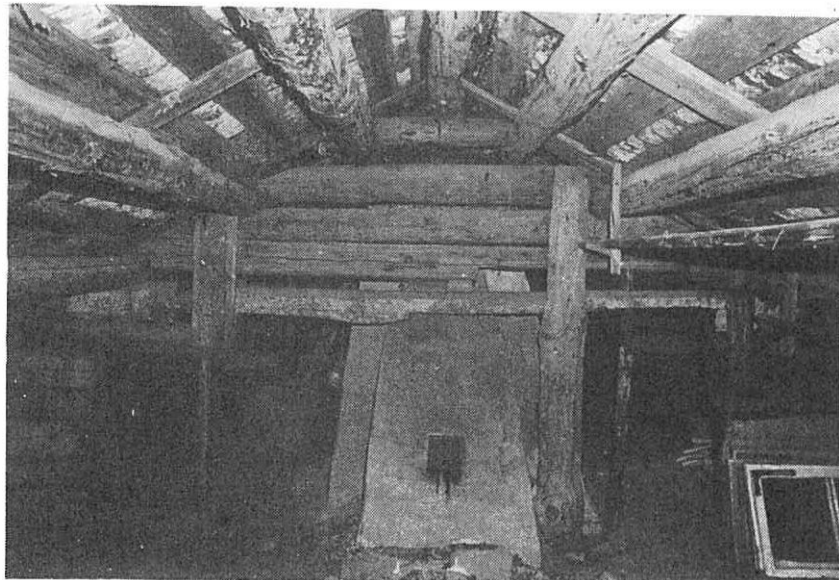
Fönsterfoder i rummet med vindstrappen.
Fodret är antagligen hemmagjort med ett
specialformat hyveljärn. Fodren är hop-
fogade med smidda spikar.

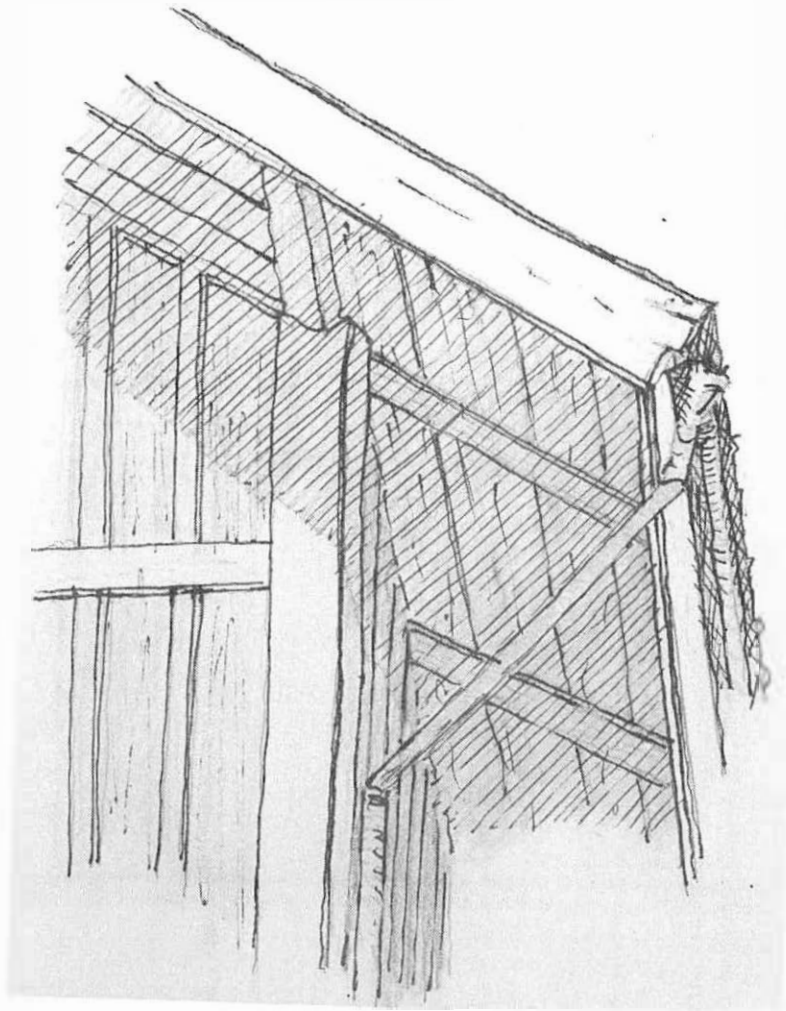

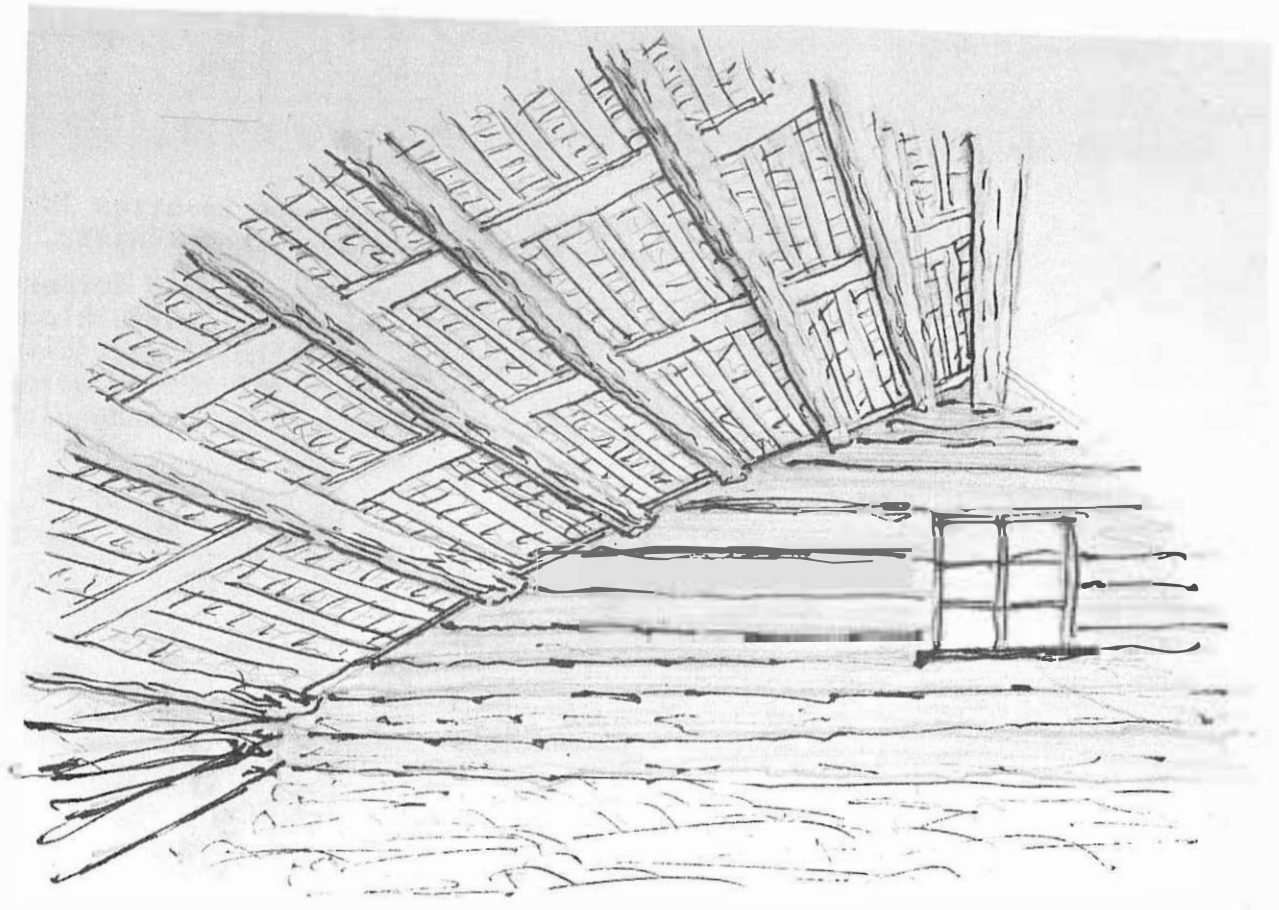
Husets konstruktion

Taket bärs upp av längsgående åsar ϕ ungefär 150 - 200 mm, tvärs dessa ligger rafter ungefär 100 x 40 mm c/c ungefär 1000 mm. Dessa sticker ut över ytterväggen och bildar takskägget. Över dessa längs åsarna ligger bakar som underlag för näver. På nävern troligen en bärläkt och ytterst tegel.

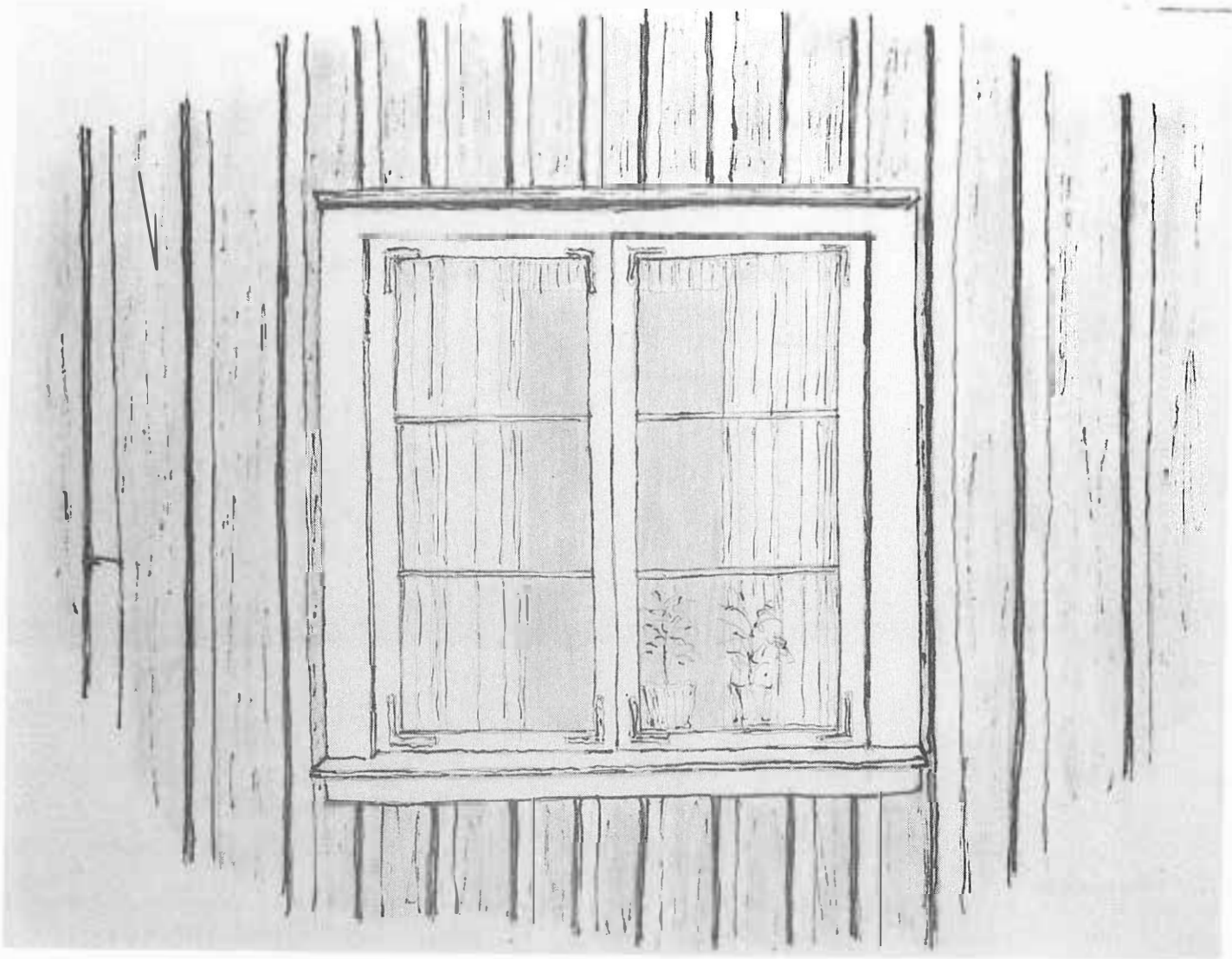

På vinden

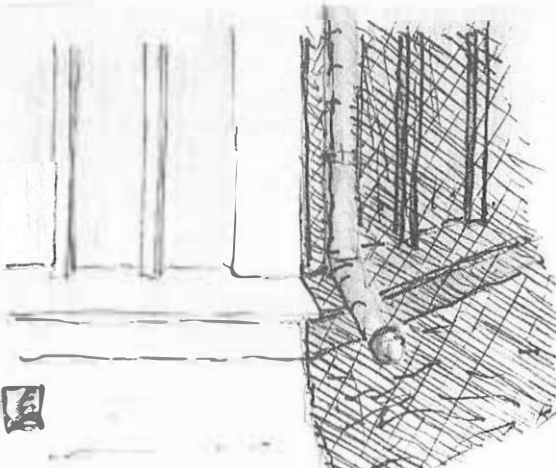

Ytterväggen. Stommen består av 125 - 150 mm brett liggande timmer, på utsidan täckt av stående panel 120 - 130 x 40 mm samt en lockläkt 50 x 25 mm. På insidan är väggen klädd med en porös träfiberskiva, som sedan är tapetserad.

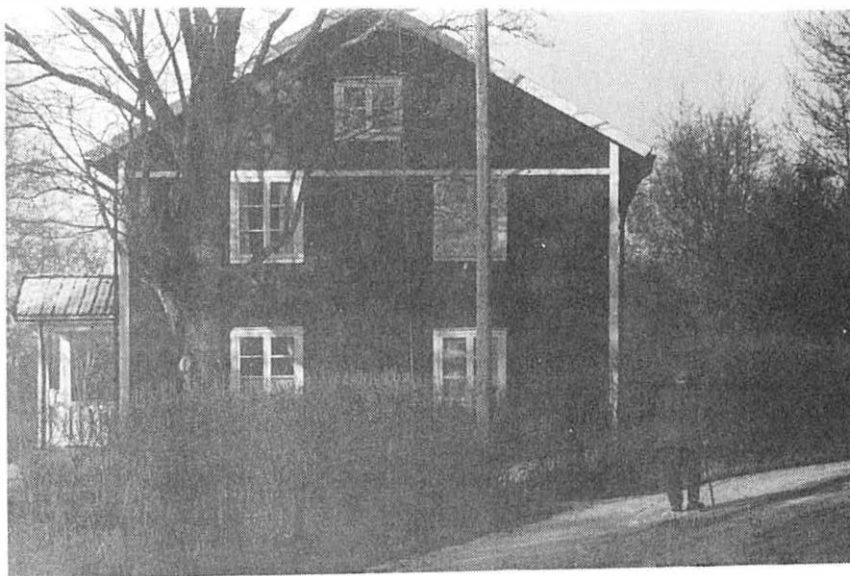

Fönster. Fönstren är desamma som insattes 1851, dvs sexrutade fönster med lösa innanfönster.

Bjälklag. Grunden är en väl ventilerad torpargrund. Bottenbjälklaget liksom mellanbjälklagen är troligen uppbyggda av kraftiga timmerbjälkar. Många mellanväggar är timrade och därmed bärande men några senare ditsatta är icke bärande plankväggar.

Fotbrädans utformning.

Tekniska installationer

Elektricitet installerades i mars 1920. Det var en händelse, som revolutionerade livet i byn. Det gav ljusa kvällar och möjlighet till att använda maskiner.

Vatten och avlopp drogs in på 40-talet. 1969 installerades centralvärme, och huset byggdes till med ett pannrum. Med anledning härav uppmättes huset på ett schematiskt sätt av S Fredriksson, Törne, och byggnadslovshandlingar upprättades. (Av många äldre hus finns uppmättningsritningar gjorda i samband med tillbyggnader. Ritningar har ofta krävts av planmyndigheterna) (Se nästa sida!) En kombinationspanna av typ CTC värmer upp huset. Den eldas mest med ved.

Gårdens övriga hus

Brygghus, drängstuga i ett knuttimrat hus, som utvändigt är klätt med träpanel. Den har för en kortare tid fungerat som bostad för Ulf Reiners familj.

Garaget är byggt av plank.

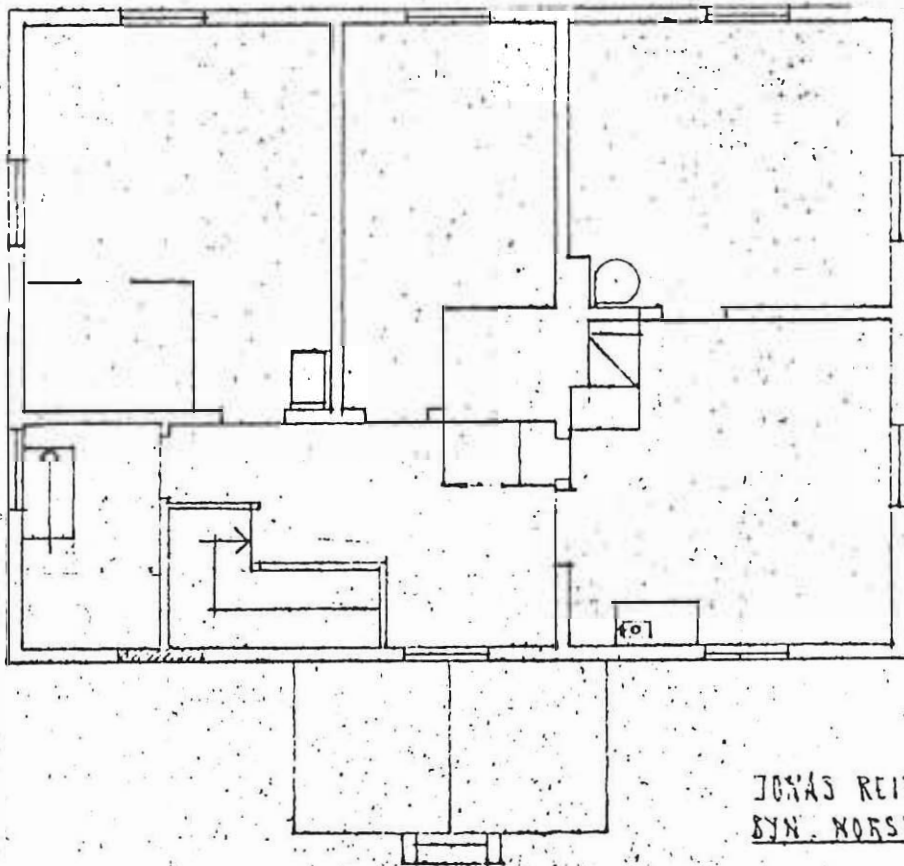
Loge, ladugård och stall, stolpkonstruktion med brädväggar. Används som uppställningsplats för husvagnar.

Dessutom finns en jordkällare på gården.

FASAD MOT NORR

ÖVERPLAN

JONAS REINERS
BYN. NORSBRO

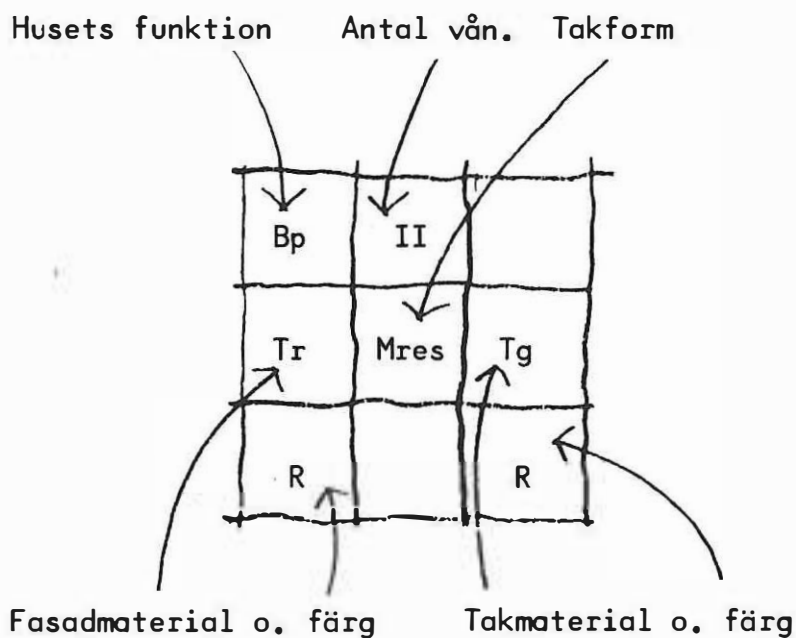
UPPMÄTNINGSRITNING AV
BOSTADSHUS

TORNE. NORSBRO. APRIL

J. Reiners

Kodsystem för inventering av landsbygds-
bebyggelse. (Stadsarkitektkontoret i Karl-
stad 1973)

Exempel:
Segerstad S 1¹¹

Funktion

Bp Permanentbostad
Bf Fritidsbostad
F Förrådsbyggnad
E Ekonomibygnad
G Garage
Sk Skola

Material

Plt Plåt
P Puts
Tg Tegel
Ti Timmer
Tr Trä
Et Eternit

Takform

Lres Lågrest
Mres Mellanrest
Hres Högrest
Brut Brutet

} sadeltak

Färg

Grå Grå
R Röd
V Vit
Gu Gul
Br Brun
S Svart

PLANSKISS

FÖRSLAG TILL PLANPROGRAM

I dagens storkommuner skärps kraven på en samordnad utbyggnadsplanering mellan kommunens olika delar. Avfolkningsproblemen på landsbygden ökar samtidigt som tillväxtproblemen för centralorten (läs staden) blir allt större. Den i städerna tillämpade utbyggnadsmetoden, med ett ändlöst adderande av nybyggnadsområden i koncentrisk cirklar, har fått till följd att städerna vuxit till sin motsats. Från att ha varit en liten intim bostättningsplats med korta snabba kommunikationer, har staden utvecklats till en plats där transportproblemen dominerar. En annan nackdel är att många bostadsområden läggs på jordbruksmark eller förut oexploaterad mark. I ett senare skede kringbyggs de av nya områden. På detta sätt får nybyggnadsområdet varken stadens eller landets fördelar, utan bildar ett halvhjärtat mellanting. Det faktum att den ökade småhusproduktionen kräver större och större markområden, har ytterligare accentuerat problemen.

Samlad regional utbyggnad

Med en regional utbyggnadsplanering, uppbyggd kring ett effektivt transportnät, uppnås en bättre balans mellan kommunens delar. Men även samordningen mellan kommunerna förbättras. I ett sådant perspektiv kan en utbyggnad i Segerstaby diskuteras. Byn får ses som en liten del av ett regionalt system av orter, där bl.a. orter av typ Vålsviken^x skulle kunna ingå. En utbyggnad i Segerstaby blir alltså ett alternativ till de platser som dagens utbyggnadsmetoder ger. Vi har dock i denna studie begränsat oss till själva byn och de övergripande regionala frågorna har här inte närmare utretts.

Befintlig resurser - god miljö

Vid en utbyggnad i Segerstaby kan nytt liv gjutas i byn och samtidigt tillvaratas befintligt realkapital i form av hus, vägar, ledningar och övrig infrastruktur. Den mindre utbyggnadsstorleken kan lättare ge en bättre bostadsmiljö, kontakten mellan människorna ökar. Det blir lättare att bli motiverad för ett ökat engagemang gentemot omgivningen.

^x(Vålsvikenprojektet, som Centrum för tvärvetenskap förbereder, syftar till ett provsamhälle i full skala utanför Karlstad. Låg intern energianvändning och resursförbrukning skall studeras.)

Vi föreslår en utbyggnad på c:a 10-15 friliggande småhus. Med 3 personer/ hushåll ökar befolkningen till i runt tal 75 personer. Detta tillsammans med en utbyggnad t.ex. mellan Edsberg och Segerstad k:a kan ge möjlighet för bygden att leva vidare.

Det kan diskuteras om småhus är den bästa bostadsformen, men i det här fallet är småhus den enda vettiga lösningen. Byggs husen i egen regi, alternativt att kommunen bygger och de hyrs ut, motverkas de spekulativa tendenserna på dagens småhusmarknad.

Ingen ny bondekultur!

Den föreslagna utflyttningen till byn är inte något nytt utslag av "den gröna vågen". Vi vill inte som "grönåvågarna" skapa en ny bondekultur. Vilken bild vi än har av livet på landet, så är det dagens situation med arbete, resor, familj, fritid osv. som ligger till grund för nybyggarnas liv. Vi kan aldrig återskapa ett liv som byggde på helt andra materiella förutsättningar. Frågan är om det ens är önskvärt. Byn blir för de nyinflyttade idag troligen bara en bostadsort. Arbetet måste förläggas till andra platser. För framtiden vore det dock önskvärt om arbetsplatser och bostäder kunde knytas närmare varandra. Säkert kan någon lättare verkstad el.dyl. inrymmas i något av de många uthusen.

Bevara=konservera

Visst kan det tyckas fel, att bygga nytt i en så känslig och speciell miljö, som Segerstaby. Nybyggen och oskickliga moderniseringar, för att använda landsantikvariens ord, hotar att splittra byns egenart. Vi håller med om att en del nya inslag i bybilden på ett brutalt sätt förstör byns utseende. Men samtidigt påstår vi att ett totalt byggnadsförbud endast hotar byns existens.

Vidare finns inte ur antikvarisk synpunkt nog starka skäl för att motivera ett bevarande, d.v.s. en frysning av byns utveckling vid dagens situation. Ett sådant bevarande skulle strida mot byns tidigare utveckling, då man har byggt till och rivit allt efter hur produktionsförutsättningarna förändrats. En varsam utbyggnad kunde tillföra byn nya kvaliteter och ett välbehövt uppvaknade.

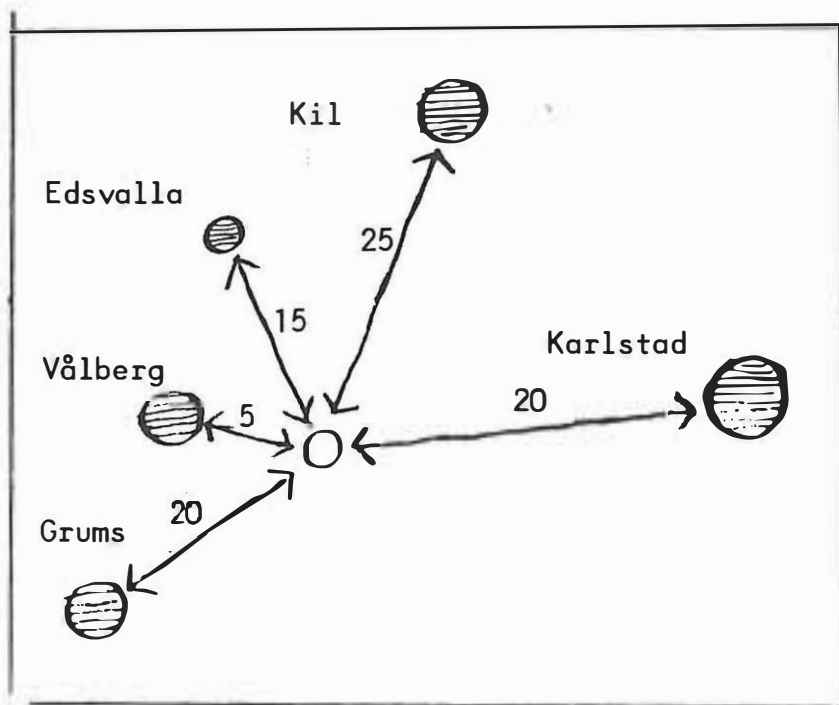
Sammanfattning

Grundtanken i vårt planprogram är alltså denna:

Både kommunen och de som skall bygga kan dra nytta av en utbyggnad på en gammal boplat. Vissa investeringar och kommunala åtaganden är redan gjorda, och möjligheten ökar att de kan bibehållas. De nyinflyttade kan lättare finna sig tillrätta i en gammal bostadsmiljö med egen historia. Det blir lättare att finna sin egen identitet samt att lära känna sina grannar redan från början.

VILKA RESURSER FINNS DÅ I SEGERSTABYN?

Byn har ett bra läge i regionen. Det är nära till arbetsplatser i Vålberg, Grums och i Karlstad. Byinvånarna tvingas pendla, men resorna tar inte längre tid än motsvarande resa mellan de nya områdena i Karlstads utkanter och centrum, d.v.s. c:a 20 minuter.

Segeerstabyns läge i regionen. Ungefärliga resavstånd med bil angivna i minuter.

Någon direkt järnvägsförbindelse med Karlstad finns inte. Transporterna måste ske på landsväg, och då i första hand på den nya sträckningen av E 18. All utflyttning utanför arbetsområdena **skapar** transporter - transporter som idag, p.g.a. för liten sötsning på kollektivtrafiken, måste ske med bil. En utredning om utökat användande av buss borde göras, då åtminstone arbetsresorna med fördel kan företas med kollektiva transportmedel. Transporterna kan effektiviseras då de sker utefter en snabb trafikled.

För den arbetsfria tiden, finns öppen sjö och fina skogsmarker inpå knuten. Vidare ligger byn mitt i en levande jordbruksbygd.

Resurser forts.

I Segerstad finns redan en bybildning om 15 bostadshus, varav 4 st. är verksamma bondgårdar.

En småskola (åk 1-3) finns i byn. En utbyggnad skulle garantera dess fortsatta existens.

En välskött samlingsal finns.

Kommunal vattenledning är redan dragen på slätten mellan Edsberg och Segerstaby.

Kommunen sköter idag om sophämtning och väghållning.

Krav vid en utbyggnad

1. En plan måste upprättas tillsammans med de som skall flytta till byn och med de som redan bor där. Det är viktigt med en lokal planering, då annars en utbyggnad skulle få förödande konsekvenser för bybilden. Varje hus måste inplaceras efter de förutsättningar tomtens ger t.e.x. träd och övrig vegetation, markförhållanden, intilliggande hus m.m.
2. Någon form av självbyggeri bör uppmuntras. Dels för att det sänker byggkostnaderna så att en social snedrekrytering undviks - därmed också risken för lyxhusproduktion. Dels ger självbyggeriet en möjlighet att ansluta husen till traktens byggnadstradition i material och form. Virke kan t.ex. köpas av bönderna i byn och sågas vid sågverket i Norsbron. Idéer från de gamla husen kan överföras till de nya. Självbyggeriet ökar intresset för planfrågor.

De som bygger bör tillsammans med de gamla byborna ha det avgörande inflytandet på planens utformning. Kanske kan denna diskussion uppmuntra till större känslighet vid framtida renoveringar.

3. Att arkitektens, d.v.s. vårt, förslag, endast är ett diskussionsförslag, ämnat att starta en dialog, vill vi noga framhålla.
4. Anslutning till kommunalt vatten skall krävas. Avloppsfrågan löses gemensamt i byggnadsetappen. Här bör andra former än anslutning till kommunalt reningsverk i första hand prövas. Därigenom undviks dyra rördragningar, som också ger stora sår i naturen. Ett alternativ till den vanliga vattenklosetten är multrummet. Organiskt avfall kan också kastas där. Efter 3-4 år har man ett högvärdigt jordförbättringsmedel. Ett annat alternativ är att allt diskvatten och toalettavfall bortförs med en vacumsug till en gemensam behållare, som med jämna mellanrum töms av en tankbil för transport till reningsverk.

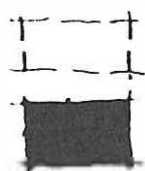
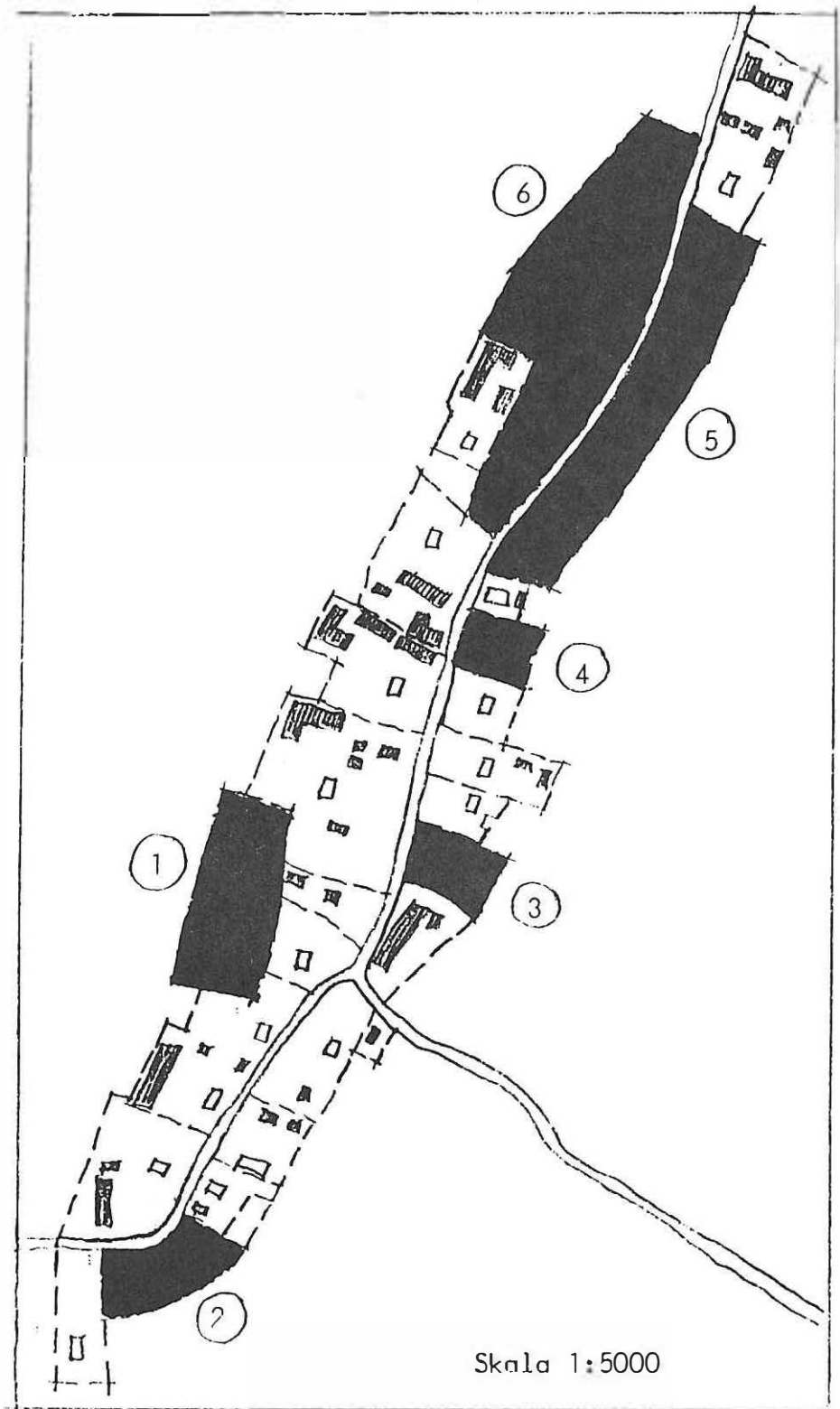
5. En aktiv insats från bybornas sida vid behandlingen av avfall bör uppmuntras. Allt avfall sorteras i olika produktgrupper (plåt, glas, plast, papper) och samlas i en särskild byggnad där sophämtning sker.
6. Uppvärmningsfrågan bör ägnas särskild uppmärksamhet. Nya energisnåla uppvärmningssystem som värmepump kombinerad med fläktventilation bör prövas, kanske tillsammans med vedeldade kaminer. Veden kan köpas av bönderna i byn och på så sätt ge dessa en extra inkomstkälla. Tillvaratagen sol i söder och västerläge bör ge ett visst värmetillskott.

År 2000 - den siste byinvånaren?

En värdering av olika byggnadsområden i Segerstaby, till underlag för en utbyggnadsplan, kan se ut så här.

1. Är ett markområde på c:a 10 000 m², som ligger på sluttningen väster om byns centrala delar. På detta avskilda, av vegetation väl skyddade läge, finns möjlighet att bygga 6-7 hus. Marken tillhör en fastighet och består av ängsmark delvis planterad med unggran. Man behöver alltså inte bygga på åkermark. En väg måste dras bredvid kyrkogården så att området kan nås med bil. En mindre transformator i områdets mitt, måste antagligen flyttas.
2. Invid vägkröken mellan f.d. lärarbostaden och lyckan finns ett markområde på c:a 4 000 m². Läget vid vägen gör det lättåtkomligt. Marken används idag till odling. Området skyddas i norr och nordost av träd men mot söder är det helt oskyddat. För att komplettera bebyggelsen i södra delen av byn kan 1-2 hus byggas här.
3. Söder om pensionärshemmet stod tidigare ett litet hus. Ett hus kunde komplettera bebyggelsen där.
4. En markbit som lämpar sig för kompletterande bebyggelse finns också mellan pensionärshemmet och f.d affären. Båda dessa områden (3 och 4), har känsliga lägen i byn, vilket ställer stora krav på dels kontakt med närmaste grannar och dels på byggnadernas utförande.
- 5,6 I byns norra del är bebyggelsen mera utspridd. Mellan den nordligaste gården "Skarpen" och missionshuset finns på ömse sidor av vägen möjlighet att placera kompletterande bebyggelse. På östra sidan av vägen har tidigare legat två hus. En yta på tillsammans c:a 30 000 m² kan byggas med 15 hus. Marken är åkermark, vilket kan ge anledning till invändningar. Bebyggelsens ringa omfattning gör dock att endast en obetydlig del av åkermarken tas i anspråk. Läget invid och längs vägen gör att obrukbara områden vid bebyggelsens gränser inte uppstår. Dessutom kommer troligen en stor del av tomtmarken att användas för husbehovsodling, så jordbruksmarken kommer fortfarande att användas till livsmedelsproduktion.

Befintlig bebyggelse

Möjligt utbyggnadsområde

Nytt eller pastisch
- olika angreppsmetoder

Vid en utbyggnad av ett 10-tal hus kan man välja mellan två skilda angreppsmetoder. Antingen väljer man att helt underordna sig den gamla bebyggelsen. De nya husen läggs i sådana lägen att de antingen göms helt eller så att de smälter in i den befintliga byns organisation. De utformas i en stil som försöker efterlikna de gamla husens utseende. Man söker i detta fall lösningar som ligger bakåt i tiden. Det nya låtes inte framstå som nytt utan som en del av det gamla. Byn kompletteras för att se ut som den gjorde förr.

Å andra sidan kan man acceptera att det nya är nytt. Byn har hela sin tid växlat i utformning. Husen är som vi tidigare sagt, resultatet av ett enkelt liv. Utformningen måste därför bestämmas av det liv människorna lever idag. Om man tilliko kan förena det bästa av det gamla med nya krav, är detta bara en fördel.

En konsekvens av detta resonemang är att nybebyggelsen adderas till de gamla husen på ett sådant sätt att den faktiskt framstår som en ny del av den gamla byn. En utbyggnad i norr anser vi därför vara att föredra. Ur arkitektonisk synpunkt kommer byn att tillföras en livgivande injektion genom kontrasten mellan det nya och det gamla. Dessutom bygger vi ut i den del av byn som idag är minst autentisk. Några enstaka nya kataloghus har effektivt brutit kontinuiteten, med den äldre delen av byn.

Byns identitet

Den här kontinuiteten är viktig för att byn skall bli en enhet och därigenom få en egen identitet. Vårt förslag innebär, trots att det handlar om nya hus, att denna kontinuitet inte bryts. Det viktigaste är att ta vara på förutsättningar som varje by ger. Följande 5 punkter har vi ansett vara väsentliga för Segerstabyns utveckling:

Landsvägsby

1. En utbyggnad görs längs landsvägen. Segerstabyn är ju en av Värmlands få kvarvarande landsvägsbyar.

Många uthus

2. Till de gamla gårdarna hörde ett stort antal uthus. Idag har man inte samma behov av uthus, men vi anser att varje fastighet bör dela upp lokalbehovet på flera byggnader. Detta för att dels utnyttja de stora tomtytorna och dels skapa något av en bykaraktär. De fristående byggnaderna kan vara av mycket enkel konstruktion och därmed minskar byggkostnaderna.

Husens utseende är naturligtvis en viktig fråga. Det liv som levs i byggnaderna bör som vi tidigare sagt återspeglas i husets utformning. Att det är byggt idag skall inte döljas, men för att skapa enhetlighet bör vissa krav ställas på utformningen.

Det avgörande för om en bebyggelsegrupp betraktas som en enhet - utan att verka enhetlig eller tråkig - menar vi är material och färg.

Material

3. Lokala material bör användas i fasaden, dvs trä i Segerstaby

Färg

4. Husen bör målas med den vanliga faluröda färgen. Dels framhäver den träets levande egenskaper, dels är den både bra och billig. Alternativt kan lasyrfärger i bruna och röda nyanser användas.

Form

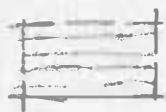
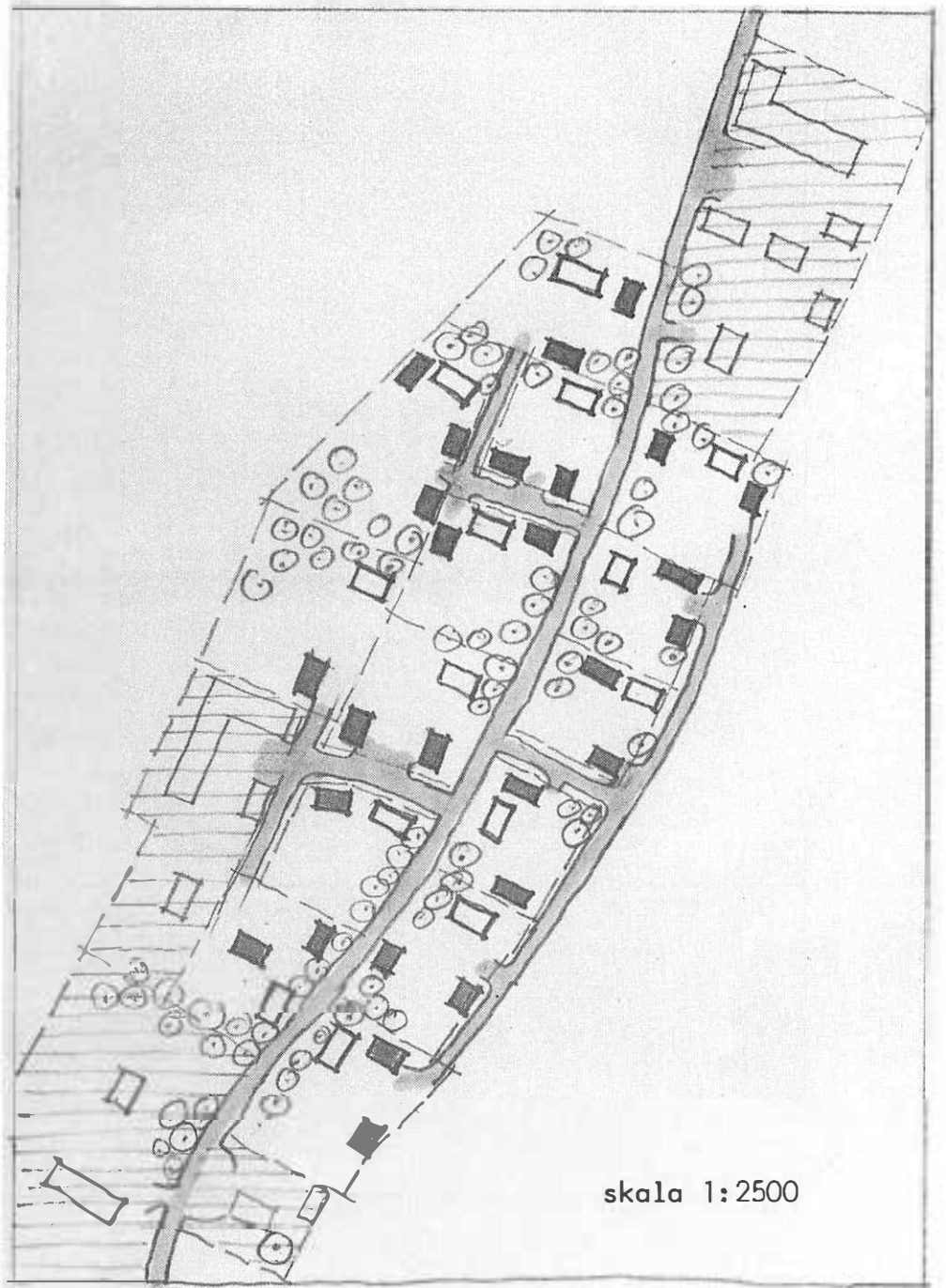
5. Formens variation är däremot önskvärd. Självbyggeriet garanterar detta. En restriktion vill vi dock sätta upp här. Byggnaderna bör utformas med sadeltak, vilket både är ett modernt, effektivt tak och gör dessutom den gamla och den nya byn till en enhet

För att försöka undvika att husen byggs som dagens typhus med deras benägenhet för modebetonade former (som t.ex. fönsterluckor, gavelbalkonger m.m.) föreslås att studiegrupper bildas. Grupperna bör studera utformningen av sina nya hus mot bakgrund av olika husbyggnadsidéer - kanske främst studier av den gamla landsbygdsbebyggelsen

Vi föreslår att ett byalag organiseras tillsammans med de äldre byborna, för att sköta de gemensamma frågor som uppstår t.ex. för väghållning - snöröjning på tvärgatorna. Dessutom kräver avlopps- och avfallsfrågor en samordnad lösning, liksom byggandet och förvaltandet av de byggnader som behövs för detta.

Förslag till utbyggnad

befintlig bebyggelse

väg

uthus

bostadshus

BILAGA

UPPMÄTNING AV SEGERSTAD MELLAN 5¹, HUVUDBYGGNADEN

Yttre uppmätning

Vi bestämde oss för att först mäta upp byggnadens yttre huvudmått samt undersöka eventuella skevheter i stommen. Med hjälp av ett avvägningsinstrument och två mätpunkter (A och B) lade vi därför ut 3 sidor i en rektangel, vilken delvis omslöt huset (se grundplan) Avståndet mellan rektangeln och huset uppmättes. Ingen större skevhet (ung 0,3%) kunde märkas.

Med skevhet menas

1. att hörnvinkeln avviker från 90°
2. att ytterväggens yttersida buktar utåt eller inåt.

I den fortsatta uppmätningen menade vi därför att huset, i förhållande till storleken på de oundvikliga mät- och ritningsfelen, kunde anses som vinkelrätt.

Sedan avvägdes skärningspunkterna mellan marken och grunden samt fotbrädernas översta begränsningslinje (siffror inom ruta -128 resp. ring (59)). Observera att alla mått är omräknade i förhållande till punkt A.

Därefter uppmättes mått från hörn till fönstrens mittposter. Detta gjorde vi för att säkrare kunna fastställa fönstrens placering i fasad, men även för att kontrollera inre och yttre måtts överensstämmelse.

Dessutom uppmättes i detalj verandans och pannrummets mått (även höjdmått).

Inre uppmätning

Efter detta började vi mäta husets invändiga mått.

Rummets huvudmått och delmått mättes och för kontroll även en del diagonalmått. Här visade det sig ibland vara svårt att få de exakta måtten, då en del hörn var inklädda med tre-kantslist eller då en del fast inredning eller kraftiga möbler spärrade vägen, men med ledning av husets huvudmått och fönstrens inre respektive yttre mått kunde vi fastställa rummens exakta lägen.

Samtliga uppmätta mått redovisas på måttskisserna.

Sektion

Nästa uppgift var att bestämma en sektion.

Vi valde en tvärsektion för att kunna redovisa åstakets konstruktion.

Vi ställde därför upp avvägningsinstrumentet på nedre våningen i snittets riktning. Ett antal punkter avvägdes. Instrumentet flyttades via flyttpunkter i trappan till andra våningen och den nya höjdspositionen bestämdes. På samma sätt avvägdes vindsvåningen. Åsarnas lägen lodades ner på bjälklaget och uppmättes.

Vi kunde konstatera att huset hade satt sig mot ytterkanten i förhållande till mitten som väl varit stabilare byggd nära spisplinten eller upplagd på denna och även mer skyddad mot väder och vind.

En lodning av ytterväggen gjordes men ingen märkbar skevhet kunde påvisas.

Fotorekonstruktion av fasader.

Med hjälp av de uppmätta planerna och sektionen rekonstruerade vi fasaderna. Till detta hade vi dessutom hjälp av fotografier som tagits av respektive fasad. Huset hade varken vid den avvägda fotbrädan eller vid de fönster som avvägts, visat några större skevheter. Därför har i det här fallet vi ansett denna metod tillförlitlig.

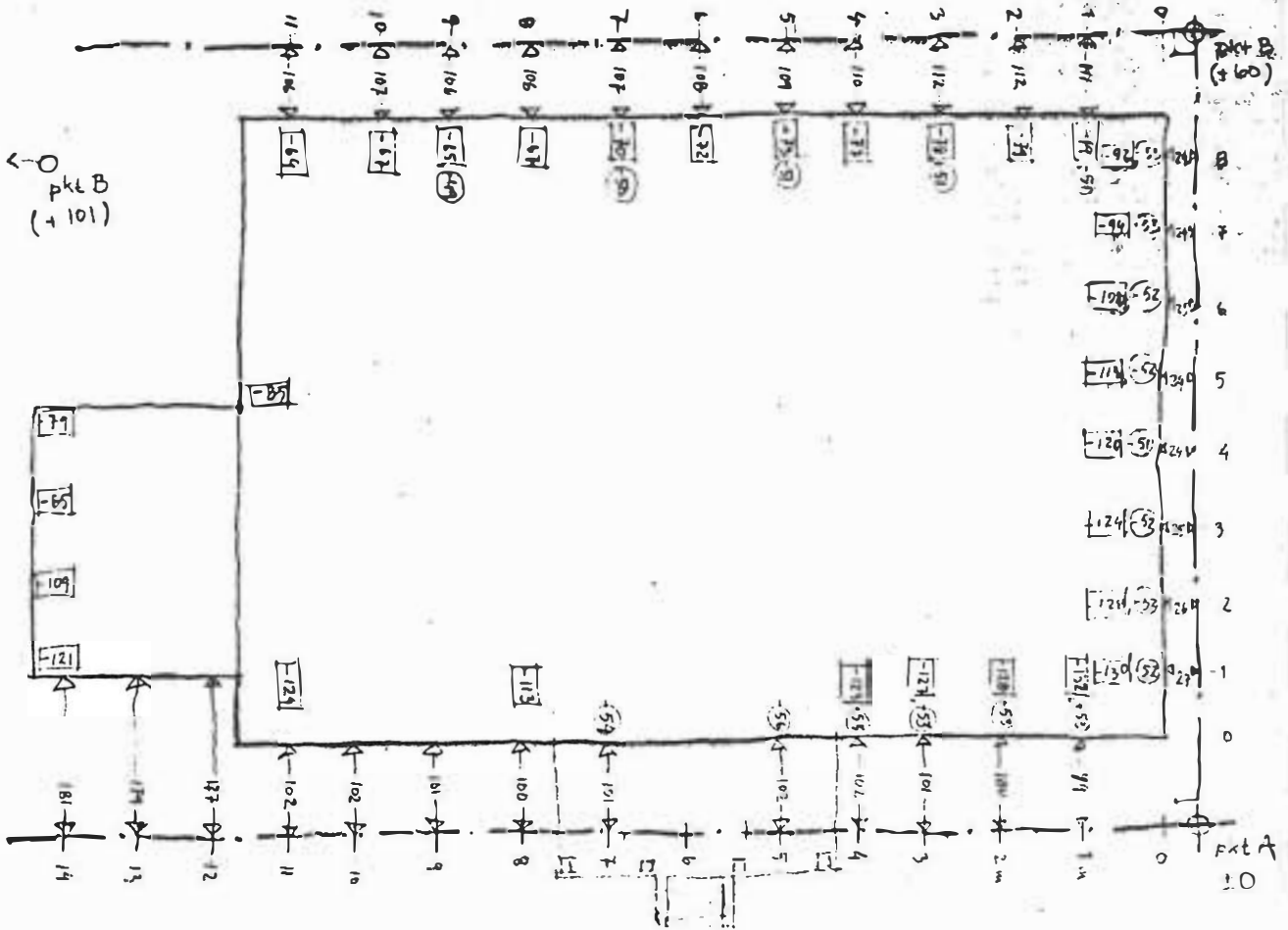
Fotografierna har framtagits i skala 1:100. Deras direkta nytta är begränsad till i fasadens liv. Vinkelbrytningen från kamerans läge gör att utskjutande delar blir omätbara. Idealet för denna metod är ett så långt teleobjektiv som möjligt, på så långt avstånd som möjligt. Men förutom detta utgör de ett ovärderligt stöd för minnet. En uppmätningsskiss blir tyvärr aldrig helt fullständig, och vissa detaljer kan verka oklara. Här hjälper ett fotografi till att skapa reda i anteckningarna.

Huvudritning

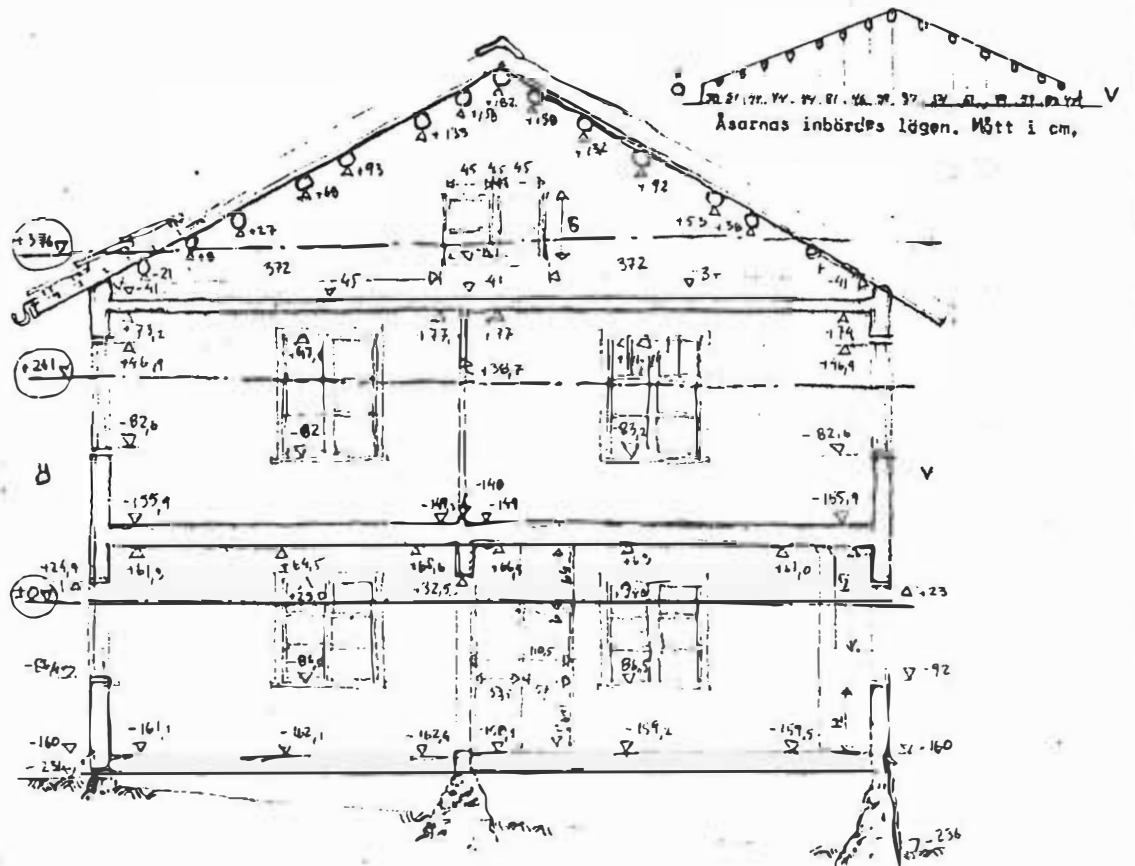
Med stöd av denna uppmätning har vi ritat upp en fullständig huvudhandling på Segerstad Mellan 5¹ d v s planer, sektion och fasader i skala 1:100 samt en situationsplan över gårdsbildningen skala 1:1000.

Dessutom har vi mätt upp en del detaljer, dörrar foderlister, lås, beslag m m, vilka har uppritats i skala 1:1.

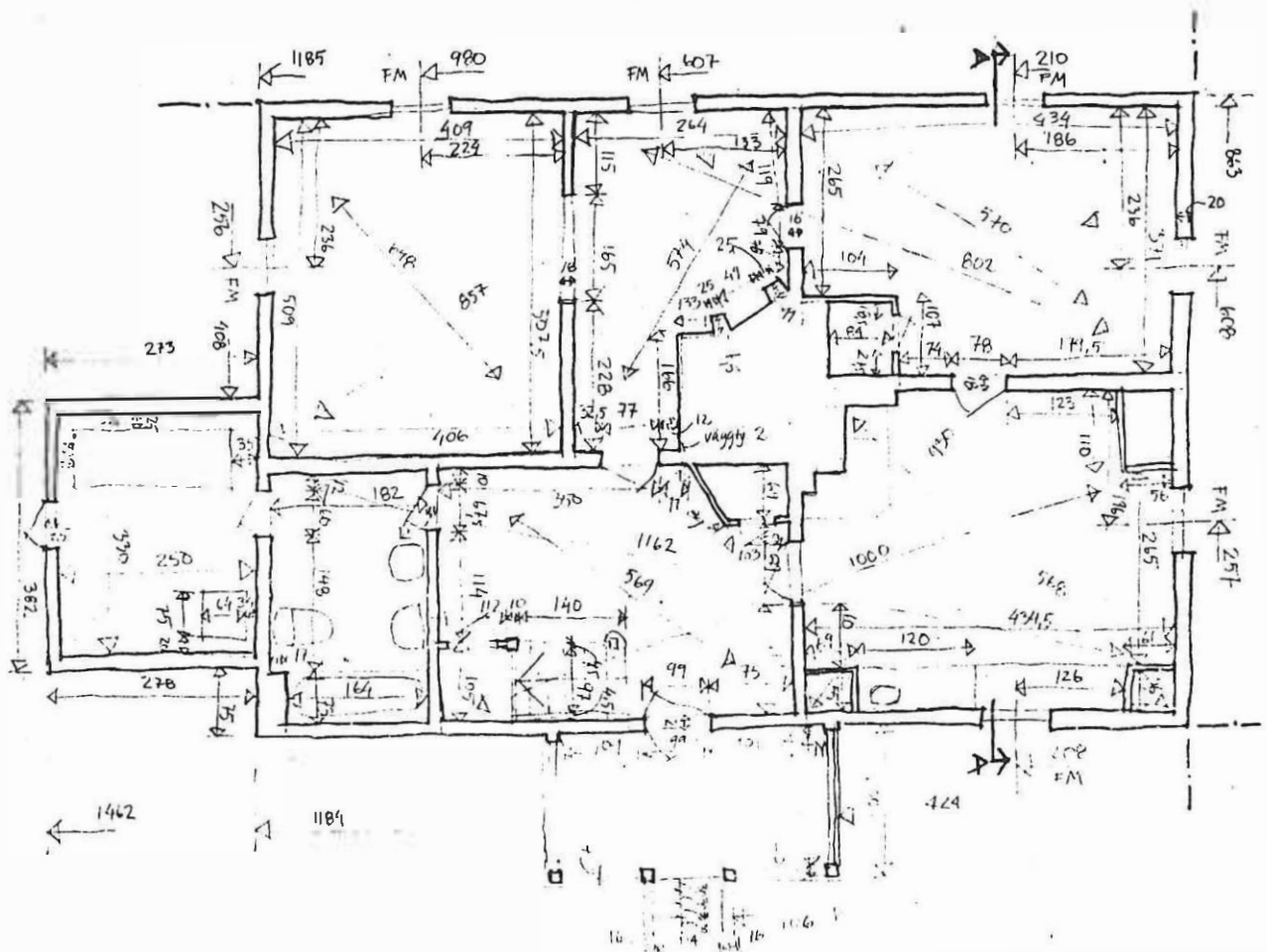
Grundplan, måttskiss. Mått i cm.

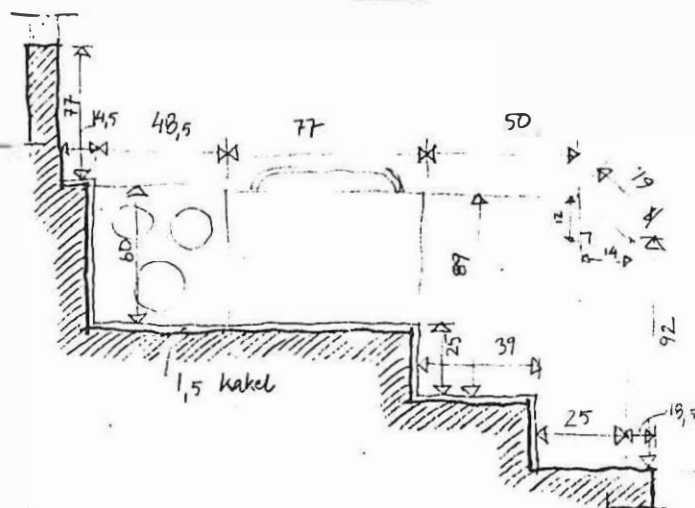
Sektion, måttskiss. Alla mått i cm.

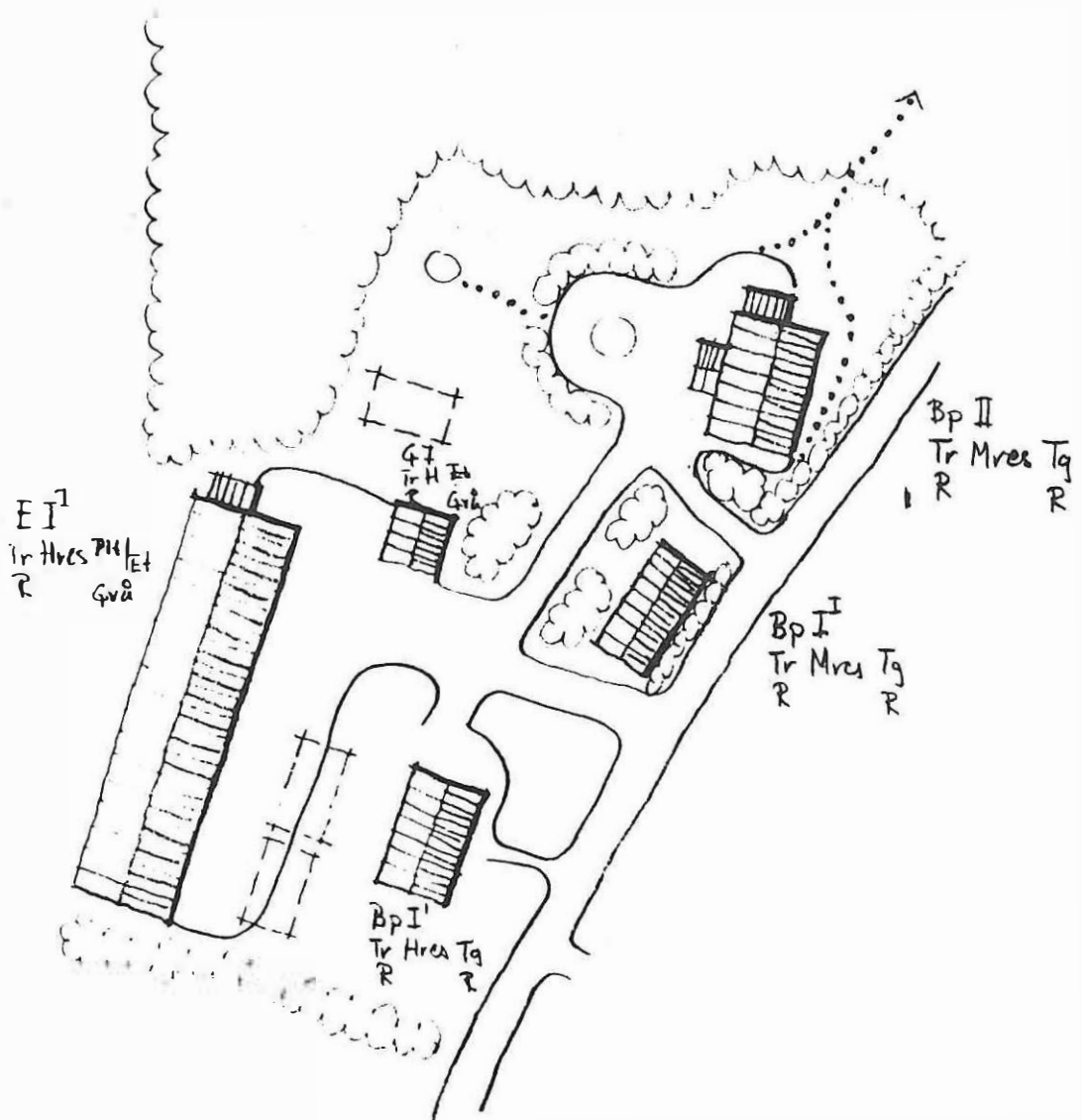

Plan, bottenvåning, måttskiss. Mått i cm.
 Samtliga fönster 102 FM=fönstermitt

Plan, bottenvåning, spis. Mått i cm.

Examensarbete i arkitekturens teori
och historia, Chalmers Tekn. Högskola

Sven Olof Ersmarker
Göran Grönkvist

Göteborg den 20 mars 1975

Uppmättningsritning

Situationsplan

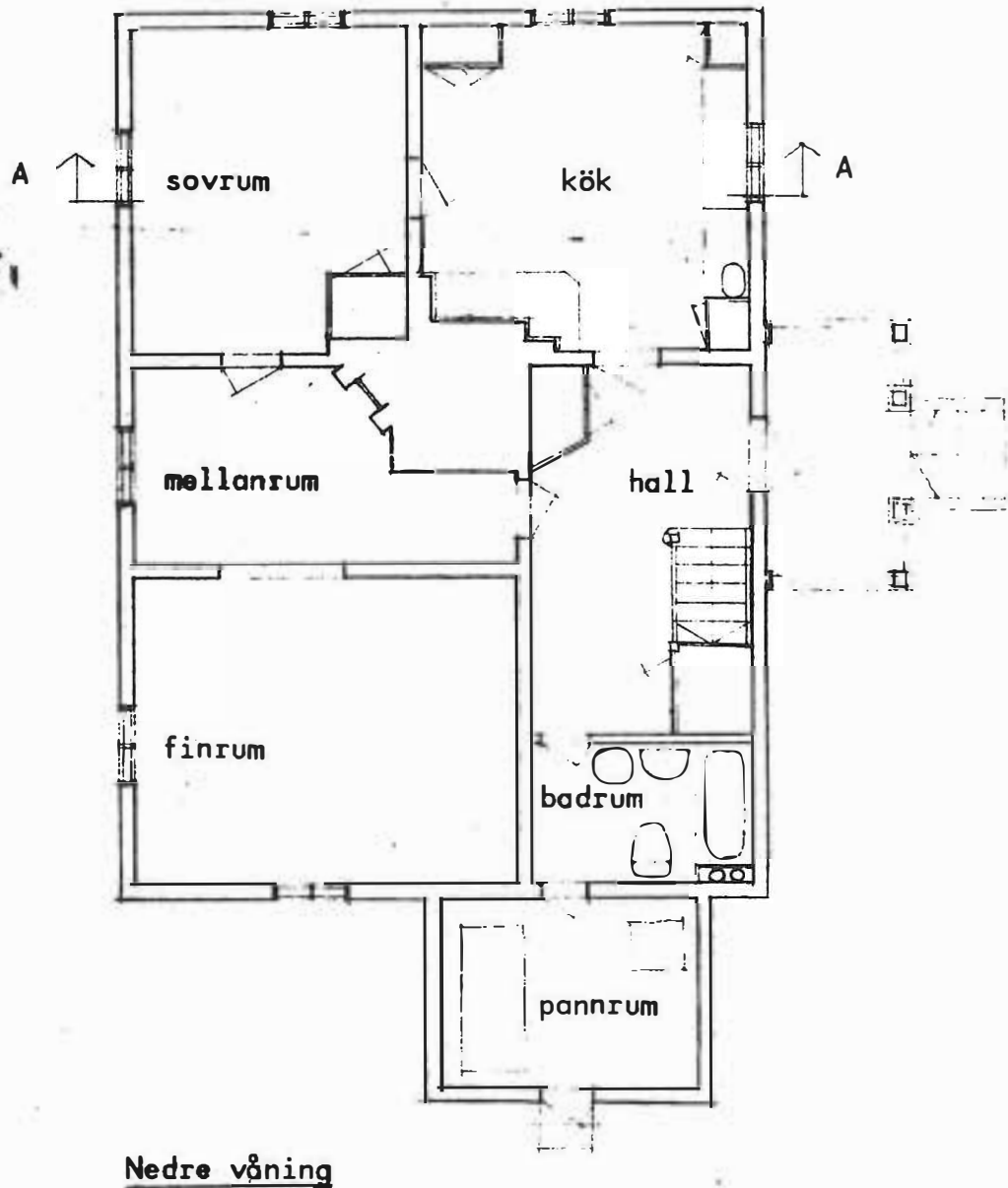
Reiners, Segerstaby, Karlstadkommun.

Fastighet M5¹

Sven Olof Ersmarker Göran Grönkvist

skala

1:1000

Examensarbete i arkitekturens teori
och historia, Chalmers Tekn. Högskola

Sven Olof Ersmarker
Göran Grönkvist

Göteborg den 20 mars 1975

Uppmåtningsritning

Plan

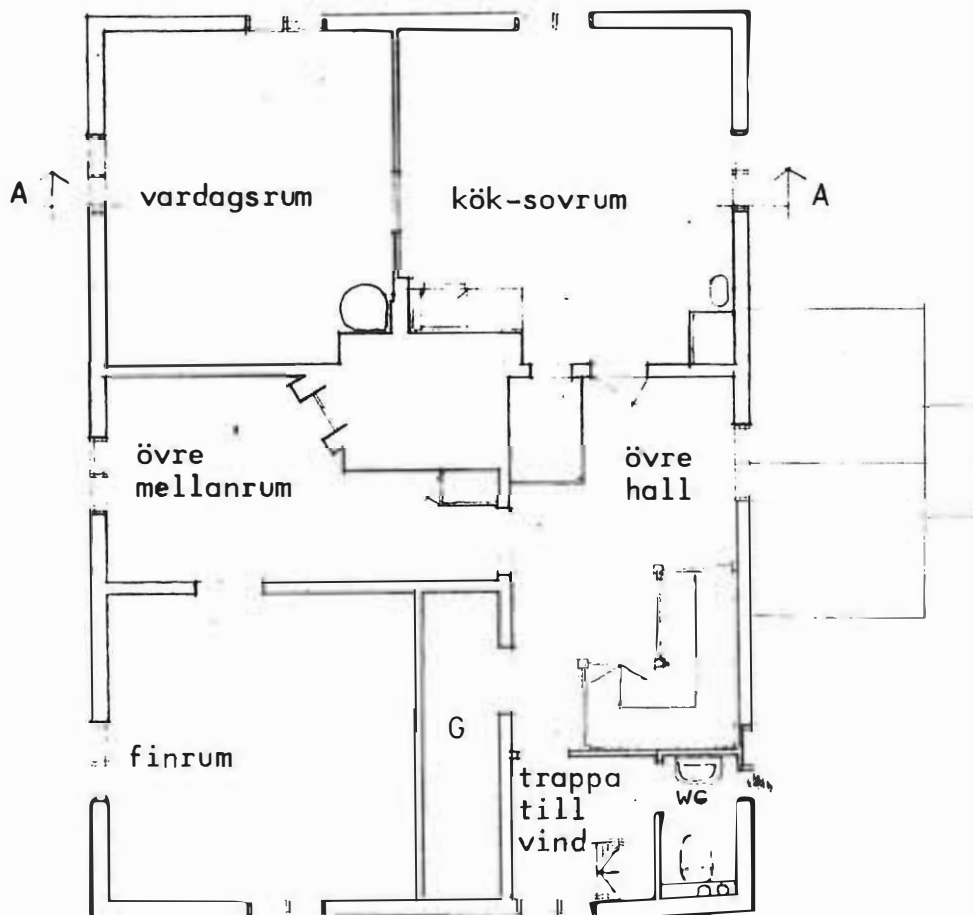
Reiners, Segerstaby, Karlstad komm.

Fastighet M 5¹

skala

1:100

Sven Olof Ersmarker Göran Grönkvist

Övre våning

Examensarbete i arkitekturs teori
och historia, Chalmers Tkn. Högskola

Sven Olof Ersmarker
Göran Grönkvist

Göteborg den 20 mars 1975

Uppmättningsritning

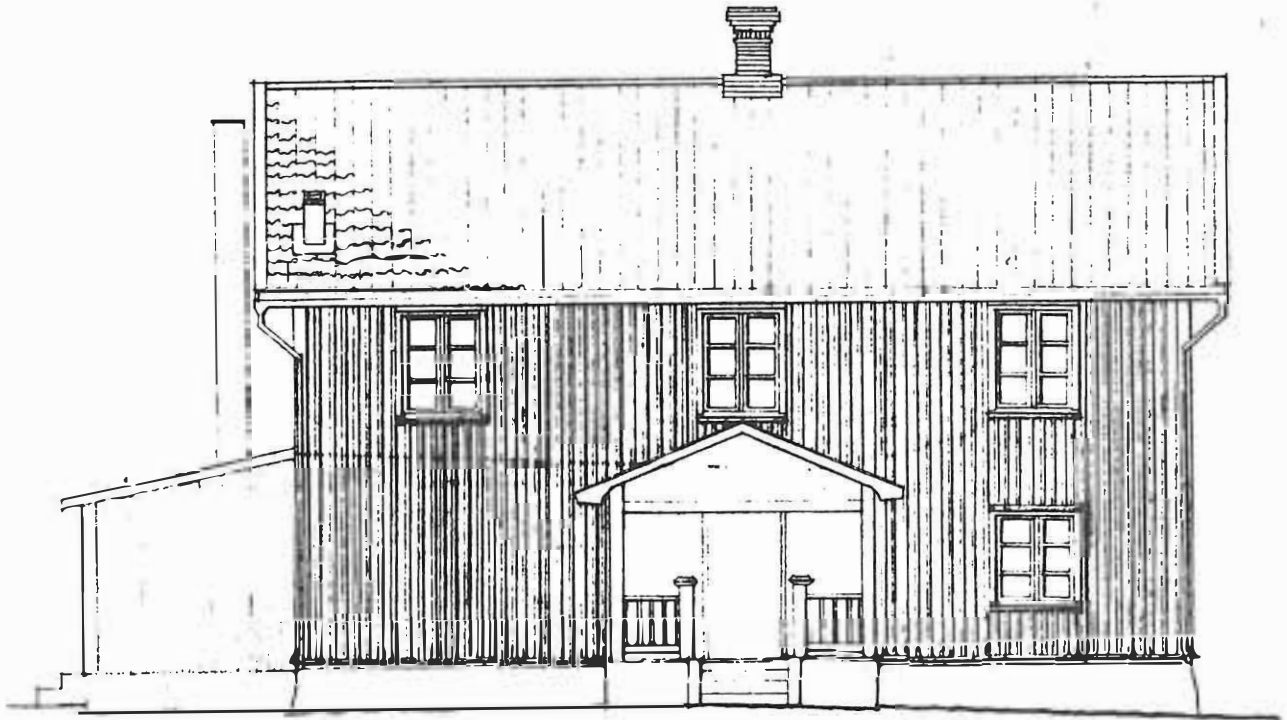
Plan

Reiners, Segerstaby, Karlstad kommun

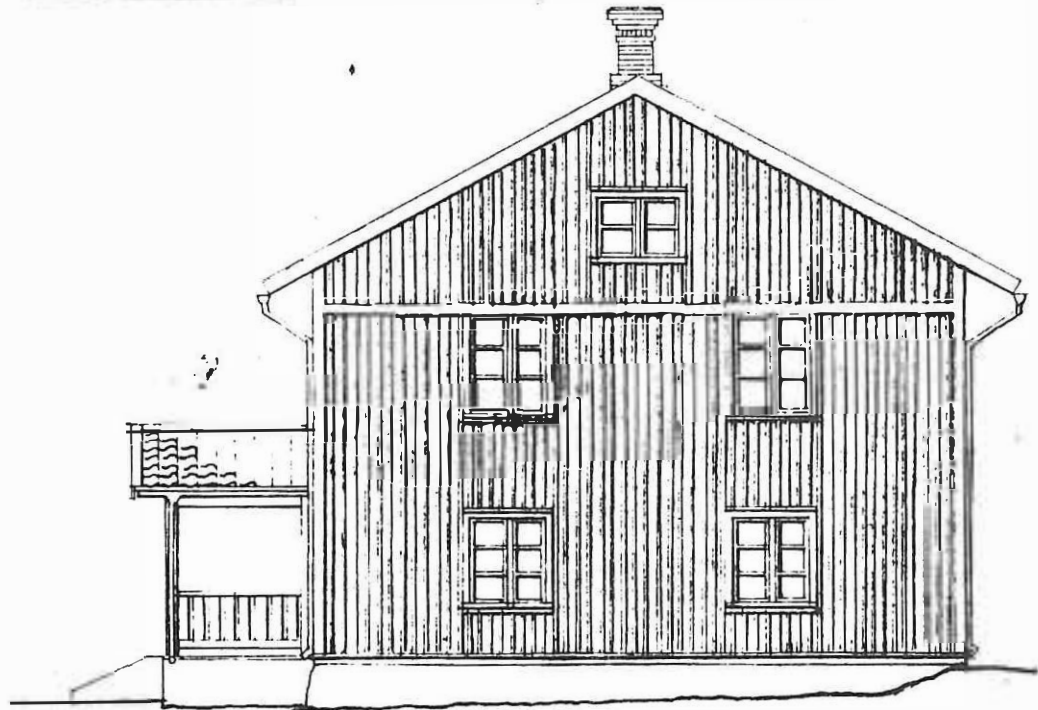
Fastighet M 5¹

skala 1:100

Sven Olof Ersmarker Göran Grönkvist

Fasad åt väster

Fasad åt söder

Examensarbete i arkitekturens teori
och historia, Chalmers Tekn. Högskola

Sven Clof Ersmarker
Göran Grönkvist

Göteborg den 20 mars 1975

Uppmättningsritning

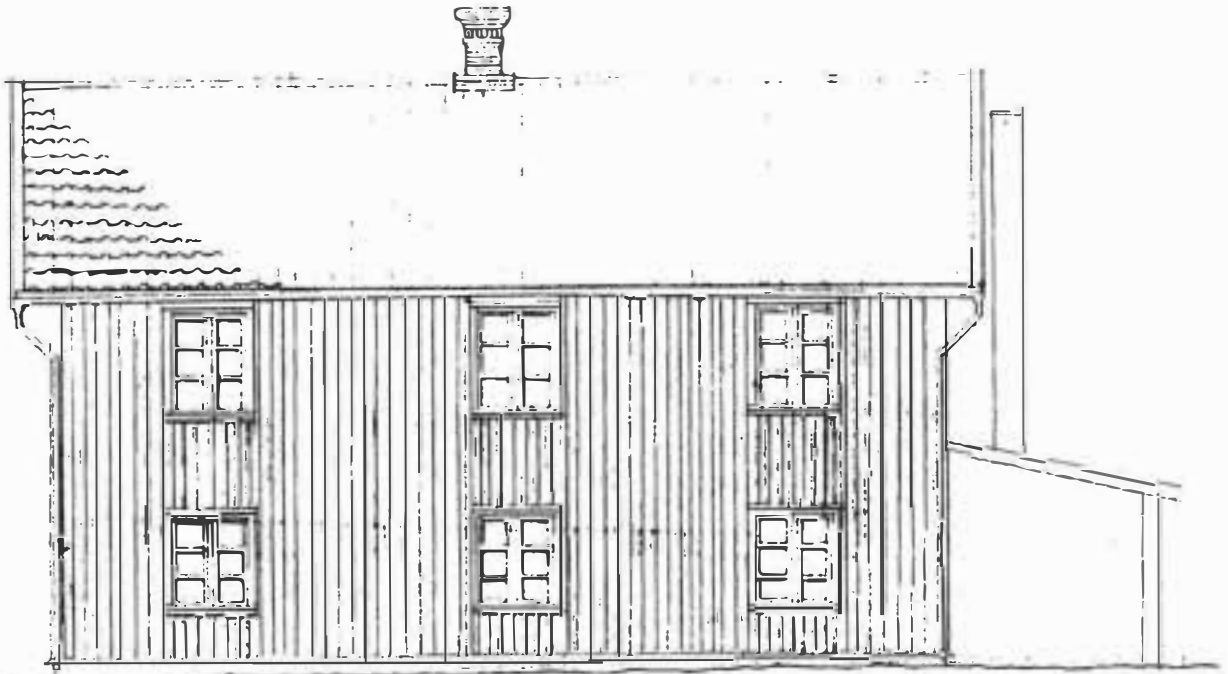
Fasader

Reiners, Segerstaby, Karlstd kommun.

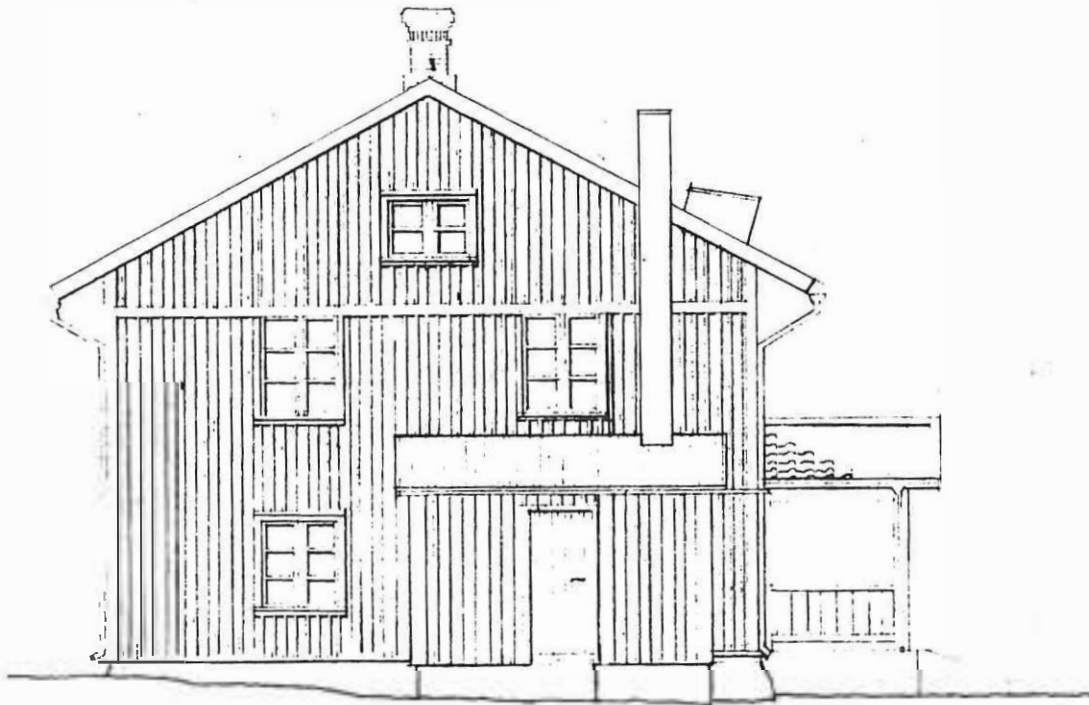
Fastighet M 5¹

skala 1:100

Sven Clof Ersmarker Göran Grönkvist

Fasad åt öster

Fasad åt norr

Examensarbete i arkitekturs teori
och historia, Chalmers Tekn. Högskola

Sven Olof Ersmarker
Göran Grönkvist

Göteborg den 20 mars 1975

Uppmåtningsritning

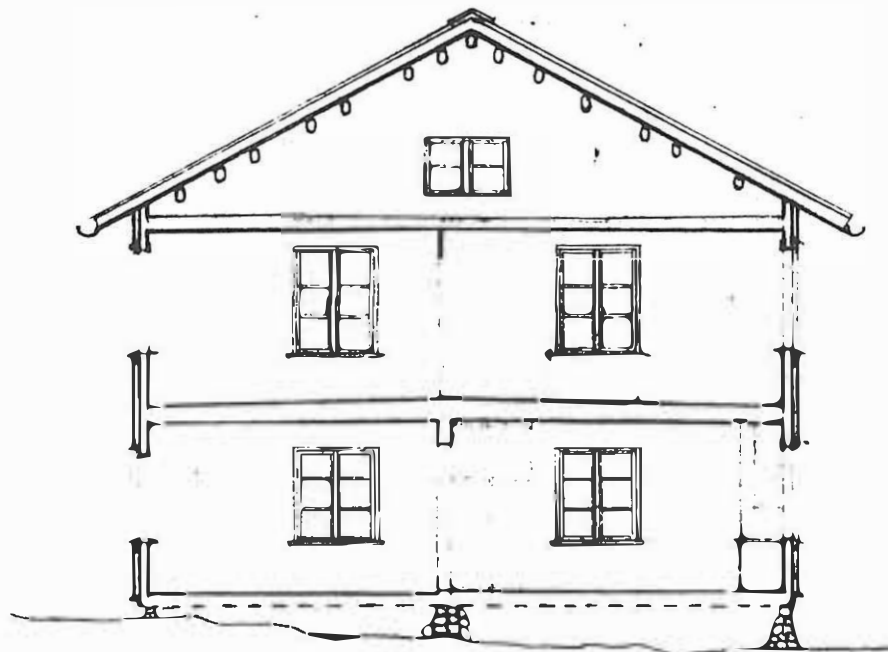
Fasader *

Reiners, Segerstaby, Karlstad kommun

Fastighet M 5¹

skala 1:100

Sven Olof Ersmarker, Göran Grönkvist

Sektion A-A

Examensarbete i arkitekturens teori
och historia, Chalmers Tekn. Högskola

Sven Olof Ersmarker
Göran Grönkvist

Göteborg den 20 mars 1975

Uppmättningsritning

Tvärsektion

Reiners, Segerstaby, Karlstad kommun.

Fastighet M5¹

skala

Sven Olof Ersmarker Göran Grönkvist

Litteraturlista

- Anil, Turesson, Lundell Karlstad (Stad och bygd), Malung 1967
- Benevoulo Den moderna stadsplaneringens uppkomst, Kristianstad 1973
- Berg, Svensson Svensk Bondekultur, Sthlm 1969
- Bergersson m.fl. Egna hemmet, projektarbete A4 CTH 1973-74
- Billman Bror Karlstad - några reflektioner till dess över 300-åriga historia, Karlstad 1947
- Björnstad-Linman Förr i tiden, Sthlm 1971
- Boberg m.fl. Bostad och kapital, en studie av svensk bostads- politik, Lund 1974
- Bringéus Nils Arvid (red.), Arbete och redskap, Lund 1971
- Christoffersson Karlstad, Sthlm 1961
- Cornell Elias, Arkitekturhistoria, Uppsala 1968
- Cornell Elias Bygg sönder samhället så bygger du sönder människan
stencil CTH 1974
- Dravnieks Gunnar Hus och härd, Malmö 1969
- Ealers stadsplanerhuvud. Samarbetsnämnden för Karlstadregionens kommunblock Karlstadregionen, översiktsplan för Karlstads planerings- region, Karlstad 1971
- Eriksson Svenska byar
- Ernvik Arvid Att resa i Värmland, Karlstad 1974
- Ernvik Arvid Olof den helige och Eskoleia Karlstad
- Fernov Beskrivning över Värmland, Karlstad 1898
- Gustafsson Gotthard Skansens handbok i vården av gamla byggnader, Lund 1972
- Hellspong-Löfgren Land och stad, Lund 1972
- Hidemark m.fl. Så renoveras torp och gårdar, Örebro 1973
- Huberman Leo Människans rikedomar, Ystad 1973
- Kjellin Helge Sveriges kyrkor, Värmland, band 1, häfte 2, Grums h:d II Sthlm 1970
- KTH Utdrag ur: Stadsbyggandets historia, KTH kompendium i stads- byggnad, Sthlm 1970
- Kungl. Ortnamnskommittén Ortnamnen i Värmlands län, Uppsala 1926
- Lst i Karlstad Arbete, Mark och Miljö, Trafik. Broschyr K-d 1974
- Lst i Karlstad, planeringsavd. Länsplanering 1974, Karlstad 1974

- Nygren CE Karlstads brand och dess senare historia, Gbg 1915
- Nygren CE Karlstad stads historia under de 50 åren närmast före branden 1865, Gbg 1814
- Palin (red.) Karlstads stift och dess kyrkor i ord och bild Sthlm 1952
- Reiners Axel Segerstads öv.handl. och skrifter P II:8, 11-14
- Riksutställningar Land du välsignade , Katalog ,Uppsala 1974
- Ronge Mats Det gamla Carlstad, Karlstad 1958
- Stadsark. kontoret Gävle Gävle kommunplan, Gävle 1973
- Värmlands museums småskrifter (En bok om) Karlstad efter branden 1865, Uppsala 1965
- Värmlands museum Värmland förr och nu: 1952, 1962, 1969, 1970, 1971, 1972, 1974, Karlstad
- Värmlands nation i Uppsala Nationen och hembygden (Jordebok för Värmland 1540), Uppsala 1952

Kartmaterial

- Geometrisk karta över Segerstabyns 3 hemman samt Prästbol, 1708
upprättad av And. Kihlberg, Lantmätare?, LMS r63-31:1
- Laga skifteskarta över Segerstaby 1843-49, upprättad av N Bergman
Lst i Karlstad, Lantmäterienheten
- Sockenkarta och sockenbeskrivning 1851, upprättad av N Bergman
- Topografisk karta över Sverige, Segerstahalvön
- Ekonomisk karta över Sverige, blad 100, Karlstad 7a, Vålberg
- Inventeringskarta över Segerstaby Stadsarkitektkontoret i Karlstad
1973

Dessutom har folket i byn, Wilmar Sjöberg, hembygdsforskare i Vålberg, Efraim Svensson, missionsförsamlingens föreståndare, m.fl. varit hjälpsamma och berättat om Segerstaby.

Vi tackar Karlstad kommun, Värmlands museum samt övriga bidragsgivare vilka möjliggjort detta arbetes mångfaldigande.

Omslagsbilden godkänd för publicering av
Försvarsstabens Säkerhetsavdelning, 75-09-02.